

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΠΘ' - Τεύχος 7 - ΙΟΥΛΙΟΣ 2012
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἑπιχειρήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ κ. Κύριλλος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Κωνσταντῖνος Χολέβας

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΔΟΚΙΜΙΩΝ: Κωνσταντῖνος Χολέβας, Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Βασίλειος Τζέροπος, Δρ Θ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: Χρ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 - 115 21 Ἀθήνα. Τηλ.: 210-7272.356 - Fax 210-7272.380.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ. Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
<http://www.ecclesia.gr> e-mail: periodika@ecclesia.gr

Γιά τήν ἀποστολή ἀνακοινώσεων καί εἰδήσεων ἀπευθύνεσθε:

- γιά τό περιοδικό ΕΚΚΛΗΣΙΑ: periodika@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ: efimerios@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό ΘΕΟΛΟΓΙΑ: theologia@ecclesia.gr

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ	388
ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ	
Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐτίμησε τὴ μνήμη τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Ἀποστόλου Παύλου	389
ΕΚΔΗΜΙΑΙ	
Ἡ Ἐκδημία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κυροῦ Μελετίου (Καλαμαρά)	396
ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	
<i>Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Καραϊσαρίδη,</i> Εἰσαγωγή στὴ συνάφεια θεολογίας καὶ λειτουργικοῦ λόγου (Βίβλος, Δόγμα, ἦθος)	399
<i>Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Ἰ. Καλλιμαζάνη,</i> Ἡ Συμβολικὴ Γλώσσα τῆς Ἐκκλησίας.....	417
<i>Τοῦ Γεωργίου Φίλια,</i> Ἡ συνάφεια πρωτοτύπου, μεταφράσεως καὶ τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν στὴ Θ. Λειτουργία.....	423
<i>Τῆς Ἑλένης Κασάπη,</i> Ἡ συγχρονία καὶ ἡ διαχρονία ὡς μηχανισμοὶ πρόσληψης τῶν λειτουργικῶν κειμένων	427
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	431
ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ.....	441
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ	442
ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ	447

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΙΟΥΛΙΟΥ τοῦ περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ δημοσιεύουμε τὴν Ὁμιλία τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μαξίμου Παπαγιάννη, Πρωτοσυγγέλλου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, στὸν Πανηγυρικό Ἑσπερινό πού τελεῖται κάθε χρόνο στὸν Ἄρειο Πάγο τὴν 29ῃ Ἰουνίου πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Δημοσιεύουμε ἐπίσης τὸν Ἐπικήδειο Λόγο, τὸν ὁποῖο ἐκφώνησε ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Διαυλείας κ. Γαβριήλ, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, κατὰ τὴν Ἐξόδιο Ἀκολουθία τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κυροῦ Μελετίου.

Στὰ Συνοδικὰ Ἀνάλεκτα συνεχίζουμε τὴ δημοσίευση τῶν Εἰσηγήσεων πού παρουσιάσθηκαν στὸ ἸΓ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως (Τῆνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011). Συγκεκριμένα θὰ βρεῖτε τίς εἰσηγήσεις τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου καὶ Καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Καραϊσαρίδη, τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου καὶ Καθηγητοῦ Βασιλείου Καλλιακμάνη, τοῦ Καθηγητοῦ Γεωργίου Φίλια καὶ τῆς Καθηγητρίας Ἑλένης Κασάπη.

Ἡ ὕλη τοῦ τεύχους συμπληρώνεται ἀπὸ τὰ συνήθη ὑπηρεσιακὰ κείμενα τῶν Κανονισμῶν καὶ τῶν Προκηρύξεων, καθὼς καὶ ἀπὸ τίς εἰδησεογραφικὲς στήλες τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Χρονικῶν καὶ τῶν Διορθοδόξων - Διαχριστιανικῶν.

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐτίμησε τὴ μνήμη τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἀποστόλου Παύλου

Μέ θρησκευτικὴ λαμπρότητα ἐόρτασε καὶ ἐφέτος ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν ἱερὴ μνήμη τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν Πέμπτη, 28 Ἰουνίου 2012, καὶ ὥρα 7.00 μ.μ. ἐτελέσθη στὸν πανηγυρίζοντα Καθεδρικό Ἱερό Ναό Ἀποστόλου Παύλου Κορίνθου Πανηγυρικός Ἐσπερινός, στὸν ὁποῖο χοροστάτησε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, μέ τὴν συμμετοχὴ Σεβασμιωτῶν Ἱεραρχῶν, Μελῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱεραρχίας Συνόδου.

Ἐπίσης τὴν ἴδια ἡμέρα καὶ ὥρα στὸν πανηγυρίζοντα Ἱερό Ναό Ἁγίου Παύλου ὁδοῦ Ψαρῶν, ἐτελέσθη Πανηγυρικός Ἐσπερινός, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Συνοδικοῦ Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου. Στὸν Ἐσπερινό ὁμίλησε ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χερουβεῖμ Βελέτζας, Διευθυντὴς Προσωπικοῦ τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου.

Τὸ πρωὶ τῆς ἐορτῆς, τὴν Παρασκευὴ 29 Ἰουνίου ἐ.ἔ., ἐτελέσθη, στὸν Ἱερό Ναό Ἁγίου Παύλου ὁδοῦ Ψαρῶν, ὁ Ὁρθρος καὶ ἡ Συνοδικὴ Θεία Λειτουργία, ἱερουργοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου καὶ μέ τὴν συμμετοχὴ Σεβασμιωτῶν Ἱεραρχῶν, Μελῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱεραρχίας Συνόδου. Κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία τὸν Θεῖο Λόγο κήρυξε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμος. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας καὶ ὥρα 7.00 μ.μ., στὸν Ἱερό Βράχο τοῦ Ἀρείου Πάγου, σὲ ἀνάμνηση τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐτελέσθη Μέγας Πανηγυρικός Ἐσπερινός, χοροστατοῦντος τοῦ Μακαριω-

τάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου καὶ μέ τὴν συμμετοχὴ Σεβασμιωτῶν Ἱεραρχῶν, Μελῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱεραρχίας Συνόδου.

Στὴ συνέχεια δημοσιεύουμε τὴν ὁμιλία τοῦ Πανσοφ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Μαξίμου Παπαγιάννη, Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱεραρχίας Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, κατὰ τὸν πανηγυρικό Ἐσπερινό στὸν Βράχο τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὡς πρότυπο ζωῆς μέσα ἀπὸ μία βιογραφία ἀντιθέσεων καὶ συνθέσεων

Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μαξίμου Παπαγιάννη, Πρωτοσυγκέλλου Ἱεραρχίας Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν (Ὁμιλία στὸν Ἱερό Βράχο τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τὸν Πανηγυρικό Ἐσπερινό τῆς 29ης Ἰουνίου 2012)

Ἐπέβη ὡς λέων, ἀγριωπῶς λυμαινόμενος, τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὁ Σαῦλος ποτέ, τιθασευθεὶς δὲ θεῖα φωνῇ τοῦ Ἄμνου τοῦ Θεοῦ, ἦν ἐδίωκε ποιμνὴν, οἷά περ ποιμὴν ἐγχειρίζεται.

Μακαριώτατε, Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμε,

Σεπτὴ Χορεία τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων, Σεβασμιώτατε Ἐκπρόσωπε τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Πανοσιολογιώτατε Ἐξαρχε τοῦ Παναγίου Τάφου, Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι Ἀρχιερεῖς, Ἐξοχώτατοι Ἀρχοντες Σεβαστοὶ Πατέρες, Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Χαίρει καὶ ἀγάλλεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ σήμερα, μεγάλη πανήγυρη ἐορτάζουσα, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν Ἁγίων Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Χαίρει καὶ ἀγάλλεται ἡ Ἀθήνα ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς τοπικῆς Ἐκκλη-

σίας, μαζί με πλειάδα άλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἑλλάδι καί ἐκτός αὐτῆς, ἐφόσον ὁ Ἀπόστολος τῶν ἔθνῶν Παῦλος ἔσπειρε τό λόγο τοῦ Θεοῦ, τό λόγο τοῦ Εὐαγγελίου, τό μήνυμα τῆς μετανοίας, τό κήρυγμα τῆς Ἀναστάσεως καί τῆς Σωτηρίας σέ τόσους τόπους, σέ τόσα μέρη καί πόλεις, σέ τόσους λαούς, πού ξεπερνοῦν τά γεωγραφικά ὄρια τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας! Ὁ μέγας Παῦλος!!! Προσωπικότητα μοναδική. Προσωπικότητα ριζικήλευθη! Προσωπικότητα τῶν μεγάλων ἀντιθέσεων καί τῶν μεγάλων συνθέσεων! Διώκτης τοῦ Χριστοῦ καί ὅμως ὁ κλητός καί ἐκλεκτός Ἐκείνου γιά τόν εὐαγγελισμό τῶν ἔθνῶν. Ὁ οὐρανοβάμων, ἀλλά τόσο γήινος. Ὁ τήν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ ἀξιούμενος, ἀλλά τόσο πρακτικός! Ὁ ἀδύναμος στή σάρκα, ἀλλά τόσο δυνατός εἰς τά ἔργα! Ὁ ὑπάκουος δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, πού ἀναμένει τήν πληροφορία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γιά τήν ἐξέλιξη τοῦ προγράμματος τῆς διακονίας τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἔθνῶν καί, ὅμως, τόσο ἐπίμονος καί ἀσυγκράτητος! Ὁ μηδέν ἔχων καί τά πάντα κατέχων! Ὁ ἀσκητικός ἀκτῆμων καί ἀκάματος ἐργάτης. Ὁ ἐλέγχων μέ δριμύτητα καί παρέχων τή συγχώρησι! Ὁ ρωμαῖος πολίτης, πολίτης τοῦ κόσμου, θερμός πατριώτης καί ὄχι κοσμοπολίτης ἐν τῇ συγχρόνῳ κοσμικῇ ἐννοίᾳ. Ὁ συνετός καί μαινόμενος. Λέγει σ' αὐτόν, ὅταν ὁμιλεῖ στόν Βασιλιά Ἀγρίππα ὁ Φῆστος: «μαίνη Παῦλε». Καί ἐκείνος ἀπαντᾷ: δέν παραφρονῶ... Θά εὐχόμεθα νά γίνετε ὅλοι ὅπως ἐγώ, ἐκτός ἀπό τά δεσμά μου...» (Πράξ. 26, 24-27) καί ἄλλου: «ἐάν γάρ εὐαγγελίζομαι, οὐκ ἔστι μοι, καύχημα. Ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. Οὐαί δέ μοι ἐστίν, ἐάν μή εὐαγγελίζομαι» (Α' Κορ. 9,16). Ὁ ὀργιζόμενος γιά τήν ἀποστασία καί ὅμως ἀναλαμβάνόμενος τή μέριμνα τῶν Ἐκκλησιῶν! «Ἐπιλείπει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος» (Ἐβρ. 11,32) τά χαρίσματα, ἀλλά καί ὅλα τά γνωρίσματα πού συνθέτουν τή μορφή τοῦ Ἁγίου Πρωτοκορυφαίου Ἀποστόλου Παύλου, γιά τόν ὁποῖον ἔχουν ἀφιερωθεῖ λόγοι, μελέτες, βιβλία, μᾶλλον δέ βιβλιοθήκες, συμπόσια, συνέδρια, ἀλλά καί ὁ θαυμασμός, ἡ ἀγάπη καί τό πνευματικό σέβας κλήρου καί λαοῦ ἐδῶ καί σχεδόν δυό χιλιάδες χρόνια. Χιλιοειπωμένα, ἴσως, λόγια. Ὅμως ὄχι ἀπλῶς ὀφειλετικῶς, ἀλλά ἐπιδιώκοντες τό κέρδος, πνευματικό καί πρακτικό, ἀναφερόμαστε πάλι καί

πολλάκις ἐπί γενεές γενεῶν στήν ἱστορία, στή βιογραφία καί στά ἐξαιρετικά γνωρίσματα καί χαρίσματα αὐτοῦ τοῦ γίγαντα τῆς πίστεως, τοῦ κηρύγματος, τῆς ποιμαντικῆς πράξεως, ἀλλά καί τῆς παγκοσμίου Ἱστορίας.

Σέ μία ἐποχή πού τά πάντα τίθενται ὑπό ἀμφισβήτηση, σέ μία ἐποχή ἀσταθῆ, ὅπου οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις βρίσκονται σέ συνεχῆ, ἀκραία δοκιμασία, ἡ κριτική τῶν πάντων πρός πάντας εἶναι διαρκῆς καί ἐνίοτε ἀμείληκτη. Σέ μία ἐποχή πού οἱ περισσότεροί ὁμιλοῦν γιά τίς ἀξίες πού δῆθεν χάθηκαν καί πρέπει νά τίς ἀναζητήσουμε, πού τά πρότυπα ἀναζητοῦνται, ἀλλά καί συστηματικά προβάλλονται ἀπό πανίσχυρα κέντρα, μέ πρῶτα τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, πού ὁ τρόπος ζωῆς διαμορφώνεται μέ καταναλωτικά πρότυπα καί ἐπιδιώξεις συνεχοῦς οἰκονομικῆς καί καταναλωτικῆς ἀναπτύξεως. Σέ ἕναν κόσμο πού ὁμιλεῖ γιά πολιτισμό, εὐημερία, ἀνθρώπινα δικαιώματα ἀλλά οἱ πτωχοί αὐξάνονται, ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρώπων, ἀκόμα καί παιδιῶν, μέ στόχο τό κέρδος συνεχίζεται, σέ μία ἐποχή πού ἡ ἀπογοήτευση, τό ψυχικό ἄλγος, καί ἡ ἔλλειψη πνευματικῆς θωράκισης ὀδηγοῦν σέ ψυχικά νοσήματα, εἶναι ἴσως ἡ μᾶλλον ὠφέλιμο νά ρίξουμε τό βλέμμα μας στήν ἱστορία, τήν πορεία, τή βιωτή καί τίς ἀρετές τοῦ Παύλου. Ἀρετές πού μέ τή Χάρη καί τή Δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐστράφησαν στήν κατεύθυνση τῆς ὑπηρεσίας τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καί τῆς διακονίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ζηλωτής Φαρισαῖος ὁ Παῦλος, μέ εἰλικρινῆ, ὅμως, καρδιά καί πίστη στήν ἀποστολή του γιά διακονία τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, γίνεται διώκτης τῶν Χριστιανῶν. Ἴδου πῶς μᾶς μετεφέρεται ἀπό τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἡ τότε στάση του:

«Ὁ δέ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καί φόνου εἰς τούς μαθητάς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ Ἀρχιερεῖ ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολάς εἰς Δαμασκόν πρός τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινες εὕρη τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ» (Πράξ. 9,1). Γιά τήν εὐθύτητα αὐτή καί τή βαθιὰ του ἐσωτερικὴ διάθεση νά τεθεῖ στήν ὑπηρεσία τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, πού τήν κάνει πλέον πράξη, ἔστω καί μέ λάθος τρόπο, ἀξιῶνται τῆς ἐμπειρίας τοῦ ψαλμικοῦ

«ἐξανέτειλεν φῶς τοῖς εὐθέσι τὴν καρδίαν». Μέσα σέ φῶς θεϊκό ἀκούει τή φωνή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἐκείνου πού εἶναι τό Φῶς τό ἀληθινό:

«Σαούλ Σαούλ, τί με διώκεις; Εἶπε δέ· τίς εἶ, κύριε; ὁ δέ Κύριος εἶπεν ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις, ἀλλά ἀνάστηθι καί εἴσελθε εἰς τήν πόλιν, καί λαληθήσεται σοι τί σε δεῖ ποιεῖν» (Πράξ. 9,4 22,7 26,14).

Πολύ ὁμορφα ὁ ὑμνωδός ἀποδίδει τό γεγονός: «Ὁ μέλλων φωτίζειν τήν οἰκουμένην σκοτίζεται. Ἀνανίας δέ τούτῳ ἀπέσταλται, τό τῆς ψυχῆς φέγγος διδούς καί τοῦ σώματος, ἐκ θείας ἐμφανείας, σκευῶς ἐκλογῆς διδαχθεῖς αὐτόν» (Κανών 28ης Ἰουνίου, Ὡδή 4η). Ἴδου ὁ σκοτασμός τῶν σαρκικῶν ὀφθαλμῶν δι' ἀποκαλύψεων γίνεται πρὸς φωτισμόν Πνεύματος! Χάριτι Θεοῦ καί τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ἰησοῦ διώκτη τίθενται στήν ὑπηρεσία τοῦ διωκομένου! Καί τοιουτοτρόπως ἀρχίζει μία διαδρομή ἀντιθέσεων, μέσα ἀπό τίς ὁποῖες ὁ Θεός ἐξυφαίνει τό δικό Του σχέδιο συνθέσεως μέ στόχο τόν εὐαγγελισμό τῶν ἐθνῶν, μέ ὄργανο καί σκευῶς ἐκλογῆς τόν δικό Του πλέον Σαῦλο, τόν Μέγα Ἀπόστολο Παῦλο!

Ὁ Ἀνανίας, στόν ὁποῖο ἀποστέλλεται ὁ Σαῦλος, ἀμφιβάλλει καί ἀπορεῖ. «Κύριε, ἀκήκοα ἀπό πολλῶν περί τοῦ ἀνδρός τούτου, ὅσα κακά ἐποίησε τοῖς ἁγίοις Σου ἐν Ἱερουσαλήμ. Καί ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντα τοὺς

ἐπικαλουμένους τό ὄνομά Σου. Εἶπε δέ πρὸς αὐτόν ὁ Κύριος. Πορεύου, ὅτι σκευῶς ἐκλογῆς μοι ἔστιν οὗτος τοῦ βαστάσαι τό ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καί βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ. Ἐγώ γάρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτόν ὑπέρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν» (Πράξ. 9,15-16). Ἡ ἀμφισβήτηση αὐτῆ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Παύλου θά τόν ἀκολουθεῖ μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του. Θά ἀποτελέσει τό παράπονο πού ἔντονα διατυπώνει, ἀλλά καί θαρραλέα ἀνασκευάζει, ἀσφαλῶς ὄχι ἀπλῶς μέ τό λόγο, ἀλλά κυρίως μέ τό ἔργο του, τό ὁποῖο ξεπερνᾷ τά ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς καί φέρει μέσα του τίς ἀποδείξεις τῆς Θείας Ἐκλογῆς, τοῦ Θείου Πνεύματος, τοῦ Θείου στηριγμοῦ.

Σαφῶς ὁ Παῦλος ἀρχίζει τό κηρυκτικό του ἔργο ἀπό τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς οἰκείους του, οἱ ὁποῖοι τόν γνωρίζουν. Οἱ Ἰουδαῖοι, ὅμως, δέ θά θελήσουν στήν πλειοψηφία τους νά ἀκούσουν. Τόν θεωροῦν πλέον ἐχθρό καί τοῦ φέρονται ὡς ἐχθρό μέχρι τό μαρτυρικό τέλος τῆς ζωῆς του. Ἡ ἱστορία αὐτῆ ἐπρόκειτο νά ἐπαναληφθεῖ πάλι καί ξανά, ἀμέτρητες φορές. Ἡ ζωή τοῦ Παύλου τίθεται συνεχῶς σέ κίνδυνο, ἐξ αἰτίας τῶν ἀντιδράσεων καί τῶν διωγμῶν πού ἐξαπολύονται μέ κάθε τρόπο ἀπό τοὺς Ἰουδαίους. Οἱ ἐμπειρίες τοῦ Παύλου ἀπό τήν ἀπόρριψη ἐκ τῶν Ἰουδαίων καί τήν ἀποδοχή ἐκ μέρους πολλῶν ἐθνικῶν συναπαρτίζουν τήν ἐπόμενη μεγάλη ἀντίθεση πού σημαδεύει τή

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Γερῶννμος χοροστάτησε στόν Παναγυρικό Ἐσπερινό στόν βράχο τοῦ Ἀρείου Πάγου (29.6.2012).

ζωή του, δέν κλονίζει όμως ούτε τον πατριωτισμό του ούτε την αγάπη του για τους οικείους του. Καταγγέλλει πάντως σε κάθε ευκαιρία αυτή τη στροβίλη αντίδραση των Ίουδαίων και την άρνησή τους να δεχτούν τό Χριστό .

«Τά ἔθνη τά μή διώκοντα δικαιοσύνην κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δέ τήν ἐκ πίστεως, Ἰσραήλ δέ διώκων νόμον δικαιοσύνης εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. Διατί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. Προσέκοψαν γάρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, καθὼς γέγραπται. Ἴδού τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος καί πέτραν σκανδάλου, καί πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ κατεσχνυθήσεται» (Ρωμ. 9, 31-32). Ἐνδεικτικῶς καί ἐπιγραμματικῶς ἀναφερόμαστε σέ μερικές μόνον περιπτώσεις:

Στήν Ἀντιόχεια κηρύττει στή συναγωγή καί δέν εἰσακούεται ἀπό πολλούς, τά δέ ἔθνη ζητοῦν νά ἀκούσουν τό λόγο τοῦ Θεοῦ. «Κατά τό ἐρχόμενο Σάββατο σχεδόν ὅλη ἡ πόλη συγκεντρώθηκε γιά νά ἀκούσει τό λόγο τοῦ Θεοῦ... βλέποντας ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι τό πλῆθος γέμισαν μέ ζήλια καί ἀντιμιλοῦσαν, ἀντιλέγοντας σ' αὐτά πού ἔλεγε ὁ Παῦλος καί βλασφημώντας. Ὁ Παῦλος ὅμως καί ὁ Βαρνάβας εἶπαν μέ θάρρος: ἦτο ἀναγκαῖο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ νά λεχθεῖ πρώτα σέ σᾶς. Ἐπειδή τόν ἀποθεῖτε καί δέν κρίνετε τούς ἑαυτούς σας ἄξιους γιά τήν αἰώνια ζωή, στρεφόμεστε λοιπόν στά ἔθνη. Διότι ἔτσι μᾶς πρόσταξε ὁ Κύριος. Ἀκούγοντας τά ἔθνη (οἱ ἐθνικοί) χαίρονταν καί δέχθηκαν τό λόγο τοῦ Κυρίου, καί πίστευσαν, ὅσοι εἶχαν συνταχθεῖ μέ τήν αἰώνια ζωή. Μεταφερόταν δέ ὁ λόγος Κυρίου ἀπό τόν ἕνα στόν ἄλλο σέ ὅλη τή χώρα. Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως παρότρυναν τίς σεβάσμιες γυναῖκες καί τίς ἐπιφανέστερες καί τούς πρώτους τῆς πόλεως καί ξεσήκωσαν διωγμό κατά τοῦ Παύλου καί τοῦ Βαρνάβα καί τούς ἐδιώξαν ἐκτός τῶν συνόρων τους» (Πράξ. 13,50)...

Φίλιπποι... περιορήξαντες αὐτῶν τά ἱμάτια ἐκέλευον ραβδίσειν, πολλές τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγᾶς [στούς Παῦλο καί Σίλα] ἔβαλον εἰς φυλακήν» (Πράξ.16,22). Θεσσαλονίκη... συκοφαντίες... «πρός τόν δήμον ... καί τούς πολιτάρχας, ὅτι πράσσοσιν βασιλέα ἕτερον» (Πράξ. 17,8). Βέροια... ἦλθαν καί ἐκεῖ Ἰουδαῖοι, «ἦλθον κακεῖ σαλεύοντες τούς ὄχλους» (Πράξ. 17,13).

Ρώμη... «Κακεῖθεν οἱ ἀδελφοί ἀκούσαντες τά περὶ ἡμῶν ἐξήλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀπίου φόρου καί Τριῶν ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ ἔλαβε θάρρος» (Πράξ. 28,15).

Ἀλλά οἱ μὲν ἐπέιθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δέ ἠπίστουν. Ἀσύμφωνοι δέ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ρῆμα ἓν, ὅτι καλῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἰησοῦ τοῦ προφήτου... γνωστόν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσι ἀπεστάλη τοῦτο τό σωτήριον τοῦ Θεοῦ, αὐτοῖ καί ἀκούσονται. Ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι πολλήν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν (Πράξ. 28,29).

Ἦ Μακάριε Παῦλε! Πολύς ὁ κόπος, μεγάλη ἡ ἀγωνία, μεγαλύτερη ἡ πικρία ἀπό τήν ἀπαράδεκτη συμπεριφορά, τό διωγμό, τούς πονηροῦς τρόπους πού μεταχειρίζονται οἱ διώκτες πλέον τοῦ Παύλου, οἱ ὅποιοι συγκροτοῦν μέτωπο καί τόν ἀκολουθοῦν, ὅπου κατευθύνεται! Καί ἐκεῖνος, ὁ κήρυκας τῆς ἀγάπης δέ διατάζει νά ἐκφράσει τήν ὀργή του καί νά στραφεῖ καί πάλι σέ ἐκείνους πού θέλουν νά ἀκούσουν τό λόγο τοῦ Θεοῦ.

Κόρινθος... «συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦλος διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τόν Χριστόν Ἰησοῦν. Ἀντιτασσομένων δέ αὐτῶν καί βλασφημούντων ἐκτιναξάμενος τά ἱμάτια εἶπε πρὸς αὐτούς. Τό αἷμα ὑμῶν ἐπί τήν κεφαλὴν ὑμῶν. Καθαρός ἐγώ. Ἀπό τοῦ νῦν εἰς τά ἔθνη πορεύσομαι... (Πράξ. 18,6)

Ἀλλά πρὶν τήν Κόρινθο ἔρχεται στήν Ἀθήνα. Καταλήγει ἐδῶ κνηγημένος ἀπό τούς Ἰουδαίους τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς Βεροίας! Κουρασμένος, μᾶλλον ἐξουθενωμένος, ὄχι ὅμως καί ἀπογοητευμένος! Καί ἔσπευσε μετά σπουδῆς νά βρεθεῖ στό χῶρο πού διαλέγονταν οἱ πολῖτες τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ, ὅπου ἐτίθεντο τά μεγάλα ζητήματα τῆς πόλεως ἀλλά καί τά μεγάλα ζητήματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ, ὅπου ἐτοιμάστηκε καί ἀκονίστηκε τοῦ ἀνθρώπου τό πνεῦμα νά δέχεται πνευματικές ἔννοιες καί νά νοεῖ τά ὑψηλά. Ἐδῶ σέ τοῦτο τό βράχο, ὅπου οἱ σοφοί τῆς Ἑλλάδος συνεζήτησαν τό νόημα τοῦ κόσμου καί τῆς ζωῆς, ἔφτασαν δέ τό μέτρο νοήσεως πολύ ὑψηλά. Ὅσον ὑψηλά μπορεῖ νά σκαρφαλώσει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς μέ τή δική του δύναμη. Ἀλλά ἀπό τά ὑψηλά ὑπάρχουν ὑψηλότερα. Ἀπό τά τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ὑπάρ-

χουν τά υπερέχοντα, ακατάληπτα, άφταστα... εκείνα πού άποτελοϋν «Ιουδαίους σκάνδαλον, έθνεσι δέ μωρίαν» (Α΄ Κορ. 1, 23), τά τής θείας Άποκαλύψεως, τά δώρα τής άγάπης του Θεου προς τον άνθρωπο, πού ταλανίζεται νά ξεπεράσει τά πάθη του και νά φτάσει στα όριά του. «...οίδαμεν ότι ο νόμος πνευματικός έστιν· εγώ δέ σαρκικός ειμι, πεπραμένος υπό την άμαρτίαν.. ο γάρ κατεργάζομαι ου γινώσκω. Ου γάρ ο θέλω τουτο πράσσω, άλλ' ο μισω τουτο ποιω. Ει δέ ο ου θέλω τουτο ποιω, ...ουκέτι εγώ εργάζομαι αυτό, άλλ' η οικουσα εν έμοι άμαρτία.... συνήδομαι γάρ τω νόμω του Θεου κατά τον έσω άνθρωπον, βλέπω δέ έτερον νόμον εν τοις μέλεσί μου αντιστρατευόμενον τω νόμω του νοός μου και αιχμαλωτίζοντά με εν τω νόμω τής άμαρτίας τω όντι εν τοις μέλεσί μου. Ταλαίπωρος εγώ άνθρωπος. Τίς με ρύσεται εκ του σώματος του θανάτου τούτου; ... Άλλά ... ο νόμος του πνεύματος τής ζωής εν Χριστώ Ίησού ήλευθέρωσε με από του νόμου τής άμαρτίας και του θανάτου... οί γάρ κατά σάρκα όντες τά τής σαρκός φρονοϋσιν, οί δέ κατά πνεϋμα τά του πνεύματος. Τό γάρ φρόνημα τής σαρκός θάνατος, τό δέ φρόνημα του πνεύματος ζωή και ειρήνη... Ει δέ Χριστός εν υμίν, τό μέν σώμα νεκρόν δι' άμαρτίαν, τό δέ πνεϋμα ζωή διά δικαιοσύνην» (Ρωμ. 7,14-8,11)... Αϋτά τά δώρα εκόμισε εις Άθήνας ο Παϋλος. Τά δώρα τής θείας Άποκαλύψεως, τά όποια αρχικά εξένισαν τά ότα των Άθηναίων σοφών, βρήκαν όμως τελικώς τό πιό καλλιεργημένο και εϋφορο έδαφος για τό λόγο του Ευαγγελίου και τή διαμόρφωση μίας νέας πραγματικότητας. Διότι εκείνοι, οί δεισδαιμονέστεροι, έρευνοϋσαν τό καλό και άγαθό, τό δίκαιο, επεδίωκαν τό ξεπερασμα των παθών, τή ειρήνη, τή δικαιοσύνη, τή ζωή, τή νίκη κατά του θανάτου!

Άθήνα λοιπόν... Κηρύττει σε τουτο τον ευλογημένο τόπο. Προσπαθει νά προσεγγίσει τους Άθηναίους, οί όποιοι είναι πεπαιδευμένοι σε έννοιες δύσκολες, άλλά δέν μποροϋν νά φτάσουν μέ τή λογική τό Θεό. Φιλοσοφοϋν, έρευνοϋν, εκφράζουν τον πόθο για βαθύτερη γνώση, άλλά έχουν και οί ίδιοι τή συνείδηση πως ο άληθινός Θεός παραμένει άποκεκρυμμένος και άγνωστος. Γι' αυτό πολλοί όμιλοϋν για τό θείο, για τό Θεό, άλλά τά ειδωλα δέν έχουν εξαλειφθει. Λέει προς αυτούς ο

Παϋλος: «γένος οϋν ύπάρχοντες του Θεου ουκ όφείλομεν νομίζειν χρυσω ή άργύρω ή λίθω, χαράγματι τέχνης και ένθυμήσεως ανθρώπου, τό θεϊον είναι όμοιον. Τους μέν οϋν χρόνους τής άγνοίας υπεριδών ο Θεός τωνϋν παραγγέλλει τοις ανθρώποις πάσι πανταχού μετανοείν, διότι έστησεν ήμέραν εν η μέλλει κρίνειν τήν οικουμένην εν δικαιοσύνη, εν άνδρι ω ήρισε... άναστήσας αυτόν εκ νεκρών. Άκούσαντες δέ άνάστασιν νεκρών οί μέν έχλεύαζον, οί δέ ειπον. Άκουσόμεθά σου πάλιν περι τούτου» (Πράξ. 17, 29-32). Και άκουσαν! Και έγινε Έκκλησία, η όποία λαμπρύνει τήν οικουμένη, έμμένουσα στην όρθή δόξα του Θεου, άποτελοϋσα τό κλέος τής του Χριστου Έκκλησίας και τό στήριγμα των Όρθοδόξων Έκκλησιών.

Άλλά ο Παϋλος, ο άξιωθεις τής θεωρίας των έπουρανίων, δέν προτάσσει στή διδασκαλία του θεωρίες πού δέν άγγίζουν τον κόσμο και τή ζωή των ανθρώπων. Περισσότερο μάλλον ένδιαφέρεται για τήν πίστη στο Σταυρωθέντα και Άναστάνα Χριστό, η όποία μεταμορφώνει, μεταποιει ή μάλλον καινοποιει και καινουργει τον άνθρωπο και τήν κτίση διά τής ενεργούσης Χάριτος και δυνάμεως του Άγίου Πνεύματος.

«Τουτ' έστι τό ρήμα τής πίστεως ο κηρύσσομεν. Ότι εάν όμολογήσης εν τω στόματί σου Κύριον Ίησούν, και πιστεύσης εν τή καρδιά σου ότι ο Θεός αυτόν ήγειρεν εκ νεκρών, σωθήση... Πās γάρ ός αν επικαλέσηται τό όνομα Κυρίου σωθήσεται (Ρωμ. 10,8-11 10,13). Αϋτή η καρδιακή πίστη οδηγει τον ακόλουθο του Χριστου στην όμολογία όχι απλως των λόγων, άλλά των έργων τής μετανοίας, τής πίστεως, των έργων τής άγάπης. Έδώ βρίσκεται και η έπομένη σύνθεση των αντιθέσεων στο κήρυγμα και τή διδασκαλία του Άποστόλου Παϋλου, για τήν κατανόηση τής όποίας κοπιάζει ιδιαιτέρως. Ό άνθρωπος σώζεται εκ πίστεως Χριστου και ουκ εξ έργων νόμου. Ό Νόμος δόθηκε για τήν κατανόηση τής αδυναμίας και τής άστοχίας του ανθρώπου νά πλησιάσει τό μέτρο τής άρετής, για τό όποιο έχει πλασθει. Δόθηκε ως προετοιμασία για τήν έλευση του Ίησου Χριστου, ο όποιος έγινε κατάρα και σωτηρία, έλευθερώνοντας τον κόσμο και εξαγοράζοντας ημάς εκ τής κατάρας του Νόμου! Τώρα, λοιπόν, ύπάρχει μεάνοια, ύπάρχει νέος άνθρωπος, ύπάρχει η εν ημίν έλπίδα, η Άλη-

θινή Ζωή και η Ανάσταση για κάθε άνθρωπο, για όλο τον κόσμο. Ο θάνατος αποκτά πλέον άλλο νόημα, νέα αξία, όταν αποθάνουμε για την αμαρτία, για τα έργα του σκότους, για τα έργα της σαρκός, δηλαδή τά πάθη! Γι' αυτό κηρύσσει «εις πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλω μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἅξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντες» (Πράξ. 26,19-20). Καὶ παραγγέλλει «ἀπὸ παντός εἵδους πονηροῦ ἀπέχεσθε» (Θεσ. 5,22), «καλῶν ἔργων προΐστασθαι» (Τίτ. 3,14).

Μέτρο τῆς πνευματικῆς προκοπῆς εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὸν πλησίον. «Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν» (Ρωμ. 8,28).

«Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. Πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη» (Ρωμ. 13, 10) Ἡ ἀγάπη πού τόσο πιστὰ ὑπηρέτησε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀλλὰ καὶ τόσο ὑπέροχα ὕμνησε: «ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαιρεῖ ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. Πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθῶσιν. Εἴτε γλῶσσαι, παύσονται. Εἴτε γνώσις, καταργηθήσεται... νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. Μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη (Α' Κορ. 13,4- 8 13,13).

Ἡ ἀγάπη αὐτὴ κινεῖ τὸν Παῦλο νὰ ἀπευθυνθεῖ διὰ τοῦ Τιμοθέου σὲ ἐκείνους πού ἔχουν τὰ οικονομικά μέσα, ὥστε νὰ ἐπιδείξουν κοινωνικὴ εὐθύνη καὶ εὐαισθησία, καταργώντας τὴν ἀντίθεση πλοῦτου καὶ πίστεως, ἔχοντας τὴν ἐλπίδα τους ὄχι στὸν πλοῦτο καὶ τὴ δύναμη ἀλλὰ στὸν Θεό: «τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικεῖναι ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντες ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς» (Α' Τιμ. 6,17-19)

Ἀλλὰ προχωρεῖ ὁ Παῦλος περισσότερο δίδοντας ὑπόδειγμα πιστότητος καὶ συμφωνίας λόγου καὶ ἔργων μέ δύναμη, αὐστηρότητα καὶ ἔλεγχο, ὑπενθυμίζοντας σὲ κάθε ἄνθρωπο τὴν εὐθύνη γιὰ τὸν κόσμο καὶ τὴ χρηστή διαχείριση τῶν πραγμάτων, δίδοντας τὸ στοιχεῖο τῆς διακρίσεως μεταξὺ βαθύτερης πραγματικότητας καὶ τοῦ φαίνεσθαι: «Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδωλα, ἱεροσυλεῖς; ὅς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις; τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι (Ρωμ. 2, 21-24).

Ἀκόμα περισσότερο δίδει τὸ μέτρο τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς καὶ τῆς ἀναγκαίας γιὰ τὴν εὐστάθεια τῆς ἀλληλεπίδρασης τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὑγειοῦς κοινωνίας: «Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἑστί καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός, πολλά ὄντα, ἐν ἑστί σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός» (Α' Κορ. 12, 12). Ἀναγκαία λοιπὸν γιὰ τὸ σῶμα ἡ ἐνότητα τῶν μελῶν του, ἡ τιμὴ πρὸς τὰ μέλη πού μοιάζουν κατώτερα, ἀσθενέστερα, ἀτιμότερα, ἀσχημότερα.

«Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστί, καὶ ἅ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν, καὶ τὰ ἀσχημόνα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει, τὰ δὲ εὐσχημόνα ἡμῶν οὐ χρεῖαν ἔχει. Ἄλλ' ὁ Θεὸς συνεκέρρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δούς τιμὴν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη» (Α' Κορ. 12, 22-26) Κάνει ἀκολούθως τίς διακρίσεις τῶν χαρισμάτων καὶ τῶν λειτουργιῶν παροτρύνοντας νὰ ἐπιδιώκουμε τὰ ἄριστα τῶν χαρισμάτων, προτάσσοντας καὶ πάλι ὡς συνεκτικὸ συστατικὸ τὸ ὕψιστο τῶν χαρισμάτων, τὴν ἀγάπη.

Ἄλλοῦ δέ, δέν θὰ παραβλέψει νὰ δεῖξει τὴν εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου, τὴ μερίμνά του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα πού φέρει ἡ ἐν Χριστῷ Χάρις καὶ γιὰ αὐτὴν ἀκόμα τὴ φύση: «Ἡ γὰρ ἀποκαρδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἐκούσα ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δου-

λείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 8, 19-21).

Ὁ Παῦλος, λοιπόν, τῶν κόπων καὶ τῶν πόνων, πού δέν παύει νά λοιδωρεῖται, πού δέν παύει νά διώκεται καὶ νά συκοφαντεῖται. Ὁ σῶφρων Παῦλος, ὁ ὁποῖος γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ ποιμνίου του καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὸ σκανδαλισμὸ καὶ τὸν κίνδυνο πού ἐγκυμονοῦν οἱ ἐναντίον κατηγορίες δέν δειλιάζει νά ὀνομάσει τὸν ἑαυτό του ἄφρονα, ἀπολογούμενος, ἀπαριθμώντας τὰ παθήματά του, ἀλλὰ καὶ ἀφήνοντας νά φανεῖ ἡ μεγάλη του εὐαισθησία καὶ ἡ ἐναγώνια μέριμνα γιὰ τοὺς φίλους καὶ ἀδελφούς του, τὸ ποίμνιο τοῦ Χριστοῦ! «Ὁ λαλῶ οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνη, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχίσεως. Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, καγὼ καυχώσομαι. Ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνη λέγω, τολμῶ καγὼ. Παραφρονῶν λαλῶ. Διάκονοι Χριστοῦ εἰσὶ; Ὑπὲρ ἐγώ. Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. Ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρά μίαν ἔλαβον, τρεῖς ἔρραβδίστην, ἅπαξ ἐλιθάστην, τρεῖς ἐναυάγησα, νυχθημερόν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα. Ὀδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐξ ἔθνων, κινδύνους ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνους ἐν θαλάσσει κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις. Ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι... Ἡ ἐπισύστασίς μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν... Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχώσομαι.» (Β' Κορ. 11, 17-30)

Ἀλλὰ ποιὸς μπορεῖ νά παραβλέψει τὴν ἄδολη καὶ ἄνευ οἰασθήποτε μνησικακίας φιλοπατρία τοῦ Παύλου; Ἄραγε πόσους ἀνθρώπους μποροῦμε νά

συναντήσουμε σήμερα, πού θά εὔχονταν νά γίνουν ἀνάθεμα, νά θυσιαστοῦν, νά γίνουν ὀλοκαύτωμα γιὰ τοὺς οἰκείους, τοὺς φίλους, τοὺς ὁμοεθνεῖς, τὸν κόσμο;

«Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοὶ ἐστὶ μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. Ἡγχομένη γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινες εἰσὶν Ἰσραηλίται». (Ρωμ 9, 1-4) Αὐτὸς πού δίδαξε τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία, ἀπὸ ἀγάπη εὔχεται νά γίνεῖ ἀνάθεμα γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ὁμοεθνῶν του καὶ κάθε ἀνθρώπου!

Αὐτὸς εἶναι ὁ Παῦλος τῆς εὐθύτητος, τοῦ θάρρους καὶ τῆς παρρησίας, τῆς μετανοίας, τῆς ὑπακοῆς στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, τοῦ μυστηρίου, τῶν ὑψηλῶν ἀποκαλύψεων, τῶν κόπων, τῆς ἐργασίας, τῶν θλίψεων, τῆς πτωχείας, τοῦ πνευματικοῦ πλούτου, τῆς ἀκτημοσύνης, τῆς ἀσκήσεως, τῶν ἀρετῶν, τῆς ταπεινώσεως καὶ τῶν ταπεινώσεων, τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅμως δοῦλος Χριστοῦ, τῆς δικαιοσύνης, τῆς φιλίας, τῆς φιλοπατρίας, τῆς μερίμνης γιὰ τὸν κόσμο, τῆς ὀργῆς, τοῦ ἐλέγχου, ἀλλὰ καὶ τῆς συγχωρήσεως, τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης! Νά τό παράδειγμα γιὰ τὴ ζωὴ μας! Παῦλε, τό ἀσφαλές πρότυπο! Παῦλε, τό μέτρο τῆς ἀρετῆς, ἢ μᾶλλον ὅλων τῶν ἀρετῶν! Σὺ, μακάριε Παῦλε, πού τίποτα δέν μπόρεσε νά σέ χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νά ὁμολογεῖς: «Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζεῖ δέ ἐν ἐμοὶ Χριστός (Γαλ. 2,20), αὐτὸς, ἐθνῶν Ἀπόστολε καὶ ὁδηγὴ πρὸς Χριστόν, Παῦλε μέγιστε, μύστη τῶν ὑπὲρ νοῦν, ὁ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ θεηγορήσας, ἰδρυτὴ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησίας, ἣν πάντοτε φύλαττε, σὺν τῷ ἔθνει παντί, σὺ γὰρ αἰεὶ εὔχουσαι: ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν (Β' Κορ. 13,13). Ἀμήν.

Ἡ Ἐκδημία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νικοπόλεως
καί Πρεβέζης κυροῦ Μελετίου (Καλαμαρᾶ)

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ βαθειά συγκίνηση ἀναγγέλλει τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νικοπόλεως καί Πρεβέζης, κυροῦ Μελετίου. Ὁ ἐκλιπὼν Ἱεράρχης ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον σέ ἡλικία 79 ἐτῶν.

Ὁ Μακαριστός Μητροπολίτης Νικοπόλεως καί Πρεβέζης γεννήθηκε στὴν Ἀλαγονία Καλαμάτας τὸ 1933. Ἦταν πτυχιούχος Θεολογίας καί Κλασικῆς Φιλολογίας - Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Χειροτονήθηκε Διάκονος καί Πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν ἀοίδιμο Μητροπολίτη Μεσσηνίας Χρυσόστομο Δασκαλάκη. Διετέλεσε Ἱεροκέρυκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας καί Γραμματεὺς τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Διεκκλησιαστικῶν Σχέσεων. Μητροπολίτης Νικοπόλεως καί Πρεβέζης χειροτονήθηκε τὸ 1980. Ἦταν συγγραφέας πολλῶν ἐποικοδομητικῶν βιβλίων καί εἶχε βραβευθεῖ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γιὰ τὸ βιβλίο του «Ἡ Πέμπτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος».

* * *

Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως καί Πρεβέζης ἐψάλη στὸν Ἱερό Καθεδρικό Ναό Ἁγίου Χαράλαμπους Πρεβέζης τὸ Σάββατο 23 Ἰουνίου καί ὥρα 11.00 προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Ἐπικήδειος λόγος
πρὸς τὸν ἀοίδιμο Μητροπολίτη Νικοπόλεως
καί Πρεβέζης κυρό Μελέτιο (Καλαμαρᾶ)
Ἐκφωνηθεῖς ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο
Διαυλείας κ. Γαβριήλ,
Ἀρχιεραγματεὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
(Πρέβεζα, 23.6.2012)

Μακαριώτατε Δέσποτα, Σεπτέ Πρωθιεράρχα τῆς Ἁγιοτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Σεβασμιώτατε ἐκπρόσωπε τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Σεβασμιώτατε ἅγιο Τοποτηρητά, Τιμιωτάτη τῶν Ἱεραρχῶν χορεία, Σεβαστοὶ Πατέρες καί ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, Ἀξιότιμοι ἐκπρόσωποι τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καί τῶν ὑπολοίπων ἀρχῶν, Πενθηφόρε λαέ τῆς ἀπορραφισθείσης αὐτῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως,

Ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προπέμπει σήμερα πρὸς τὴν αἰωνιότητα ἓνα σεβάσιμο καί ἐκλεκτό μέλος Τῆς, τὸν πολυσέβαστο Γέροντα καί νῦν μακαριστό Μητροπολίτη Νικοπόλεως καί Πρεβέζης, κυρό Μελέτιο. Προσερχόμαστε μέ βαθειά συγκίνηση ἐνώπιον τοῦ ἐν Κυρίῳ κοιμηθέντος Ἱεράρχου, γιὰ νὰ τὸν περιβάλουμε μέ τίς προσευχές μας καί νὰ ἀπευθύνουμε τὸν ἔσχατο ἀποχαιρετιστήριο λόγο μας, ἀποδίδοντας τὸν ὕστατο σεβασμὸ καί τὴν ὀφειλομένη τιμὴ πρὸς τὸν ἀοίδιμο πνευματικὸ πατέρα τῆς ἱστορικῆς καί εὐλογημένης αὐτῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Στὸ πρόσωπό του ἀναγνωρίζουμε τὴν ἀπώλεια μιᾶς ἀκόμη ἐξέχουσας ἀρχιερατικῆς φυσιογνωμίας καί διακε-

κρυμμένης μορφής της Ίεραρχίας της Ἐκκλησίας μας, ἑνός δόκιμου ποιμένος καί λειτουργοῦ πού ἐκλείπει ἀπό τόν ἀμπελώνα τοῦ Κυρίου.

Ἀνατρέχοντας στήν φωτισμένη πορεία τῆς ζωῆς του, μέ συγκίνηση φέρνουμε στόν νοῦ μας τήν ἐκ νεότητος ὀλοτελή ἀφιέρωσή του στόν Θεό, τόν λιτό καί ἀσκητικό του βίο, τόν ἀφυπνιστικό κηρυκτικό του λόγο, τήν εὐγενή του προσήλωσι ἀπό ἔργο τῆς λειτουργικῆς ζωῆς καί ποιμαντικῆς πράξεως, τούς ἱερούς του κόπους ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας καί τίς ἔσχατες ὀδύνες τῆς ἀσθενείας του. Ὁ ἐκλιπών Ἱεράρχης ὑπέμεινε σταυρικῶς τήν πολύμηνη αὐτή δοκιμασία, σέ ἐπίλογο μιᾶς λαμπρῆς διαδρομῆς ζωῆς, μεστής ἔργων καί προσφορᾶς πρός τήν Ἐκκλησία καί τήν τοπική κοινωνία. Μέ τήν δημιουργική του παρουσία ἀφοσιώθηκε στήν ἐμπνευσμένη διαποίμανση τοῦ τόπου αὐτοῦ, ἐργαζόμενος μέ τόν λόγο, τά ἔργα καί τήν γραφίδα του ἐπί ὑπερτριακονταετιᾶν ἐπισκοπικῆς διακονίας, κληροδοτώντας μας σοφία Θεοῦ, ὑπόδειγμα συνέσεως, ζέουσας πίστεως καί θυσιαστικῆς ἀγάπης πρός τόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία. Κατά τήν ἀποστολική ρῆση, «Εἰ γάρ σύμφυτοι γεγονάμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλά καί τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα... Εἰ δέ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καί συζήσομεν αὐτῷ, εἰδότες ὅτι Χριστός ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. Ὁ γάρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτία ἀπέθανεν ἐφάπαξ, ὃ δὲ ζῆ, ζῆ τῷ Θεῷ» (Ῥωμ. 6, 5-10).

Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Νικοπόλεως καί Πρεβέζης γεννήθηκε τὸ 1933 στήν Ἀλαγονία Καλαμάτας, τήν ὁποίαν ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος ὁ Α΄ ἀποκαλοῦσε «Νέα Ναζαρέτ» γιὰ τήν εὐσέβεια τῶν κατοίκων της. Παρακολούθησε τίς ἐγκύκλιες σπουδές στήν Καλαμάτα καί μετέπειτα στήν Ἀθήνα, ὅπου ἐν συνεχείᾳ φοίτησε στήν Θεολογική καί τήν Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Κατά τήν διάρκεια τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν ἐκάφη μοναχός καί χειροτονήθηκε διάκονος (1954), καί κατόπιν πρεσβύτερος ἀπὸ τόν τότε Μητροπολίτη Μεσσηνίας Χρυσόστομο. Ἐπιστρέφοντας στήν Καλαμάτα, διετέλεσε Ἱεροκλήρυκας τῆς Μητροπόλεως Μεσσηνίας. Ὁ ἀοίδιμος Ἱεράρχης διέπρεψε σέ ὅλες τίς θέσεις, στίς ὁποῖες ἐκλήθη νά προσφέρει

τήν διακονία του, ἀξιοποιώντας στό ἔπακρο τά πολλά χαρίσματα, μέ τά ὁποῖα τόν προίκισε ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Ὑπηρετήσε ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου ἐπὶ τῶν Διεκκλησιαστικῶν Σχέσεων γιὰ δώδεκα συναπτά ἔτη (1967-1980), ἐπὶ τῶν μακαριστῶν ἀρχιεπισκόπων Ἱερωνύμου τοῦ Α΄ καί Σεραφεῖμ. Κατά τήν διάρκειά τῆς νέας του ἀποστολῆς ἀνέπτυξε εὐρύτατη διεθνή ἐκκλησιαστική δράση μέ τήν ἐνεργό συμμετοχή σέ πολυάριθμες Πανορθόδοξες Διασκέψεις, Διορθόδοξους Διαλόγους καί Διαλόγους μέ τούς Ἑτεροδόξους. Ταυτοχρόνως, εἶχε τήν εὐλογία νά συνεργαστεῖ μέ κορυφαίους ἱεράρχες τῆς νεώτερης Ἑλλάδας, ὅπως τόν Μυτιλήνης Ἰάκωβο, τόν Κίτρος Βαρνάβα, τόν Περιστερίου Ἀλέξανδρο, τόν Κορίνθου Παντελεήμονα καί τόν νῦν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας Ἀναστάσιο.

Ἡ χαρισματικὴ του προσωπικότητα ἔτυχε τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ὅταν τόν Φεβρουάριό τοῦ 1980 τόν ἐξέλεξε Μητροπολίτη Νικοπόλεως καί Πρεβέζης, σέ διαδοχὴ τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Στυλιανοῦ. Κατά τήν πολυετῆ ἀρχιερατικὴ του διακονία, τὸ πλούσιο ποιμαντικὸ ἔργο σέ κάθε πτυχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δράσεως καί ἡ διορατικὴ πατρικὴ του μέριμνα δικαίωσαν ἔμπρακτα τήν ἀξία τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας ἔναντι τῶν συγχρόνων ἀναγκῶν μέ τήν ἐν Χριστῷ οἰκοδομὴ καί προκοπὴ κλήρου καί λαοῦ. Ἐντυπωσιακὴ ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ του στήν ἀναδιοργάνωση καί τήν πνευματικὴ ἀνθιση τῆς Μητροπόλεως, ὅπου ἐτάχθη ἀπὸ τόν Θεό. Ὁ ἀοίδιμος Ἱεράρχης φρόντισε ἐξαρχῆς νά πλαισιωθεῖ στήν διακονία καί τούς καρποφόρους ἀγῶνες του ἀπὸ ἀξιόλογους, ἐνάρετους καί καλλιεργημένους κληρικούς ἱεροκλήρυκες, κατηχητές καί ἐξομολόγους, «Κληρο καλό», ἄξιους πνευματικούς συνοδοιπόρους τοῦ Χριστοῦ καί ἀφοσιωμένους λειτουργοῦς Του.

Μέ τὴ μνήμη ὅσων ἔπραξε γιὰ τήν πρόοδο τῆς Μητροπόλεώς σας καταξιώνοντας τήν ζωὴ του σ' αὐτὴν τήν γῆ, συναισθανόμαστε πλήρως τήν εὐθύνη καί τὸ χρέος ἔναντι τῶν ἀγῶν ὁραμάτων καί τοῦ σεβαστοῦ του ὀνόματος.

Κατὰ τούς λόγους τοῦ ἰδίου, «Ἡ κρίση ἢ οικονομικὴ εἶναι μικρὸ κακό, μπροστὰ στήν φτώχεια τὴν πνευματικὴ· μπροστὰ στήν πνευματικὴ ἀφα-

σία.» «Χρειαζόμαστε μία ανασύνταξη πνευματική. Νά βρούμε τούς πνευματικούς μας στόχους. Μέσα στα πλαίσια του αληθινού πνεύματος του Χριστού και της Ὁρθοδοξίας. ... Μόνον ἔτσι πᾶμε λίγο “μπροστά”. “Μπροστά” πηγαίνομε μόνον, ὅταν πηγαίνομε πνευματικά “μπροστά”. Τότε ξεπερνιούνται τὰ ἀδιέξοδα. Μὲ τὴν χάρη καὶ μὲ τὴν δύναμη τοῦ Χριστοῦ.»

Πλήρης πνευματικῆς ἀκτινοβολίας, ὁ ἐκλιπὼν Ἱεράρχης διακρινόταν γιὰ τὴν ἀπλότητα, τὸ ταπεινὸ του φρόνημα, τὸν ἀσκητικὸ του χαρακτήρα, τὸ πλούσιο προνοιακὸ ἔργο, τὴν μέριμνα γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ τῆς λατρευτικῆς ζωῆς, τὸ ἀγρυπνο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ποίμνιό του. Καταδαπαναζόμενος στὸ καθῆκον αὐτῆς τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πιστὸ λαό, ξεχώρισε γιὰ τὴν ἐμπνευσμένη καὶ ἀντικειμενικὴ στάση του στὴν ὅλη ἐξέλιξη τῆς πορείας πρὸς τὴν σύγκληση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, σεβόμενος τὸν συντονιστικὸ ρόλο καὶ τὴν πεπνυμένη διακονία τοῦ σεπτοῦ κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου. Ὁ ἴδιος παρέμεινε στέρεα προσηλωμένος στὴν εὐαγγελικὴ γνησιότητα καὶ τὴν ἀσκητικὴ παράδοση. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, συνδύασε τὴν βαθειὰ εὐλάβεια, τὸ ἀνόθευτο ὀρθόδοξο φρόνημα καὶ τὴν εὐρύτητα σκέψης στὸν χειρισμὸ τῶν ζητημάτων τῶν ἡμερῶν μας.

Ἐπῆρξε πατέρας πολλῶν πνευματικῶν τέκνων καὶ συγχρόνως συγγραφέας πλήθους ποιμαντικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν βιβλίων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σύγγραμμά του «Ἡ Ε΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος» βραβεύθηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Στὸ πολὺπλευρο ἔργο του συγκαταλέγεται εὐρὺς κατάλογος ἐκδόσεων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ τῆς Μονῆς Προφῆτου Ἡλίου, καθὼς καὶ τὸ μηνιαῖο φυλλάδιο πνευματικῆς οἰκοδομῆς μὲ τὸν τίτλο Λυχνία Νικοπόλεως, πού διανέμεται δωρεάν στοὺς Ἱερούς Ναούς.

Ἡ μακαριστὴ μορφή καὶ προσφιλὴς μνήμη του Γέροντος Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κυροῦ Μελετίου πάντοτε θά ἐμπνέει ἐμᾶς τούς νεωτέρους στὴ

ὁδὸ τῆς προσφορᾶς, τῆς ἀφοσιώσεως καὶ κυρίως τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ τὴν Εἰκόνα Του, τὸν ἄνθρωπο. Μᾶς ἐμπνέει καὶ μετὰ θάνατον μὲ τὸ ὑψηλὸ του παράδειγμα, τὴν θεοφιλῆ βιοτή, τὸ εὐρύτατο ἔργο του γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Δὲν στάθηκε γιὰ μᾶς μόνον ὁ εὐπαίδευτος καὶ πρᾶος Ἱεράρχης, πλούσιος σὲ καρποφορία, περιβαλλόμενος ἀπὸ τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ ποιμνίου του. Ἡ σεβαστὴ του μνήμη ἀποτελεῖ τὴν ἐμπράγματι ὑπόμνηση τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ γιὰ τὸν ὁποῖον ἐτάχθημεν ὡς διάκονοι τοῦ Χριστοῦ. Ἡ συμβολὴ του ὑπῆρξε οὐσιώδης καὶ φωτεινὴ, διότι ἀπέρρεε ἀπὸ τὴν γόνιμη ἐκκλησιαστικὴ πορεία, τοὺς ἱερούς μόχθους καὶ δραματισμούς, καὶ τὴ βαθειὰ γνώση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας βιώνεται ὡς χαρισματικὴ κατάσταση, κατὰ τὴν ὁποία τὸ πλήρωμά Της δέχεται συνεχῶς τὸ πρόσλημμα τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἀναδημιουργεῖ. Εἶναι ἡ ἴδια αὐτὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἔχει ἀποταμιεύσει μὲ στοργὴ στὴν συνείδησή Της τὴν μακαρία μνήμη καὶ τὸ πάντιμον ὄνομά Σου, πολυσέβαστε Γέροντα, μετουσιώνοντας τὴν συγκίνησή μας σὲ θερμὴ προσευχὴ ὑπὲρ τῆς μακαρίας Σου ἀναπαύσεως στὸ ἄφθαρτο κατοικητήριον τῶν αἰωνίων μονῶν. Πορεύου ἐν εἰρήνῃ, ἀείμνηστε Ἱεράρχα, τὴν μακαρίαν ὁδὸν μὲ τὴν συνοδιά τῶν προσευχῶν μας καὶ τῶν χρηστῶν ἐλπίδων, μὲ τίς ὁποῖες ἀγωνιζόμαστε «ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ’ οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι ἀλλ’ οὐκ ἐξαπορούμενοι, διωκόμενοι ἀλλ’ οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλόμενοι ἀλλ’ οὐκ ἀπολλύμενοι, πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. Ἄει γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. Ὡστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν» (Β΄ Κορ. 4, 8-12).

Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ ἀοιδίμου αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πατρός καὶ ἅς ἐνισχύει ὁ Θεὸς ὅλους ἐκείνους πού συνεχίζουν τὸ ἔργο καὶ τὴν ἀποστολὴν του.

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Εισαγωγή στή συνάφεια θεολογίας καί λειτουργικοῦ λόγου (Βίβλος, Δόγμα, Ἔθος)

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Καραϊσαρίδη
Ἐπιμ. Καθηγητοῦ Α.Π.Θ.

(Εἰσήγηση στό ΙΓ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς
Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, Τήνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011)

Προκαταρκτικά τινά

Ἡ ἀνάγνωση καί μόνο τοῦ τίτλου τοῦ ὑπό πραγμάτευση θέματος ἀναδεικνύει σαφέστατα πρὸς μελέτη τρία ζητούμενα: τῆ θεολογία, τὸ λειτουργικὸ λόγο καί τὴ μεταξύ αὐτῶν συνάφεια. Καί, βέβαια, γιὰ νὰ διασφαλιστεῖ ὁ πειρασμός τῆς ἀοριστολογίας, ὁ ὑπότιτλος στό θέμα ὀριοθετεῖ τὴν περιοχὴ τῆς ἀναφορᾶς μας, πού εἶναι τρεῖς θεολογικὲς περιοχὲς πολὺ συγκεκριμένες: ἡ Βίβλος, τὸ Δόγμα καί τὸ Ἔθος. Αὐτὰ συγκροτοῦν, ἐν εἶδει κεφαλαίων, καί τὸ τρίμερές τῆς πραγματεῦσεώς μας.

1. Ἡ Βίβλος ὡς πεδίο ἔκφρασης τῆς συνάφειας θεολογίας καί λειτουργικοῦ λόγου

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, πρέπει νὰ λεχθεῖ ὅτι τῆ συνάφεια τῆς βιβλικῆς θεολογίας καί τοῦ λειτουργικοῦ λόγου δέν τὴν ἀναζητοῦμε στὴ μορφῇ, στὸν τρόπο διατύπωσης, ἔκφρασης τοῦ λειτουργικοῦ λόγου, ἀλλὰ κυρίως στὴν οὐσία καί τὸ περιεχόμενό του. Ἀσφαλῶς ὑπάρχει φραστικὴ συνάφεια μεταξύ τοῦ βιβλικοῦ καί τοῦ λειτουργικοῦ λόγου. Μάλιστα δέ, ὀρισμένες φορὲς, ἡ συνάφεια εἶναι τόσο στενὴ πού ξεφεύγει ἀπὸ τὸ πεδίο τῶν ὑπαινιγμῶν καί τῶν συμβολικῶν ἀναγωγῶν καί φτάνει στὴν αὐτούσια παράθεση τοῦ βιβλικοῦ λόγου ἢ στὴν παράθεση παραλλαγμένων ρηματικῶν τύπων καί ἄλλων γλωσσικῶν μορφῶν τοῦ βιβλικοῦ λόγου ἀνάλογα μέ τίς τεχνικὲς ἀπαιτήσεις τῶν ποιητικῶν μέτρων, τῆς προσομοιακῆς ψαλμωδίας κ.ἄ. τοῦ λειτουργικοῦ λόγου.

Γνωρίζουμε ἀσφαλῶς ὅτι ὁ βιβλικὸς λόγος εἶναι κατὰ μοναδικότητα ἡ αὐθεντικὴ πληροφόρηση γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πώση τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κτίσεως στὴ φθορὰ καί τὸ θάνατο, τὴν ἀναγγελία καί προετοιμασία

τῆς λύτρωσης καί τῆς ἀποκατάστασης μέσῳ τῆς παιδαγωγίας τῆς παλαιδιαθηκικῆς περιόδου, τὴν ἔναρξη τῆς σωτηρίας διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, τὴν ἀναγγελία τῶν ἐσχάτων καί τῆς εἰσόδου ἤδη στὴν ἐσχατολογικὴ περίοδο.

Κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸν βιβλικὸ λόγο ὁ προσευχητικὸς λειτουργικὸς λόγος ἔρχεται νὰ δώσει σάρκα καί ὀστᾶ σέ ὅσα εὔχεται καί ἐπιδιώκει νὰ πράξει ἡ Ἐκκλησία χάριν τῆς οἰκοδομῆς καί σωτηρίας τῶν τέκνων τῆς.

Στὴ συνέχεια, προκειμένου νὰ τεκμηριωθοῦν ὅλα τὰ ἀμέσως προηγούμενα, ἀκολουθεῖ ἡ συγκεκριμένη ἀναφορά σέ παραδείγματα ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ μας παράδοση.

Ἔτσι, παρατηροῦμε ὅτι στὴν ἀκολουθία τοῦ ἔσπερινοῦ, ἐκτὸς τῆς παράθεσης ἐκτενοῦς αὐτοῦσιου βιβλικοῦ λόγου μέ τὴν ἀνάγνωση καθημερινὰ τοῦ ψαλτηρίου, ὅπως προβλέπει τὸ μοναχικὸ τυπικὸ, ὁ εἰσαγωγικὸς ψαλμὸς 103 (προοιμακὸς) ἀναπαριστᾷ τὴν πράξη τῆς δημιουργίας, ὅπως ἐμφανίζεται πρὸ τῆς πώσεως τῶν πρωτοπλάστων στό Α΄ κεφάλαιο τῆς Γενέσεως. Μάλιστα δέ ὁ στίχος: «ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ ἔθου σκότος καί ἐγένετο νύξ»¹ ἀναπαράγει φραστικὰ τὸ κείμενο τῆς Γενέσεως, πού κατακλείει τὴ δημιουργικὴ πράξη τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀναφερομένη σέ κάθε ἡμέρα τῆς δημιουργίας: «καί ἐγένετο ἔσπερα καί ἐγένετο πρωί...»² κ.λπ. Στὴν ἴδια ἀκολουθία στὴ ζ΄ εὐχὴ τοῦ λυχνικοῦ ὑπάρχει ἀναφορά στὴν πράξη τῆς δημιουργίας: «ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφία δημιουργήσας· ὁ διαχωρίσας ἀνά μέσον τοῦ φωτός καί ἀνά μέσον τοῦ σκότους καί τὸν μὲν ἥλιον θέμενος εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας, σελήνην δέ καί ἀστέρων εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός:...».

Στό Μέγα Ἀπόδειπνο στήν εὐχή-προσευχή τοῦ βασιλέως Μανασσῆ ὑπάρχει στό εἰσαγωγικό της μέρος ἡ διατύπωση: «ὁ ποιήσας τόν οὐρανόν καί τήν γῆν σὺν παντί τῷ κόσμῳ αὐτῶν· ὁ πεδήσας τήν θάλασσαν τῷ λόγῳ τοῦ προστάγματός σου· ὁ κλείσας τήν ἄβυσσον, καί σφραγισάμενος αὐτήν τῷ φοβερωῶ καί ἐνδόξῳ ὀνόματί σου...».

Στήν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου, στήν ἡ' ὠδή, ἡ ὁποία παρουσιάζει τόν ὕμνο τῶν ἁγίων τριῶν παιδῶν³ ἀλλά καί ἰδιαίτερα στούς ὕμνους τῶν φωταγωγικῶν, στούς ψαλμούς τῶν αἰῶν, ἰδιαίτερα τόν 148ο, περιγράφεται ἡ πράξη τῆς δημιουργίας ὡς αἰτία χαρᾶς καί δοξολογίας καί εὐγνωμοσύνης ἀπέναντι στόν Θεόν, τό χορηγό παντός ἀγαθοῦ, ὅπως ἀνάλογα ἡ ἔκκληξη καί εὐγνωμοσύνη πού βίωσε ὁ προπάτορας Ἀδάμ, ὅταν ὁ Θεός τόν ἔθεσε ὡς βασιλέα πάσης τῆς δημιουργίας⁴ καί, κυρίως, ὅταν τοῦ προσέφερε ὡς «βοηθόν κατ' αὐτόν»⁵ τήν Εὐα. Γι' αὐτό καί ἡ ἔκκληξη του ἀποτυπώθηκε στά λόγια: «τοῦτο νῦν ὁσοῦν ἐκ τῶν ὁσῶν μου καί σάρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη...»⁶.

Τώρα αὕτη τῆ βιβλική διήγηση, πού ἀφορᾶ στή δημιουργία τοῦ πρώτου ζεύγους, τῆ βλέπουμε νά ἀναπαράγεται ἐπίσης καί στά λόγια τῶν εὐχῶν τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου τοῦ ἐν χρῆσει ἐντύπου εὐχολογίου μέ συμπερίληψη αὐτούσια τῶν ὡς ἄνω παραθεμάτων τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως. Ἔτσι, ἡ πρώτη μεγάλη εὐχή, πού ἀκολουθεῖ τά εἰρηνικά, ἀρχίζει μέ τά λόγια: «Ὁ Θεός ὁ ἄχραντος, καί πάσης κτίσεως δημιουργός, ὁ τήν πλευράν τοῦ προπάτορος Ἀδάμ διά τήν σὴν φιλανθρωπίαν εἰς γυναῖκα μεταμορφώσας, καί εὐλογήσας αὐτούς, καί εἰπὼν· «αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε, καί κατακυριεύσατε τῆς γῆς»⁷ καί ἀμφοτέρους αὐτούς ἐν μέλος ἀναδείξας διά τῆς συζυγίας...». Ἡ ἐπόμενη δεύτερη μεγάλη εὐχή⁸ ἐπαναλαμβάνει τά ἴδια περιστατικά τῆς δημιουργίας τῶν πρωτοπλάστων, ἐμπλέκοντας αὐτούσια παραθέματα βιβλικοῦ λόγου⁹, καί καταλήγει στό προκείμενο κύριο αἶτημα τοῦ λειτουργικοῦ λόγου πού εἶναι: «Αὐτός καί νῦν, Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεός ἡμῶν, κατάπεμψον τήν χάριν σου τήν ἐπουράνιον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τούτους (τόν δεῖνα) καί (τήν δεῖνα)» κ.λπ. Στή συνέχεια στήν ἐπόμενη σύντομη παλαιά καθγιασι-

κή εὐχή τοῦ Γάμου: «Ὁ Θεός ὁ ἅγιος, ὁ πλάσας ἐκ χοός τόν ἄνθρωπον...»¹⁰, ἀκόμη πιό ξεκάθαρα ζητεῖται ἀπό τό Χριστό, ὅπως τότε πού ἐνεργοῦσε ὡς δημιουργικός ἄσαρκος Λόγος τοῦ Θεοῦ, νά ἐνεργήσει καί τώρα ὡς σαρκωμένος Λόγος: «αὐτός καί νῦν, Δέσποτα, ἐξαπόστειλον τήν χεῖρα σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καί ἄρμωσον τόν δούλον σου (τόνδε) καί τήν δούλην σου (τήνδε), ὅτι παρά σοῦ ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνή...». Εἶναι σαφές δηλαδή ὅτι, ὅπως ὁ Θεός μέ τήν πράξη τῆς δημιουργίας ἔγινε νυμφαγωγός καί χάρισε στόν Ἀδάμ τήν Εὐα ὡς «βοηθόν κατ' αὐτόν», τό ἴδιο καί τώρα, ὁ ἴδιος Θεός, πάλι ὡς νυμφαγωγός μέσα στό πλαίσιο τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, ζητεῖται προσευχητικά μέσω τοῦ λειτουργικοῦ λόγου, νά παρέμβει τώρα, «νῦν», ὥστε νά ἐπανέλθει ἡ δημιουργία στήν ἀρχική της κατάσταση τοῦ «καλά λίαν»¹¹.

Ἐπομένως, ἐδῶ δέν πρόκειται γιά φραστική συνάφεια τοῦ βιβλικοῦ καί τοῦ λειτουργικοῦ λόγου, ἀλλά γιά ὄντολογική, ὑπαρξιακή συνάφεια τοῦ περιγραφόμενου μέ τό βιβλικό λόγο γεγονότος (δημιουργία τοῦ πρώτου ζεύγους) μέ τό, μέσω τοῦ λειτουργικοῦ λόγου, ἐπιδιωκόμενο ἴδιο γεγονός (τήν ἐν Χριστῷ ἔνωση τῶν νῦν νυμφευομένων).

Ἔχουμε ἐπαληθευμένη τῆ συνάφεια Δημιουργίας καί ἀναδημιουργίας μέσω τῆς θείας ἐνσαρκώσεως. Μάλιστα δέ ἡ ἐν τῷ Χριστῷ ἔνωση τῶν πρὶν διεστώτων (θείας καί ἀνθρωπίνης φύσεως)¹² καθιστᾶ πλέον ἰσχυρή καί περισσότερο –ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ ἔκφραση– βατή τήν ἐπίτευξη τοῦ ἴδιου στόχου, δηλαδή τῆς μετοχῆς τοῦ ἀνθρώπου στή ζωὴ τοῦ Θεοῦ, τῆ θεοκοινωνία.

Στό μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, στήν κύρια εὐχή τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ὕδατος, μετά τήν προκαταρκτική ἔκφραση θαυμασμοῦ γιά τό ἔργο τῆς Δημιουργίας μέ τά λόγια: «Μέγας εἶ, Κύριε, καί θαυμαστά τά ἔργα σου, καί οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σου» ἀκολουθεῖ πιστὴ περιγραφή τῆς βιβλικῆς διήγησης γιά τῆ δημιουργία: «Σὺ γάρ βουλήσει ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τό εἶναι παραγαγὼν τά σύμπαντα, τῷ σῶ κράτει συνέχεις τήν κτίσιν, καί τῇ σῇ προνοίᾳ διοικεῖς τόν κόσμον. Σὺ ἐκ τεσσάρων στοιχείων τήν κτίσιν συναρμόσας τέτταρσι καιροῖς τόν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστεφάνωσας. Σέ τρέμουσιν αἱ νοεραὶ πᾶσαι Δυνάμεις· σέ ὕμνεῖ ἡλιος· σέ δοξάζει σελήνη· σοὶ ἐντυγχάνει

τά ἄστρα· σοί ὑπακούει τό φῶς· σέ φρίπτουσι ἄβυσσοι· σοί δουλεύουσιν αἱ πηγαί. Σύ ἐξέτεινας τόν οὐρανόν ὡσεὶ δέρριν· σύ ἐστερέωσας τήν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων· σύ περιετείχισας τήν θάλασσαν ψάμμω· σύ πρὸς ἀναπνοάς τόν ἀέρα ἐξέχεας». Στή συνέχεια τῆς ὡς ἄνω εὐχῆς, ἀφοῦ γίνεται σύντομη νύξη γιὰ τὴν πώση τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τόνος πίπτει στό μυστήριο τῆς θείας ἐνσαρκώσεως καὶ περιγράφονται οἱ συνέπειες γιὰ τόν ἄνθρωπο. Καί, βέβαια, μία ἄμεση σχετική συνέπεια εἶναι ὁ ἁγιασμός τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰορδάνη μέ τῆ βάπτισις τοῦ Κυρίου καί δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ὁ ἁγιασμός καί ὁλόκληρης τῆς κτίσεως. Αὐτό τό γεγονός τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καί τῆς ἐν Ἰορδάνη ἀνακαινίσεως ὁλόκληρης τῆς κτίσεως ἐπιδιώκεται καί σέ κάθε βάπτισις γιὰ κάθε ἄνθρωπο χωριστά καί γιὰ ὁλόκληρη τὴν κτίσις. Ἔχουμε δηλαδή στό μυστήριο τῆς Βαπτίσεως συνέχεια καί «ἐπέκταση» τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καί ἀναγεννήσεως, καθαγιασμοῦ τῆς κτίσεως. Ἐπομένως, ὅ,τι παραδίδει ἡ Βίβλος ὡς δημιουργική πράξις τοῦ Θεοῦ, ἐπαναλαμβάνει ἡ Ἐκκλησία μέ τὴν προσευχητική διαδικασία τοῦ λειτουργικοῦ λόγου.

Προχωρώντας μέσα στήν ἴδια λογική καί χρησιμοποιώντας τὴν ἴδια μεθοδολογία βλέπουμε ὅτι στίς ἀρχαίες λειτουργίες (Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, Ἀγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, Ἀποστόλου Μάρκου) ἀλλά καί στίς λεγόμενες «βυζαντινές» (Μεγάλου Βασιλείου, Ἰωάννου Χρυσόστομου) στήν εὐχή τῆς ἀναφορᾶς, στερεοτύπως, στό εἰσαγωγικό τους μέρος ὑπάρχει συσχετισμός μέ τὴν ὑπό τῆς Βίβλου παραδιδόμενη πράξις τῆς δημιουργίας. Βλέπουμε, δηλαδή, ὅτι οἱ συντάκτες τῶν εὐχῶν τῆς ἀναφορᾶς, πρὶν νά συνδέσουν τό δεῖπνο τῆς εὐχαριστίας μέ τό Μυστικό Δεῖπνο τοῦ Κυρίου καί νά παραστήσουν ἀφηγηματικά ὅλο τό ἀπολυτρωτικό ἔργο τοῦ Κυρίου, ὅπως αὐτό παραδίδεται στίς εὐαγγελικές διηγήσεις, αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νά ἀναφερθοῦν καί στήν πράξις τῆς δημιουργίας, ἡ ὁποία ὁδηγήθηκε στήν πώση μέ τὴν πώση τῶν πρωτοπλάστων καί ἐπανερχεται στό «ἀρχαῖο κάλλος» μέ τὴ θεία ἐνανθρώπησις. Ἡ ἐπιβεβαίωσις γιὰ τοῦ λόγου τό ἀληθές εἶναι ἡ διαδικασία καθαγιασμοῦ τῶν εὐχαριστιακῶν εἰδῶν

καί ἡ μεταβολή τους σέ εὐχαριστιακά δῶρα. Τὰ εὐχαριστιακά δῶρα, δηλαδή, ἀπὸ βασικὲς ἀνθρώπινες τροφές, ἀπὸ καταναλωτικά ἀγαθὰ προορισμένα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη «χρεία», μεταβάλλονται σέ δῶρα τῆς εὐχαριστίας, σέ οὐράνια τροφή, ἀφοῦ τό εὐχαριστιακὸ δεῖπνο εἶναι ἀπὸ τώρα πρόγευση καί μετοχή στό δεῖπνο τῆς βασιλείας.

Ἐπανερχόμενοι, ὅμως, στήν ἀναφορὰ μας στό θέμα τῆς δημιουργίας, ἐπισημαίνουμε ὅτι στήν εὐχή τῆς ἀναφορᾶς τῆς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» διαλαμβάνονται τὰ κάτωθι σαφέστατα, πολὺ παραστατικά καί μάλιστα πολὺ ποιητικά λόγια: «Σὺ γάρ εἶ ... ὁ τά πάντα ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παραγαγὼν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ· ... Σὺ γάρ, Θεέ αἰώνιε, δι' αὐτοῦ τά πάντα πεποίησας καί δι' αὐτοῦ τῆς προσηκούσης προνοίας τά ὅλα ἀξιοῖς... Ὁ Θεός καί Πατήρ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, ὁ δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων ποιήσας τά χερουβίμ καί τά σεραφίμ, αἰῶνας τε καί στρατιάς, δυνάμεις τε καί ἐξουσίας, ἀρχάς τε καί θρόνους, ἀρχαγγέλους τε καί ἀγγέλους, καί μετὰ ταῦτα πάντα ποιήσας δι' αὐτοῦ τόν φαινόμενον τοῦτον κόσμον καί πάντα τά ἐν αὐτῷ. Σὺ γάρ εἶ ὁ τόν οὐρανόν ὡς καμάραν στήσας καί ὡς δέρριν ἐκτείνας καί τὴν γῆν ἐπ' οὐδενός ἰδρύσας γνώμη μόνη· ὁ πήξας στερέωμα καί νύκτα καί ἡμέραν κατασκευάσας· ὁ ἐξαγαγὼν φῶς ἐκ θησαυρῶν καί τῆ τούτου συστολῆ ἐπαγαγὼν τό σκότος εἰς ἀνάπαυλαν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κινουμένων ζώων· ὁ τόν ἥλιον τάξας εἰς ἀρχάς τῆς ἡμέρας ἐν οὐρανῷ καί τὴν σελήνην εἰς ἀρχάς τῆς νυκτός καί τόν χορόν τῶν ἀστέρων ἐν οὐρανῷ καταγράψας εἰς αἶνον τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας· ὁ ποιήσας ὕδωρ πρὸς πόσιν καί καθαρίσιν, ἀέρα ζωτικόν πρὸς εἰσπνοήν καί ἀναπνοήν καί φωνῆς ἀπόδοσιν διὰ γλώττης πληπούσης τόν ἀέρα καί ἀκοήν συνεργουμένην ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπαῖειν εἰσδεχομένην τὴν προσπίπτουσαν αὐτῇ λαλίαν· ὁ ποιήσας πῦρ πρὸς σκότους παραμυθίαν, πρὸς ἐνδείας ἀναπλήρωσιν καί τό θερμαίνεσθαι ἡμᾶς καί φωτίζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ· ὁ τὴν μεγάλην θάλασσαν χωρίσας τῆς γῆς καί τὴν μέν ἀναδείμας πλωτῆν, τὴν δέ ποσὶ βάσιμον ποιήσας καί τὴν μέν ζώοις μικροῖς καί μέγαλοις πληθύνας, τὴν δέ ἡμέροις καί ἀτιθάσοις πληρώσας, φωτοῖς τέ διαφοροῖς στέψας καί βοτάνοις, στεφανώσας καί

ἄνθεσι καλλύνας καί σπέρμασι πλουτίσας· ὁ συστησάμενος ἄβυσσον καί μέγα κύτος αὐτῆ περιθείς, ἄλμυρῶν ὑδάτων σεσσωρευμένα πελάγη, περιφράξας δέ αὐτήν πύλαις ἄμμου λεπτοτάτης· ὁ πνεύμασι ποτέ μὲν αὐτήν κορυφῶν εἰς ὄρεών μέγεθος, ποτέ δέ στρωννύων αὐτήν εἰς πεδίου καί ποτέ μὲν ἐκμαίνων χειμῶνι, ποτέ δέ πραῦνων γαλήνῃ, ὡς ναυσιπόροις πλωτῆρσιν εὐκόλον εἶναι πρὸς πορείαν· ὁ ποταμοῖς διαζώσας τὸν ὑπὸ σοῦ διὰ Χριστοῦ γενόμενον κόσμον καί χειμάρροις ἐπικλύσας καί πηγαῖς ἀενάοις μεθύσας, ὄρεσι δέ περισφίγγας εἰς ἔδραν ἀτρεμῆ γῆς ἀσφαλεστάτην. Ἐπλήρωσας γάρ σου τὸν κόσμον καί διεκόσμησας αὐτόν βοτάνοις εὐόσμοις καί ἰασίμοις, ζώοις πολλοῖς καί διαφόροις, ἀλκίμοις καί ἀσθενεστέροις, ἐδωδίμοις καί ἐνεργοῖς, ἡμέροις καί ἀτιθάσοις, ἔρπετῶν συριγμοῖς, πτηνῶν ποικίλων κλαγγαῖς, ἐνιαυτῶν κύκλοις, μηνῶν καί ἡμερῶν ἀριθμοῖς τρόπων τάξεσι, νεφῶν ὀμβροτόκων διαδρομαῖς εἰς καρπῶν γονάς καί ζώων σύστασιν, σταθμόν ἀνέμων διαπνεόντων, ὅτε προσταχθῶσι παρὰ σοῦ, τῶν φυτῶν καί τῶν βοτάνων τό πλῆθος. Καί οὐ μόνον τὸν κόσμον ἐδημιούργησας, ἀλλὰ καί τὸν κοσμοπολίτην ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ἐποίησας, κόσμου κόσμον ἀναδείξας. Εἶπας γάρ τῇ σῆ Σοφίᾳ: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν καί ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ». Διό καί πεποίηκας αὐτόν ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καί σώματος σκεδαστοῦ, τῆς μὲν ἐκ τοῦ μή ὄντος, τοῦ δέ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· καί δέδωκας αὐτῷ κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν διάγνωσιν, εὐσεβείας καί ἀσεβείας διάκρισιν, δικαίου καί ἀδίκου παρατήρησιν, κατὰ δέ τό σῶμα τὴν πένταθλον ἐχαρίσω αἴσθησιν καί τὴν μεταβατικὴν κίνησιν. Σὺ γάρ, Θεέ παντοκράτορ, διὰ Χριστοῦ παράδειςον ἐν Ἐδέμ κατ' ἀνατολὰς ἐφύτευσας παντοίων φυτῶν ἐδωδίμων κόσμῳ καί ἐν αὐτῷ, ὡς ἂν ἐν ἐστία πολυτελεῖ, εἰσήγαγες αὐτόν, ἅν τῷ ποιεῖν νόμον δέδωκας αὐτῷ ἔμφυτον, ὅπως οἴκοθεν καί παρ' ἑαυτοῦ ἔχοι τὰ σπέρματα τῆς θεογονίας...»¹³.

Στὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς τῆς λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καταγράφεται ἡ διατύπωση: «Ὡς ἀληθῶς ἄξιόν ἐστι καί δίκαιον, πρέπον τε καί ἐποφειλόμενον σέ αἰνεῖν, σέ ὑμνεῖν, σέ εὐλογεῖν, σέ

προσκυνεῖν, σέ δοξολογεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν τῷ πάσης κτίσεως ὄρατῆς τέ καί ἀοράτου δημιουργῷ, τῷ θησαυρῷ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῇ πηγῇ τῆς ζωῆς καί τῆς ἀθανασίας, τῷ πάντων Θεῷ καί δεσπότη· ὃν ὑμνοῦσιν οἱ οὐρανοὶ καί οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν καί πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ἥλιός τε καί σελήνη καί πᾶς ὁ τῶν ἀστρῶν χορός, γῆ, θάλασσα καί πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ...»¹⁴.

Στὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς τῆς λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Μάρκου ὑπάρχει παρόμοια διατύπωση: «Ἀληθῶς γάρ ἄξιον ἐστίν καί δίκαιον, ὄσιόν τε καί πρέπον καί ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐπωφελές, ὃ ὢν δέσποτα Κύριε Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ, σέ αἰνεῖν, σέ ὑμνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σοὶ ἀνθομολογεῖσθαι νύκτωρ τε καί καθ' ἡμέραν ἀκαταπαύστῳ στόματι καί ἀσιγήτοις χεῖλεσι καί ἀσιωπήτῳ καρδίᾳ, σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανόν καί τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, γῆν καί τὰ ἐν τῇ γῇ, θαλάσσης, πηγᾶς, ποταμούς, λίμνας καί πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν, ᾧ καί ἐχαρίσω τὴν ἐν παραδείσῳ τρυφήν· ...».

Ἐκεῖ, ὅμως, πού εἶναι τὰ πράγματα ἐντελῶς οἰκεία, εἶναι στίς «βυζαντινές λειτουργίες», μὲ τρόπο συνοπτικὸ στή λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καί ἐκτενέστερο στή λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Στὴ θεία λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «Ἄξιον καί δίκαιον σέ ὑμνεῖν... Σὺ ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες καί παραπεσόντας ἀνέστησας πάλιν...».

Στὴ θεία λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου, στή λεγόμενη εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς, πού κατακλείει τὰ «πληρωτικά», μετὰ τῆ Μ. Εἵσοδο, ὑπάρχει ἡ φράση: «Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς καί ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην...». Ἐνῶ στὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς ὑπάρχουν οἱ χαρακτηριστικὲς φράσεις: «Δέσποτα τῶν ἀπάντων, Κύριε οὐρανοῦ καί γῆς καί πάσης κτίσεως, ὀρωμένης τε καί οὐχ ὀρωμένης, ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης καί ἐπιβλέπων ἄβυσσους...», «... ὅτι ἐν δικαιοσύνῃ καί κρίσει ἀληθινῇ πάντα ἐπήγαγες ἡμῖν· πλάσας γάρ τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καί εἰκόνι τῇ σῆ, ὁ Θεός τιμήσας, τέθεικας αὐτόν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς...»¹⁵.

Ἀκόμη, πρέπει νά λεχθεῖ ὅτι ὁ βιβλικὸς λόγος εἴτε τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἴτε τῆς Καινῆς κατα-

χωρίζεται αυτούσιος και ἐντάσσεται στήν ὅλη δομή και στόχευση τῆς λατρείας και τοῦ λειτουργικοῦ λόγου. Ἔτσι, στίς δεσποτικές και θεομητορικές ἑορτές τά βιβλικά ἀναγνώσματα, ἐκτός τοῦ ὅτι συνιστοῦν τή βάση, τήν ἱστορική ἀφήγηση τοῦ ἑορταζόμενου γεγονότος, ἐμπνέουν τούς ὑμνογράφους, οἱ ὁποῖοι συνθέτουν ὕμνους πού λειτουργοῦν ὡς ἐρμηνευτικά σχόλια τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων. Ὅρισμένα μάλιστα καινοδιαθηκικά, ἰδιαίτερα, ἀναγνώσματα προσδιορίζουν ὀλοκληρωτικά τό ἑορτολογικό και ὕμνολογικό περιεχόμενο τῆς ἀγομένης ἑορτῆς. Αὐτό συμβαίνει ἰδιαίτερα τήν περίοδο τοῦ Τριωδίου και τοῦ Πεντηκοσταρίου. Ἀκόμη και στά βιβλικά ἀναγνώσματα στίς μνήμες τῶν Ἁγίων ἐπιδιώκεται συσχετισμός μέ τό πρόσωπο, τήν ιδιότητα τοῦ Ἁγίου, γι' αὐτό ἔχουμε εὐαγγελικά και ἀποστολικά ἀναγνώσματα ἀναποκρινόμενα σέ ἱεράρχες, ἱερομάρτυρες, ὄσιους κ.λπ. Στίς λεγόμενες δέ περιστατικές εὐχές και ἀκολουθίες ἡ συνάφεια λειτουργικοῦ και βιβλικοῦ λόγου εἶναι πασιδηλη, γιατί ἀκριβῶς ὅλα πρέπει νά ὑπηρετοῦν τόν ὑπό τῆς σχετικῆς ἀκολουθίας ἐπιδιωκόμενο λειτουργικό και προσευχητικό στόχο.

Ἐπομένως, ἀπό ὅσα ἀναφέρθηκαν μέχρι τώρα συνάγεται ἕνα πρῶτο συμπέρασμα ὡς πρός τή συνάφεια βιβλικοῦ και λειτουργικοῦ λόγου. Ὅπως στή Βίβλο ἰσχύει τό «αὐτός εἶπε και ἐγενήθησαν, αὐτός ἐνετείλατο και ἐκτίσθησαν»¹⁶, τό ἴδιο και στό λειτουργικό λόγο μέ τήν παρέμβασή του διά τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου και Τελεταρχικοῦ Πνεύματος παράγονται συγκεκριμένα ἀποτελέσματα. Ἀκόμη και σέ λειτουργικές περιοχές πού ὑπερισχύει ὁ συμβολισμός, ὅπως εἶναι ἡ ἀκολουθία τῆς ἱερᾶς προσκομιδῆς, τά προκείμενα εὐχαριστιακά εἶδη δέν εἶναι πλέον ὅπως ἦταν πρίν, ἀλλά μέ τήν προσκομιδή γίνονται εὐλογημένα δῶρα, δέχονται μία προκαταρκτική εὐλογία, ἕνα «προαγιασμό» και κινοῦνται στήν πορεία τοῦ καθγιασμοῦ πού εἶναι τό μεῖζον ἀποτέλεσμα. Μάλιστα στή θεία λειτουργία, διά τοῦ λειτουργικοῦ λόγου, τῶν ἱερουργικῶν πράξεων και εὐλογιῶν, καταγράφεται μία συγκεκριμένη πορεία μετάβασης ἀπό τά σύμβολα στήν πραγματικότητα ὡς πρός τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι ὁ Χριστός τοῦ ὁποῖου τό σωτηριῶδες ἔργο στήν ἱερά προσκομιδή

ἀναπαρίσταται συμβολικά σέ ὅλα του τά στάδια, ἀπό τή Γέννηση μέχρι και τή Δευτέρα Παρουσία, στό πρῶτο μέρος τῆς θείας λειτουργίας βρίσκεται μυστικά ἀνάμεσα στά μέλη τῆς κοινότητος, μέσω τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, και τελικά παρίσταται ρεαλιστικά ἀπό τά δῶρα τῆς θείας εὐχαριστίας, καθήμενος ἐπί τοῦ ἐπιγείου θρόνου τῆς δόξης Του, πού εἶναι ἡ ἱερά τράπεζα τῆς ἱερουργίας μας¹⁷.

2. Τό Δόγμα ὡς πεδίο ἔκφρασης τῆς συνάφειας θεολογίας και λειτουργικοῦ λόγου

Μεταξύ δόγματος και λατρείας ἡ, πῶς συγκεκριμένα, μεταξύ δόγματος και λειτουργικοῦ λόγου ὑπάρχει ἄμεση σχέση. Ἡ λατρεία και ὁ λειτουργικός λόγος ἐξαρτῶνται ἀπό τή δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Τό δόγμα διαμόρφωσε τόν πυρήνα, τήν οὐσία τῆς λατρείας και ἡ λατρεία μέ τό λειτουργικό της λόγο ἐκφράζει τή δογματική διδασκαλία. Ἡ σχέση δηλαδή τῶν δύο αὐτῶν πραγματικῶν εἶναι γενετική, κινεῖται σέ ἀμοιβαία ἐξάρτηση και ἀλληλοπεριχώρηση. Ἀνάκαθεν ἡ Ἐκκλησία ἔβλεπε νά συμβαδίζουν ὁ κανόνας τῆς πίστεως (lex credendi) μέ τόν κανόνα τῆς προσευχῆς (lex orandi). Μάλιστα δέ ὁ λειτουργικός προσευχητικός λόγος ἀποδεικνύεται στήν πράξη ὡς ὁ καλύτερος, πιστότερος τρόπος ἔκφρασης και ἀποτύπωσης τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Καί τοῦτο, γιατί ὁ λειτουργικός λόγος μέ τήν πλαστικότητα και τήν ποιητικότητα στήν ἔκφρασή του μπορεῖ νά ἀποδώσει μέ σύντομες φράσεις κεφάλαια ὀλόκληρα τῆς δογματικῆς διδασκαλίας¹⁸. Ἀκόμη, ἡ Ἐκκλησία ἐπιστράτευσε τό λειτουργικό λόγο, προκειμένου νά διακηρύξει και τήν καταδίκη τῶν ἀποκλίσεων ἀπό τήν ὀρθή δογματική διδασκαλία, ὅπως εἶναι οἱ αίρέσεις. Ἔτσι αἰτιολογεῖται και ὁ ὁμολογιακός χαρακτήρας τῆς λατρείας μεταξύ τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Γι' αὐτό και κατ' ἀκολουθία δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξει κοινή λατρεία (intercommunio) μεταξύ τῶν χριστιανῶν διαφορετικῶν ὁμολογιῶν, γιατί προηγείται δογματική ἀπόκλιση, διαφοροποίηση, ἡ ὁποία ἀποτυπώνεται ἀσφαλῶς και στή λατρεία, στό λειτουργικό λόγο. Ἡ ὀρθή και ἀσφαλῆς διαδικασία προσέγγισης τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι νά προηγείται ἡ δογματική

προσέγγιση, έως και τήν ένότητα, τό έναϊο τῆς διδασκαλίας, ὥστε αὐτό νά βιωθεῖ, νά ἐκφραστεῖ καί νά διακηρυχθεῖ διά μέσου τῆς κοινῆς λατρείας, τοῦ έναϊοῦ λειτουργικοῦ λόγου, ἄν καί ὅποτε αὐτό κατά εὐδοκία Θεοῦ καί ἀγαθῆ βουλήσει τῶν διαλεγομένων ἀνθρώπων ἤθελε συμβεῖ.

Κατ' ἀρχήν πρέπει νά ἐπισημανθεῖ ὅτι, ὅπως ἀποτυπώνεται στά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἰδιαίτερα στό Λευιτικό καί στό βιβλίον τῆς Ἐξόδου, ὁ Θεός ἐνδιαφέρεται ὁ ἴδιος μέ τίς παρεμβάσεις καί ὑποδείξεις Του στό Μωυσῆ καί τόν Ἰσραήλ γενικά γιά τόν τόπο τῆς λατρείας (Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου, Ναός), γιά τόν τρόπο τῆς λατρείας (θυσίες, ἐορτές, προσευχές), γιά τά θεσμοθετημένα κύρια πρόσωπα τῆς λατρείας (ἀπό τό γένος τοῦ Λευῖ, ἱερεῖς κ.ἄ.) καί μάλιστα διά τῶν ἀπεσταλμένων Του τῶν προφητῶν ἐποπτεύει τήν καθαρότητα τῆς λατρείας, τήν πιστή τέλεση τῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ σέ συνεργασία μέ τό Μωυσῆ θεσμοθετηθέντων λατρευτικῶν παραδόσεων.

Ἐπομένως, ἡ βασική διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιά τό θεόθεν ὡς πρός τήν καταγωγή τῆς λατρείας καί γιά τό ἀπόλυτο τῆς ἀφοσιώσεως σ' αὐτήν, ἰσχύει καί περνάει ὡς βασική διδασκαλία καί στήν ἐποχή τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἀλλά καί οἱ μαθητές Του ὡς γνήσιοι Ἰουδαῖοι θητεύουν στό Ναό τῶν Ἱεροσολύμων, ἐκπληρώνουν τίς καθορισμένες προσευχητικές ὑποχρεώσεις τους καί, προκειμένου γιά τόν Κύριο, δέν ὑπάρχει μαρτυρία πού νά ἀναφέρει ὅτι προσέφερε στό Ναό τῶν Ἱεροσολύμων θυσία¹⁹. Αὐτό ἐκ τῶν ὑστέρων φαίνεται φυσικό καί ἀναμενόμενο, ἀφοῦ ὁ ἴδιος μέ τή θυσία Του ἀντικατέστησε τίς θυσίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθόσον τό αἷμα Του, ἀναμφισβήτητα, ἦταν καί εἶναι ἀσυγκρίτως δραστικότερο τοῦ αἵματος τῶν τράγων²⁰, καί ἀκόμη ἀντικατέστησε τό Ναό οἰκοδομώντας μέ τή θυσία Του νέο Ναό, τήν Ἐκκλησία Του, τό σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ²¹. Στή συνέχεια οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, κατά παραγγελία τοῦ Κυρίου, ἐνῶ στήν ἀρχή θήτευαν στό Ναό καί στή συναγωγή γιά λόγους προσευχῆς καί ἀσκήσεως τοῦ κηρυκτικοῦ τους ἔργου, προκειμένου γιά τή θεία εὐχαριστία συναθροίζονταν σέ ἰδιαίτερους χώρους καί πραγματοποιοῦσαν τίς εὐχαριστιακές τους συνάξεις, ἕως ὅτου αὐτοί οἱ χώροι καθιερώθηκαν καί ἀπετέ-

λεσαν σταθερούς χώρους προσευχῆς καί τελέσεως τῶν εὐχαριστιακῶν συνάξεων²². Ἐπομένως, ὅπως στήν Παλαιά Διαθήκη ἡ λατρεία ξεκινᾷ ὡς ἐντολή τοῦ Θεοῦ καί ἐγκαθιστᾷ μία ἐμπειρική σχέση τοῦ Θεοῦ μέ τούς ἀνθρώπους, τό ἴδιο καί στήν ἐποχή τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας ἡ χριστιανική λατρεία θεμελιώνεται ἀπό τόν ἴδιο τό Χριστό καί ἐπιδιώκει τήν ἐγκατάσταση ἐμπειρικής σχέσης μαζί Του.

Ἄρα μεταξύ τῆς λατρείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί τῆς Καινῆς Διαθήκης ἰσχύει τό ἴδιο ὡς πρός τό ἔναυσμα, τό κίνητρο. Ἡ διαφορά βρίσκεται στήν οὐσία, στή μορφή καί τόν τρόπο τῆς ἐπιτευξης τοῦ στόχου, γι' αὐτό καί ἡ Καινή Διαθήκη «συμπληρώνει» τήν Παλαιά Διαθήκη²³. Ἐνῶ γιά τήν Παλαιά Διαθήκη ἰσχύουν ὅσα ἀκροθιγῶς καί αὐστηρά ὑπαινικτικά ἀναφέρθηκαν, ὡς πρός τόν ἕτερο παράγοντα ἐπίδρασης ἐπί τῆς χριστιανικῆς λατρείας, τήν παγανιστική λατρεία, τήν ἐθνική λατρεία, ἰσχύει ἡ ἄκρα ἐπιφύλαξη, ἀντίθεση καί καθαρῆ πολεμική. Ἡ χριστιανική λατρεία καί ἡ ἐθνική λατρεία δέν εἶναι συγκρίσιμα οὔτε ἀλληλοσυμπληρούμενα στοιχεῖα. Ἄλλο εἶναι ὁ Χριστός καί ἄλλο ὁ Βελίαρ²⁴. Θά περιοριστοῦμε μόνο νά διευκρινίσουμε ὅτι ὁ λειτουργικός λόγος, ἔστω καί στήν ἀριότερη ἔκφρασή του, ὅπως εἶναι οἱ εὐχές τῆς εὐχαριστιακῆς ἀναφορᾶς, οἱ ἱεροτελεστικές εὐχές τῶν ἱερῶν μυστηρίων, οἱ ὕμνοι τῆς Ὀκτωήχου καί ἄλλων βιβλίων, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά προσπάθεια διατύπωσης τοῦ μυστηρίου τοῦ ἴδιου τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας καί ἰσχύει πάντα τό τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου: «Θεόν φράσαι ἀδύνατον, νοῆσαι ἀδυνατώτερον»²⁵.

Δέν ἴσχυε ὁμοῦς τό ἴδιο στήν ἐθνική λατρεία. Στήν προσευχή τῆς ἐθνικῆς λατρείας ἡ λέξις εἶχε σημασία καί θεωροῦνταν ὅτι ἦταν φορτισμένη μέ μία ἰδιαίτερη δύναμη. «Ἡ προσευχή συνόδευε ὅλες τίς εὐσεβεῖς πράξεις στόν ἀρχαῖο κόσμο. Σπονδές, θυσίες, προσφορές ἀπαρχῶν ἦταν ἀδιανόητες χωρὶς τή συνοδεία προσευχῆς. Ἡ λειτουργία τῆς προσευχῆς ἦταν διαποτισμένη ἀπό τή μέριμνα γιά τή σωστή λέξις. Κάθε λανθασμένη, κακή, χυδαία λέξις θά μπορούσε νά εἶναι βλαβερή, νά ἀποτελέσει βλασφημία. Ἡ ἐπιλογή τοῦ σωστοῦ ὀνόματος τῆς θεότητας εἶχε πολύ μεγάλη σημασία· ἰδίως τά κατάλληλα ἐπίθετα. Αὐτά τά ἐπίθετα

συσσωρεύονται κατά τό δυνατόν, καί προσφέρονται στό Θεό γιά ἐπιλογή... Οἱ δημόσιες προσευχές ἔπρεπε νά εἰπωθοῦν σύμφωνα μέ ἕνα αὐστηρό τυπικό, τό λεκτικό περιεχόμενο τοῦ ὁποίου ἦταν αὐστηρά καθορισμένο. Ἡ σωστή ἀπαγγελία του, ἀκόμα καί ἡ σωστή προφορά, εἶχε σημασία, ἐγγυόταν τήν ἀποτελεσματικότητα τῆς προσευχῆς: στήν ἀντίθετη περίπτωση ἡ προσευχή μποροῦσε νά εἶναι ἀναποτελεσματική ἢ καί νά σταθεῖ ἀφορμή κινδύνου»²⁶.

Παρά τίς ἀδυναμίες δηλαδή τοῦ ἀνθρώπινου λόγου νά ἐκφράσει τή θεία πραγματικότητα, ὁ Θεός διά λόγου καί φραστικῶν παραγγελμάτων ἐξέφρασε τό θέλημά Του (Δεκάλογος). Ὁ Ἄσαρκος Λόγος τοῦ Θεοῦ σαρκώθηκε καί φανέρωσε διά λόγου καί σημείων τό θέλημα τοῦ Θεοῦ στους ἀνθρώπους. Ἰδιαίτερα δέ στό βιβλικό λόγο ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός καί ζητεῖται ἡ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό ἐκπεφρασμένο θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτό ἀποτυπώνεται διά στόματος τοῦ Κυρίου στίς εὐαγγελικές ἐπιταγές καί περιγράφεται καί παραδίδεται ὡς παραγγελία ἢ συμβουλή ἀπό τούς «αὐτόπτες καί ὑπηρέτες τοῦ λόγου»²⁷, τούς θεοκήρυκες ἀγίους Ἀποστόλους. Ἡ Ἐκκλησία, ἀκολουθώντας τό παράδειγμα τῶν ἀποστόλων, διά μέσου τῶν θεοφόρων πατέρων «ἐδογματίσει»²⁸, ἐξέφρασε τή διδασκαλία τῆς ἐπί τῶν ἐκαστοτε ἀναφυομένων προβλημάτων, ἀμφισβητήσεων καί συγχύσεων ἢ καί ἠθελημένων παραχαράξεων ἀπό μέρους τῶν συνειδητῶν ἢ καί ἀσυνειδητῶς αἰρετιζόντων ἢ καί φανερῶν αἰρετικῶν. Ἔτσι, στίς συνοδικές ἀποφάσεις ἐξέδωκε ὄρους, ὄρια, δηλαδή σύνορα πού προσδιορίζουν τήν περιοχὴ τῆς θείας πραγματικότητας καί πέραν, ἐκτός αὐτῶν τῶν ὁρίων, ὑπάρχει ἡ αἴρεση, ἢ ἴδια γνώμη. Τώρα αὐτὴ ἡ διαχρονικὴ πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας ἀποτυπώνεται κάλλιστα καί κατά τόν καλύτερο τρόπο στό λειτουργικὸ τῆς λόγου. Θά ἦταν μάταιο καί σχολαστικό νά παρέθετα λειτουργικά κείμενα πού καταγράφουν τήν παραδεδομένη δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας. Δηλαδή νά παρέθετα, ἔστω καί ἐνδεικτικά, κείμενα ἀναφερόμενα στὰ κεφάλαια τῆς δογματικῆς διδασκαλίας, ὅπως Τριαδολογία, Χριστολογία, Πνευματολογία, Ἐσχατολογία, Μυστηριολογία, Μαριολογία κ.ἄ. Ἡ διαπίστωση εἶναι εὐχερῆς στὸν καθένα, ἀφοῦ σέ

πολλές περιπτώσεις ὑπάρχει καί ἡ προειδοποίηση τοῦ ἴδιου τοῦ ὕμνου, π.χ. «Τριαδικά», «Δογματικά», «Θεοτοκία», «Σταυροθεοτοκία». Ἡ, πάλι, στό ἐορτολογικὸ λειτουργικὸ ὕλικό μιᾶς ἐορτῆς ἀποτυπώνεται καθαρὰ τό ἐορτολογικὸ περιεχόμενό της. Νομίζω ὅτι ἀρκεῖ νά ἐπισημανθεῖ τό ἀναντίρρητο γεγονός ὅτι ὁ λειτουργικὸς λόγος διατυπώνει ὀλόκληρη τὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας καί μάλιστα κατὰ τρόπο ὑπομνηματιστικό, ἐπεξηγηματικό. Εἶναι φανερό ὅτι στοχεύει νά «περάσει» τὴ δογματικὴ διδασκαλία στό νοῦ καί τὴν καρδιά τῶν ἀκροωμένων καί συμμετεχόντων στὴ λατρευτικὴ διαδικασία.

Ἐνα παράδειγμα τῆς ἄρρηκτης ζεύξης τῆς δογματικῆς διδασκαλίας καί τοῦ λειτουργικοῦ λόγου εἶναι τό ὅτι στήν ἀκολουθία τοῦ Βαπτίσματος ἔχει ἐνταχθεῖ ἀπὸ πολὺ νωρὶς ὡς βαπτισματικὸ κείμενο προετοιμασίας καί ὁμολογίας, τό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Τό ἴδιο κείμενο ὑπάρχει καί στὴ θεία λειτουργία, πρὶν τὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς, πρὶν δηλαδή τὴν καθ' αὐτὸ θυσία, δηλώνοντας ὅτι ἡ ὀρθὴ λατρεία, ὁ λειτουργικὸς λόγος καί τό ἀνάλογο βίωμα εἶναι ἀλληλένδετα μέ τό βίωμα τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας. Μάλιστα ἡ θέση του στὴ θεία λειτουργία προσδιορίζει ὡς προϋπόθεση τῆς συμμετοχῆς στό λειτουργικὸ γεγονός πού ἀκολουθεῖ τὴν ὁμολογία, τό βίωμα πρωτίστως τῆς ὀρθῆς πίστεως.

Ἐπίσης, παρατηροῦμε ὅτι καί σέ ἄλλους λειτουργικούς καιροὺς, στίς ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου, καταχωρίζεται τό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι καί ἡ πιὸ ἀπλὴ «ιδιωτικὴ» (μέ τὴν ἔννοια ὅτι γίνεται καί κατ' ἴδιαν, χωρὶς τὴν παρουσία ἱερέα) ἀκολουθία, ὅπως εἶναι τό Μικρὸ Ἀπόδειπνο, προϋποθέτει ἀποδοχὴ καί βίωση ὄλου τοῦ πλέγματος τῆς δογματικῆς διδασκαλίας, πού καταχωρίζεται περιληπτικά στό Σύμβολο τῆς Πίστεως, γιὰ νά μὴν ὑπάρχει, προφανῶς, καί ὁ ἐλάχιστος κίνδυνος, ὥστε ὁ προσευχητικὸς λειτουργικὸς λόγος νά ἐκτραπεῖ σέ συναισθηματικὰ προσευχητικὰ σχήματα.

Στὴ θεία λειτουργία ἔχουμε πλήρη ἀποτύπωση τοῦ εὐχαριστιακοῦ δόγματος. Δηλαδή τό γιατί καί πότε ἄρχισε αὐτὴ ἡ θυσία, σέ ποιὸν προσφέρεται, ἀπὸ ποιὸν προσφέρεται καί μέ τὴ συνέργεια τίνος καί γιὰ ποιὸ σκοπὸ. Ὁ Χριστὸς προσφέρει τὴ θυσία Του στὸν πατέρα Του, στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ Του

(«προσφέρων, προσφερόμενος και προσδεχόμενος»), ως ένας της Τριάδος, και στο Άγιο Πνεύμα, ως το τρίτο Τριαδικό πρόσωπο. Η θυσία τελειούται με την κάθοδο και συνέργεια του Παναγίου Πνεύματος. Ο λόγος της προσφορᾶς της θυσίας είναι η δοξολογία του Θεού (θεία εὐχαριστία) και ὁ ἰλασμός - ἁγιασμός τῶν συμμετεχόντων ἀνθρώπων. Μάλιστα δὲ μέσω τοῦ λειτουργικοῦ λόγου παρουσιάζεται ἐνώπιόν μας ὁλόκληρο τὸ μυστήριο τῆς θείας οἰκονομίας, με ὅλες τὶς φάσεις του: τὴν ἀναγγελία τῆς ἔλευσης τοῦ Μεσσία, τὴ γέννηση, τὴν κηρυκτικὴ διαδικασία, τὰ Πάθη καὶ τὴν Ἀνάσταση, τὴν Ἀνάληψη καὶ τὴν ἀναμονὴ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ μυστήριο ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ συμμετάσχει, νὰ ἔχει βίωμα, ὥστε σὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας νὰ μπορεῖ νὰ ἀναφωνεῖ διαπιστωτικά: «Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον, εὔρομεν πίστιν ἀληθῆ ἀδιαίρετον τριάδα προσκυνῶντες, αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσεν»²⁹.

Ὅλα γενικὰ τὰ ἱερά μυστήρια λειτουργοῦν ὡς πύλη κοινωνίας με τὸ Χριστό, γι' αὐτὸ καὶ ἦταν παλαιότερα ἐνταγμένα μέσα στὴ θεία λειτουργία. Αὐτὴ ἡ πύλη παραμένει ἀνοιχτὴ μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Λέγει ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας: «ταύτην τὴν ὁδὸν ὁ Κύριος ἔτεμεν εἰς ἡμᾶς ἐρχόμενος, καὶ ταύτην ἀνέωξε τὴν πύλην εἰσελθὼν εἰς τὸν κόσμον· καὶ εἰς τὸν Πατέρα ἀνελθὼν, οὐκ ἠνέσχετο κλεῖσαι· ἀλλ' ἐξ ἐκείνου διὰ ταύτης ἐπιδημεῖ τοῖς ἀνθρώποις. Μᾶλλον δὲ πάρεστιν αἰεὶ καὶ μεθ' ἡμῶν ἐστι, καὶ ἔσται μέχρι παντός...»³⁰.

Στὶς δεσποτικὲς ἐορτές μέσω τῶν ὕμνων καὶ ἄλλων ἀναγνωσμάτων δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ κατανοηθοῦν οἱ διάφοροι σταθμοὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Στὶς θεομητορικὲς ἐορτές παρουσιάζεται ἡ συνέργεια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου σὸ ἔργο τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Στὶς μνήμες τῶν Ἁγίων παρουσιάζεται με τὶς ἀκολουθίες τους τὸ πραγματικὸ, τὸ ἐφικτὸ τῆς κατὰ Θεὸν προκοπῆς καὶ θεοκοινωνίας, ἡ ἐπιβεβαίωση ὅτι ὄντως εἶναι δυνατὴ ἡ ἐν Χριστῷ τελείωση καὶ σωτηρία, γι' αὐτὸ καὶ καλοῦνται οἱ ἅγιοι σὲ μεσιτεία ὑπὲρ τῶν ἐν κόσμῳ ἀγωνιζομένων χριστιανῶν.

Ἀκόμη καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι σὸ λειτουργικὸν λόγον ἐντάσσονται καὶ δεήσεις καὶ προσευχὲς ὑπὲρ τῶν

κεκοιμημένων ἀποδεικνύει ὅτι ἀληθῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ζῶντες καὶ κεκοιμημένοι, ἀνήκουν στὴ μία Ἐκκλησία, στρατευομένη καὶ θριαμβεύουσα, καὶ ἀναμένουν τὴν ἐσχατολογικὴ ὁλοκλήρωση διὰ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Πῶς ἀλλιῶς θὰ βίωνε ἡ Ἐκκλησία τὸ βασικότατο μυστήριο τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου; Μόνον με ὅλες τὶς ἐορταστικὲς ἀναστάσιμες ἐκφάνσεις καὶ ὅλο τὸ πλέγμα τοῦ λειτουργικοῦ λόγου πού ἀναφέρεται ἐρμηνευτικὰ καὶ δοξολογικὰ σὸ γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Εἶναι περισσότερο ἀπὸ βέβαιο ὅτι ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ λειτουργικοῦ λόγου ἐπιδιώκει νὰ διδάξει ὅλα τὰ δόγματα, τὴν εὐαγγελικὴ διδασκαλία, κάθε τί πού εἶναι ἀρμόδιο, ἀπαραίτητο καὶ ὠφέλιμο σὸν ἀγῶνα τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ κόσμου. Ἀκόμη, ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ, με τὸ λειτουργικὸν λόγο προσπάθησε νὰ ἀποκρούσει καὶ τὶς ἔξωθεν ἐπιρροές ἢ τὶς ἔσωθεν ἀπὸ αἵρετικὰ φρονήματα ἐμφανιζόμενες ἀποκλίσεις ἀπὸ τὴν ὀρθὴ διδασκαλία³¹.

Ἔτσι, στὴν προσπάθεια τῶν αἵρετικῶν νὰ διαδώσουν τὴ διδασκαλία τους μέσω ὕμνων, ἡ ἴδια ἀνέπτυξε τεράστιο ὕμνογραφικὸ ἔργο καὶ ἔδωσε ἔμφαση καὶ λαμπρότητα στὴ λατρεία τῆς³². Γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ἱστορία ὅτι στοὺς αἵρετικούς ὕμνους τοῦ Ἀρείου (Θάλεια) ἡ Ἐκκλησία ἀπάντησε με ἀνάλογο τρόπο. Ὁ ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σῦρος, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν αἵρεση τοῦ Ἀπολλιναρισμοῦ, συνέθεσε σχετικούς ὕμνους. Στὴ θεία λειτουργία βλέπουμε ὅτι ὑπάρχει σαφὴς στόχος καταπολέμησης τῶν ἀντιτριαδικῶν καὶ χριστολογικῶν δοξασιῶν με τὴν χρῆση τοῦ ὕμνου «ἅγιος ὁ Θεός», τοῦ ὕμνου «ὁ μονογενὴς Υἱός», τοῦ «Ἄξιόν ἐστι...» κ.ἄ. Ἀκόμη καὶ ἡ δυτικὴ ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν λαίλαπα τῆς προτεσταντικῆς ἀμφισβήτησης, μᾶλλον κατεδάφισεν τοῦ εὐχαριστιακοῦ δόγματος, προέβη κατὰ τὸ μεσαίωνα στὴ θέσπιση λιτανειῶν καὶ τελετῶν ἀνάδειξης τῶν εὐχαριστιακῶν δώρων, κακῶς, καὶ ἐπιστράτευσε με ἀπόφαση τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου (1545-1563) τὴν πολιότητα, συνέχεια καὶ σαφήνεια τῆς λειτουργικῆς παραδόσεως τῆς Ἀνατολῆς³³. Εἶναι, τέλος, χαρακτηριστικὸ ὅτι καὶ σήμερον οἱ λεγόμενες νεοπροτεσταντικὲς, ἢ καλύτερα πεντηκοστιανὲς, κι-

νήσεις ἀρνοῦνται τὴν καθιερωμένη χρήση τοῦ δομημένου καὶ στοχευμένου λειτουργικοῦ λόγου καὶ καταφεύγουν σὲ ἀσυνάρτητες ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς.

3. Τό ἦθος ὡς ἐπιδίωξη καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπίδρασης τοῦ λειτουργικοῦ λόγου

Ὁ λειτουργικός λόγος, ἐκτός τοῦ ὅτι ἐπικαιροποιεῖ τό βιβλικό λόγο καὶ ἀναλύει τὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς, λειτουργεῖ παιδαγωγικά καὶ ἠθοπλαστικά πάνω στὰ μέλη τῆς λατρεύουσας κοινότητας.

Γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅτι ὁ Ναός τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τελούμενα σφυρηλατοῦσαν τὴν αὐτοσυνειδησία τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, ὡς ἐκλεκτοῦ λαοῦ, καὶ διαμόρφωναν τὰ ἦθη καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ στό Ναό καὶ τὶς συναγωγές πληροφοροῦνταν γιὰ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ μέσω τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πάσης φύσεως τελετουργικῶν ἐπιταγῶν διαμόρφωναν τὴ συνείδηση τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, πράγμα τό ὁποῖο προσδιόριζε καὶ τὶς ὑπόλοιπες πτυχές τοῦ καθημερινοῦ τους βίου.

Ἀνατρέχοντας στή ζωὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας παρατηροῦμε ὅτι ἡ λατρεία, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ λειτουργικός λόγος, εἶχε πρωταρχικὴ σημασία, καθόσον ιδιαίτερα μέ τὴν τέλεση τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ τὶς ἄλλες προσευχές συγκροτοῦνταν ἡ Ἐκκλησία, ἀποκοτοῦσε χριστοκεντρικὴ συνείδηση ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξὴ τῆς καὶ διαμόρφωνε ἀνάλογα τὶς σχέσεις τῶν μελῶν τῆς. Δηλαδή, μέσα στή λατρεύουσα πρωτοχριστιανικὴ κοινότητα δημιουργοῦνταν χριστοκεντρικὴ αὐτοσυνειδησία, ὁ Χριστός συνέχιζε κατὰ τρόπο μυστικό, πλὴν ὁμως ρεαλιστικό, διὰ τῆς θείας εὐχαριστίας τὴν ἱστορικὴ Του παρουσία, σύμφωνα πάντα μέ τὴν ὑπόσχεσή Του: «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμί πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν ἕως τῆς συντελείας τῶν αἰώνων»³⁴. Αὐτό ὁμως εἶχε ὡς ἄμεση συνέπεια τὴ διαμόρφωση ἀνάλογου ἦθους, ἀνάλογου τρόπου ζωῆς, πού ἀπέρρεε ἀπὸ τό ὡς ἄνω βίωμα. Ἡ λατρεία καὶ ὁ λόγος τῆς, δηλαδή, διαμόρφωναν τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικό τό σχετικὸ παράθεμα ἀπὸ τό βιβλίον τῶν Πράξεων πού ἀποτυπώνει τὴ φυσιογνωμία τῆς πρώτης χριστιανικῆς

κοινότητας τῶν Ἱεροσολύμων: «Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. Ἐγένετο δὲ πάση ψυχῇ φόβος, πολλὰ τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τό αὐτό καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασσον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι καθότι ἂν τις χρειαν εἶχε· καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, αἰνοῦντες τὸν Θεόν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ»³⁵. Μέ μία προσεκτικὴ παρατήρηση στὴν πῖο πάνω περιγραφή τῆς ζωῆς τῆς πρώτης κοινότητας τῶν Ἱεροσολύμων βλέπουμε ὅτι κυριαρχοῦν στοιχεῖα λατρευτικά καὶ, ἐπομένως, ὁ λειτουργικός λόγος ἦταν ὁ κύριος μοχλός στὴν ἐμπέδωση αὐτῆς τῆς χριστοκεντρικῆς αὐτοσυνειδησίας³⁶. «Ἡ πρώτη ἀποστολικὴ χριστιανικὴ κοινότητα ἦταν κατεξοχὴν μία λατρεύουσα, προσευχομένη κοινότητα καὶ ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς («καθ' ἡμέραν») ἦταν ὁ σημαντικότερος τρόπος ἔκφρασης καὶ ταυτόχρονα τό κύριο πεδίο φανέρωσης τῆς χριστοκεντρικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς». Αὐτό εἶχε σάν συνέπεια νὰ δημιουργηθῆ καὶ ἀνάλογο ἦθος, ἀνάλογη συμπεριφορὰ ὡς πρὸς τὴν καθημερινότητα: «ἦσαν ἐπὶ τό αὐτό καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασσον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι καθότι ἂν τις χρειαν εἶχε»³⁷. Δηλαδή, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πρέπει νὰ δηλώσουμε ὅτι ὁ στόχος μας εἶναι νὰ ἀναδείξουμε ὅτι ἐδῶ πρόκειται γιὰ λειτουργικὸ ἦθος. Ὑπάρχει ἴσως μία διαφορὰ μεταξὺ λειτουργικοῦ ἦθους καὶ λειτουργικῆς εὐσέβειας. Τό ἦθος εἶναι περισσότερο δομικό, ὄντολογικό, ὑπαρξιακό στοιχεῖο, ἐνῶ ἡ εὐσέβεια εἶναι ἀπόρροια τοῦ ἦθους, περισσότερο ὡς μία συμπεριφορὰ. Ἀμφότερα, ὁμως, προϋποθέτουν μία πραγματικότητα, τὴ χριστιανικὴ λατρεία, τό λειτουργικὸ λόγο. Αὐτό θὰ γίνῃ περισσότερο κατανοητό ἀπὸ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξη.

Ἄν σταθοῦμε γιὰ λίγο στὴ θεία λειτουργία, θὰ δοῦμε ὅτι ὁ κύριος στόχος εἶναι ἡ ἔνωση, κοινωνία μέ τὸν Τριαδικό Θεό καὶ τό Χριστό ιδιαίτερα ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ ἡ ἔνωση τῶν πιστῶν μεταξὺ

τους σέ ένα μυστικό σῶμα, τοῦ Χριστοῦ. Οἱ χριστιανοί ἔχοντας πλέον μέσα στή θεία λειτουργία τή συναίσθηση ὅτι ἀνήκουν στό ἴδιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὄντας μέλη Του, αἰσθάνονται κατά συνέπεια καί μεταξύ τους ἀδελφοί. Ὅσο πιό βαθιά εἶναι ἡ συνείδηση τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητας, τόσο πιό ἐπιτακτική φαίνεται ἡ ἔκφραση τῆς ἀδελφότητας μεταξύ τῶν μελῶν τῆς κοινότητας. Ἡ ἴδια ἡ θεία λειτουργία εἶναι ἕνα μεγάλο σχολεῖο ἡθους καί χριστοπρεποῦς συμπεριφορᾶς³⁸.

Προσωπικά ἔχουμε πολλές φορές διερωτηθεῖ πῶς, γιά παράδειγμα, οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας Βασίλειος ὁ Μέγας καί Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οἱ ὁποῖοι ἀνέπτυξαν ἕνα τεράστιο κοινωνικό ἔργο, ἀνεπανάληπτο ἀκόμη καί γιά τὰ ἐκκλησιαστικά δεδομένα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, συνδύασαν ἄριστα στό πρόσωπό τους τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἱερομύστη, δηλαδή τοῦ ἔχοντος βαθιά γνώση τῆς λατρείας καί συνεισέφεραν τὰ μέγιστα στή διαμόρφωση τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Ἡ ἀπάντηση πού δίνουμε στό ἐρώτημά μας εἶναι τό ὅτι οἱ ὡς ἄνω μεγάλοι πατέρες τῆς φιλανθρωπικῆς κοινωνικῆς ἐργασίας τῆς Ἐκκλησίας τή βίωναν ὡς ἀπαύγασμα τοῦ λειτουργικοῦ τους βιώματος. Δηλαδή, βιώνοντας μέσα στή λατρεία τό ἔλεος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, στή συνέχεια μετέφεραν στόν καθ' ἡμέραν βίο αὐτό τό βίωμα. Ὡς ἡλεημένοι οἱ ἴδιοι μετέφεραν φιλάνθρωπα τό ἔλεος καί τή φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ στό ποίμνιό τους. Ἴσως μόνο ἔτσι καί ἡ φιλανθρωπία στό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας ἀποκτᾶ ἀσφαλεῖς θεολογικές καί πνευματικές βάσεις καί δέν κινδυνεύει νά ἐκτραπῆ σέ ἔργο ἀνθρωποκεντρικό καί μέ ἔντονα ἀκτιβιστικά στοιχεία, ἐν τέλει, σέ ἔργο ἐκκοσμικευμένο.

Ὁ μέγιστος ρῶσος συγγραφέας Νικολάι Γκόγκολ, στό τέλος τοῦ εὐσύννοπτου ἀλλά βαθυστόχαστου ὑπομνήματός του στή θεία λειτουργία, ὑπό μορφήν συμπερασματικῶν σκέψεων παραθέτει τὰ ἐξῆς διευκρινιστικά γιά τό θέμα μας λόγια: «Ἄν ὁ πιστός συμμετέχει σέ κάθε φάση τῆς μέ εὐλάβεια καί νήψη, ἡ ψυχὴ του θά μεταρσιωθεῖ· ἡ ἐκπλήρωση τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ θά τοῦ φαίνεται εὐκολή· ὁ ζυγός τοῦ Κυρίου θά τοῦ εἶναι ἀπαλός καί τό φορτίο του ἐλαφρό. Ὅταν βγαίνει ἀπό τήν ἐκκλησία, ὅπου παρακάθησε στό θεῖο Συμπόσιο τῆς ἀγάπης, στά πρόσωπα ὅλων τῶν ἀνθρώπων

ἀντικρίζει τούς ἀδελφούς του. Καθὼς καταγίνεται μέ τίς καθημερινές του ἀσχολίες, στή δουλειά ἢ στό σπίτι ἢ ὅπου ἄλλοῦ βρίσκεται, ἀβίαστα διατηρεῖ μέσα του τήν ὑψηλή ἀπόφαση μιᾶς τέτοιας ἀδελφικῆς σχέσης μέ ὅλους, καθὼς ἐμπνέεται ἀπό τήν ἀγάπη, πού ὁ Θεάνθρωπος ἔφερε ἀπό τούς οὐρανοῦς.

Ἄν ἔχει κάποιο ἀξίωμα, θά εἶναι πιό ἐπεικῆς μέ τούς κατωτέρους του. Ἄν ὁ ἴδιος βρίσκεται ὑπό τήν ἐξουσία ἄλλου, θά ὑπακούει πιό πρόθυμα καί θά ἐργάζεται πιό προσεκτικά. Ἄν δεῖ κάποιον πού νά ἔχει ἀνάγκη, ἡ καρδιά του, πιό πολύ ἀπό ἄλλες φορές, θά τόν παρακινήσει νά δώσει βοήθεια. Ἄν ὁ ἴδιος βρίσκεται σέ ἀνάγκη, μέ εὐγνωμοσύνη θά δεχθεῖ τήν παραμικρή προσφορά, καί ποτέ δέ θά μπορέσει νά προσευχηθεῖ πιό εὐγνωμονα γιά τόν εὐεργέτη του. Καί ὅλοι ὅσοι συμμετείχαν μέ νήψη στή θεία Λειτουργία, φεύγουν μεταμορφωμένοι, πιό γαλήνιοι, πιό ἄβροοί στίς σχέσεις τους μέ τούς ἄλλους, πιό καλοκάγαθοι, πιό πρᾶοι.

Γι' αὐτό λοιπόν, ὅποιος θέλει νά προκόψει καί νά γίνει καλύτερος, πρέπει νά συμμετέχει ὅσο τό δυνατό πιό συχνά στή θεία Λειτουργία, καί μάλιστα νά συμμετέχει προσεκτικά καί βιωματικά. Ἡ Λειτουργία, ἀδιόρατα καί μυστικά, οἰκοδομεῖ καί καταρτίζει τό χριστιανό. Κι ἂν ἡ κοινωνία μας δέν ἔχει ὁλοτέλα ἀποσυντεθεῖ καί ἐρειπωθεῖ, ἂν οἱ ἄνθρωποι δέ χωρίζονται ἀπό θανάσιμο καί ἄσβεστο μίσος, ἡ μυστικὴ αἰτία εἶναι ἡ θεία Λειτουργία, πού θυμίζει στόν καθένα μας τήν ἀγία, τήν οὐράνια ἀγάπη πρὸς τόν ἀδελφό.

Ἔτσι, ὅσο συχνότερα μπορεῖ κανεῖς, πρέπει νά παίρνει μέρος, μέ θεῖο φόβο, πίστη καί ἀγάπη, σ' αὐτό τό ἱερό πανηγύρι τῆς Ἀγάπης. Κι ἂν συναίσθάνεται πῶς εἶναι ἀνάξιος νά δεχθεῖ μέσα του τό Θεό, τήν Ἀγάπη, ἅς κοιτάξει τουλάχιστον τούς ἄλλους, πού κοινωνοῦν, ὥστε, ἀνεπαίσθητα καί ἀδιόρατα, νά γίνεται κάθε φορὰ λιγότερο ἀνάξιος.

Τεράστια καί ἀπροσμέτρητη μπορεῖ νά εἶναι ἀκόμα ἡ ἐπίδραση τῆς θείας Λειτουργίας, ἂν ὁ καθένας βάλει σάν κανόνα στή ζωή του νά ἐκπληρώνει ὅσα ἀκούει ἐκεῖ. Ὅλους τους διδάσκει ἐξίσου, σ' ὅλα τὰ κοινωνικά στρώματα καί σ' ὅλες τίς τάξεις ἐπενεργεῖ μέ τόν ἴδιο τρόπο, ἀπό τόν ἄρχο-

να ως τόν ἔσχατο ἀπόκληρο, λέγοντάς τους τό ἴδιο πράγμα καί στήν ἴδια γλώσσα, διδάσκοντάς τους δηλαδή τήν ἀγάπη, πού εἶναι ὁ «σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολ. 3:14), τό κρυφό ἐλατήριο πού κινεῖ ἀρμονικά τό σύμπαν»³⁹.

Ἐπειδή δέν ἐπιθυμοῦμε νά κλείσουμε τό παρόν κεφάλαιο τῆς πραγμάτευσής μας μέ τόν ἀπόηχο τῶν βαθυστόχαστων καί ἀπολύτως σχετικῶν πρὸς τό θέμα μας σκέψεων τοῦ μεγάλου ρώσου θεολογοῦντος, ἐνίοτε, λογοτέχνη, θά συνεχίσουμε τήν ἀναφορά μας στή συνάφεια θεολογίας καί λειτουργικοῦ λόγου μέ στόχευση τή δημιουργία ἡθους. Ἀναγκαστικά πρέπει νά ἀναφερθοῦμε σέ ὁρισμένα ἐκ πρώτης ὄψεως «τεχνικά» ζητήματα τοῦ λειτουργικοῦ λόγου.

Ὅπου καί ὅταν μέσω τοῦ λειτουργικοῦ λόγου παρίσταται ἐνώπιόν μας τό ἔργο τοῦ Θεοῦ καί ἰδιαίτερα τό σωτηριῶδες ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ταυτόχρονα προτείνεται ἡ σχετική πρὸς αὐτό συμμόρφωση τοῦ πιστοῦ. Ἔτσι, εἶναι περισσότερο ἀπό ἐμφανῆς ἢ προσπάθεια τοῦ λειτουργικοῦ λόγου γιά τή μετάβαση ἀπό τή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ στήν ἐν Χριστῷ γέννηση τοῦ πιστοῦ, ἀπό τή Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ στή βάπτισμα τοῦ πιστοῦ, ἀπό τή Ὑπαπαντή τοῦ Χριστοῦ στήν ἐν Χριστῷ ἀφιέρωση τοῦ πιστοῦ, ἀπό τή Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ στή σταύρωση τοῦ πιστοῦ, ἀπό τή Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ στήν ἀνάσταση τοῦ πιστοῦ, ἀπό τήν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ στήν πρόσληψη ἀπό τόν πιστό τῆς συνεχοῦς εὐλογίας τοῦ Ἀναληφθέντος Χριστοῦ, ἀπό τήν ἐπαγγελία καί ἀποστολή τοῦ Παναγίου Πνεύματος στήν οἰκιοποίηση ἀπό τόν πιστό τῆς ἐν πνεύματι χαρισματικῆς ζωῆς διά τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων μυστηρίων καί ὑποδοχῆς τῶν χαρισμάτων τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀπό μέρους τοῦ μετὰ συνεπείας καί ἐν πνεύματι ταπεινώσεως ἀγωνιζομένου πιστοῦ, ἀπό τή μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ στή μεταμόρφωση τοῦ πιστοῦ.

Σέ μία εἰδική μελέτη μας μέ τίτλο: «Ἡ μεταμόρφωση τοῦ Σωτήρος στή βυζαντινὴ λειτουργία καί ὕμνογραφία»⁴⁰, προσπαθήσαμε νά καταδείξουμε ὅτι καί στήν ἱερά προσκομιδὴ καί στά δύο μέρη τῆς θείας λειτουργίας, καταγράφεται μέ τόν λειτουργικό λόγο καί τίς ἱεραρχικές πράξεις μία διαδικασία μεταμορφώσεως τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι μέ τήν ὅλη ἱεραρχία τῆς προσκομιδῆς

τά εὐχαριστιακά εἶδη δέχονται μία προκαταρκτικὴ εὐλογία καί κινοῦνται σέ μία προοπτικὴ καθαρῆς ἡλικίας. Ὑπὸ τὰ εὐχαριστιακά ὁμως δῶρα ἐκπροσωπεῖται ἡ ἴδια ἢ ἀνθρώπινη ὕπαρξη καί ἐπομένως προσφέρεται καί αὐτὴ ὡς θυσία μαζί μέ τὰ ἴδια τὰ δῶρα⁴¹ γιά μία μεταμόρφωση. Μάλιστα δέ μέ τήν πράξη τῆς μνημόνευσης τῶν ὀνομάτων ζώντων καί τεθνεώτων στήν ἱερά προσκομιδὴ μπαίνουν καί οἱ ἴδιοι οἱ χριστιανοί, πλέον, μέσα στή διαδικασία μεταμόρφωσής τους⁴². Στή πορεία τῆς θείας λειτουργίας καί συγκεκριμένα στή συνάφεια τῆς ἀνάγνωσης τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων, μέ τήν εὐχὴ πού προηγεῖται τῆς ἀναγνώσεώς τους «ἔλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν,...», ζητεῖται ἀπὸ τὸ Χριστό νά φωτίσει μέ τὸ φῶς Του τίς καρδιές καί νά ἀνοίξει τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νοῦ τῶν πιστῶν, ὥστε νά εἰσδύσουν σὸ πνευματικὸ νόημα τῆς διδασχῆς («ἔλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόστοργε Δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς καί τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς, εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν»). Στὴ συνέχεια τῆς εὐχῆς, ἀφοῦ προϋποτίθεται, πλέον, ὁ φωτισμὸς καί ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ, τὸ αἴτημα τῆς εὐχῆς ὑπεισέρχεται σέ πρακτικότερα θέματα, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ τὴ χάρις καί τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Ζητεῖ, δηλαδή, ὁ λειτουργικὸς εὐχαιρικός λόγος νά δοθεῖ τοῖς πιστοῖς ὁ σωτήριος φόβος τοῦ Θεοῦ πού ὁδηγεῖ στήν τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν, διότι μέ τὴν πιστὴ τήρησή τους ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νά «καταπατεῖ τίς σαρκικές ἐπιθυμίες», ἀποκτᾶ δηλαδή ἔλεγχο πάνω στὰ πάθη του καί γίνεται ἱκανός, πλέον, νά «μετέλθῃ πνευματικῆς πολιτείας». Μὲ ἄλλα λόγια νά φρονεῖ καί νά πράττει σύμφωνα μέ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καί νά δοξάζει μέ τὴν ὅλη ζωὴ του τὸ πανάγιο ὄνομα Του. Τί σημαίνει ὁμως αὐτό; Ἀληθινὴ μεταμόρφωση, χριστοποίηση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κατακλειδα τῆς εὐχῆς: «Σὺ γὰρ εἶ ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων ἡμῶν, Χριστέ ὁ Θεός...» εἶναι διαπιστωτικὴ καί ἐπιβεβαιωτικὴ τοῦ ὅλου περιεχομένου τῆς εὐχῆς⁴³.

Γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς χριστιανικῆς λατρείας ὅτι ἡ ἀρχαία ἐκκλησία σ' αὐτὸ τὸ μέρος τῆς θείας λειτουργίας θεμελίωσε τὴν ὀργανωμένην προσπάθεια κατήχησης τῶν ὑποψηφίων μελῶν τῆς, τῶν κατηχομένων. Δέν ἔβλεπε, δηλαδή, τὴν

ανάγνωση τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων ὡς ἀπλῆ διαδικασία πληροφόρησης, ἐνημέρωσης πάνω στό νόμο τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐν γένει εὐαγγελική διδασκαλία. Ἀλλά προσέβλεπε σέ μία συνεχή πνευματική πρόοδο τῶν κατηγουμένων, διαμέσου καί τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καί τῆς μεταβολῆς πού ἐπιφέρει ἡ ἀκρόαση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καί ἡ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα μέ τά ἐντάλματα πού ἐμπεριέχονται σ' αὐτόν⁴⁴.

Γι' αὐτό καί στή συνέχεια ὁ διάκονος καλεῖ τήν κοινότητα τῶν πιστῶν σέ προσευχή ὑπέρ τῶν κατηγουμένων: «ἵνα ὁ Κύριος αὐτούς ἐλεήσει· κατήχηση αὐτούς τόν λόγον τῆς ἀληθείας· ἀποκαλύψη αὐτοῖς τό εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης...». Ἐνῶ ὁ ἱερέας στή σχετική εὐχή εὐχεται γιά τούς κατηγουμένους: «...καταξίωσον αὐτούς ἐν καιρῷ εὐθέτω τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενείας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καί τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας...», δηλαδή εὐχεται γιά τήν ἀληθινή μεταμόρφωσή τους πού θά γίνει μέ τό ἱερό βάπτισμα. Ἄν θά ἐπιχειρούσαμε μία σύγκριση τῆς μεταμορφωτικῆς σχέσεως Χριστοῦ καί πιστοῦ στή διαδικασία τῆς ἱερᾶς προσκομιδῆς, πού ἤδη ἀναφερθήκαμε, καί στή θέση τῆς ἀναγνώσεως τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων, θά λέγαμε ὅτι ὁ Χριστός κατά τήν ἱεραρχική διαδικασία τῆς προσκομιδῆς εἶναι κρυμμένος μέσα στό ἱερό βῆμα, στήν πρόθεση, καί ἡ μεταμορφωτική βοήθεια πρὸς τούς χριστιανούς εἶναι προσωπική, μυστική, ἐμπειρική γιά τόν καθένα χωριστά. Τώρα, μέ τήν ἀνάγνωση τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ὁ Κύριος εἶναι παρών, ἐνώπιον ὄλων φανερά καί ταυτόχρονα μυστικά, ὁμιλεῖ σέ πρῶτο πρόσωπο καί ὅσοι προσέχουν ἰδιαίτερα τά λόγια Του ἀλλοιώνονται πνευματικά καί συμμορφώνονται σύμφωνα μέ τίς θεῖες ἐπιταγές Του. Ἐξᾶλλου, ἡ ὅλη διαδικασία τῆς Μικρᾶς Εἰσόδου, σύμφωνα μέ τήν τάξη τῆς βυζαντινῆς Λειτουργίας, ἐπιδιώκει αὐτό ἀκριβῶς, νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι ὁ Κύριος βρίσκεται ἀνάμεσά μας καί μᾶς διδάσκει μέ τά θεῖα καί σωτήρια λόγια Του καί ἀναμένει τήν πλήρη ἀνταπόκρισή μας καί συμμόρφωση μέ τίς θεῖες ἐντολές Του⁴⁵.

Γνωρίζουμε ὅτι στήν εὐχή τῆς εὐχαριστιακῆς ἐπίκλησης ζητεῖται ἡ κάθοδος τοῦ Παναγίου Πνεύματος μέ διπλό στόχο, νά ἁγιαστῆ καί ἡ κοινότητα καί τά «προκειμένα δῶρα». Δηλαδή, πρῖν

ἢ ταυτόχρονα μέ τόν καθαγιασμό τῶν τιμίων δώρων, ζητᾶμε ἀπό τόν Κύριο νά στείλει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο καί σέ μᾶς, στήν εὐχαριστιακή κοινότητα. Αὐτό σημαίνει ὅτι καί ἐμεῖς εἴμαστε μέσα στή διαδικασία τῆς μεταμορφώσεως. Βέβαια γιά τά εὐχαριστιακά δῶρα χρησιμοποιοῦμε τόν ἀκριβῆ λειτουργικό ὄρο μεταβολή. Ὅμως σ' αὐτή τήν ἱεραρχική διαδικασία, ὅπως ὁ Κύριος μετά τόν καθαγιασμό εἶναι πλέον εὐχαριστιακά παρών ἐνώπιον τῆς κοινότητος, ἔτσι καί ἡ κοινότητα παρίσταται ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μεταμορφωμένη, ἁγιασμένη, ἀνάλογα μέ τή δεκτικότητα καί τό πνευματικό ἐπίπεδο ἑνός ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς.

Γι' αὐτό καί τήν ὥρα τοῦ καθαγιασμοῦ τά λόγια τῆς κοινότητος εἶναι καθαρά δοξολογικά: «Σέ ὑμνοῦμεν, σέ εὐλογοῦμεν, σοί εὐχαριστοῦμεν Κύριε...». Ὅπως, δηλαδή, τότε κατά τή θεία μεταμόρφωση οἱ μαθητές δέν ἐπιθυμοῦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ μόνο νά παραμείνουν μέσα σ' αὐτή τή θεοποιό κατάσταση τῆς ἐνατένισης τοῦ μεταμορφωθέντος ἐνώπιόν τους Χριστοῦ, ἔτσι καί τώρα στή θεία λειτουργία μπροστά στή μεγαλειώδη αὐτή συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ καί τήν ὑψίστη ἀποκάλυψη τῆς θείας ἀγαθότητος καί εὐσπλαχνίας Του γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου οἱ πιστοί ἀναφωνοῦν μέ θάμβος τά λόγια τοῦ ὡς ἄνω ὕμνου: «Σέ ὑμνοῦμεν, σέ εὐλογοῦμεν, σοί εὐχαριστοῦμεν Κύριε...». Ἐδῶ, δηλαδή, μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι καί ἐμεῖς οἱ πιστοί ἔχουμε τή δυνατότητα νά ἐκφράζουμε ἀντίστοιχα βιώματα μέ τούς τρεῖς πρόκριτους μαθητές Πέτρο, Ἰάκωβο καί Ἰωάννη, τούς μάρτυρες τῆς θείας μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου στό ὄρος Θαβώρ.

Γιά νά ὀλοκληρώσουμε τήν ἀναφορά μας στήν προσοικειώση τῶν σταδίων τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, πού συνθέτουν τόν ἑορταστικό πυρήνα τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, ἀπό μέρους τοῦ πιστοῦ, δηλαδή τή μετάβαση ἀπό τή μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ στή μεταμόρφωση τοῦ πιστοῦ, θά κάνουμε μία ἐνδεικτική ἀναφορά στήν ἑορτή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου καί, βέβαια, ὅσα θά λεχθοῦν ἰσχύουν ἐν πολλοῖς καί γιά ὅλες τίς ἑορτές τοῦ Κυρίου.

Μέ τό λειτουργικό λόγο τῆς ἑορτῆς, βιβλικά ἀναγνώσματα καί ὕμνολογία, ἐκτός τοῦ ὅτι περιγράφεται ὁ ἱστορικός πυρήνας τῆς ἑορτῆς, ἀκόμη ἀπό τά προδρομικά στοιχεῖα, δηλαδή τίς ἐμφανί-

σεις του Χριστού στην Παλαιά Διαθήκη ως ἄσαρκου Λόγου του Θεοῦ, μέχρι καί τή διήγηση του περιστατικού τῆς ἐπί τό ὄρος Θαβώρ μεταμορφώσεως του Κυρίου, ἐκτός του ὅτι γίνεται ἀνάλυση θεολογική του καθ' αὐτοῦ γεγονότος τῆς Μεταμορφώσεως του Κυρίου⁴⁶, γίνεται ταυτόχρονα καί ἕνα κάλεσμα στόν ἄνθρωπο γιά τή δική του ἐν Χριστῷ μεταμόρφωση.

Ἀπό αὐτόν ἀκόμη τό μικρό ἐσπερινό στά δύο πρῶτα στιχηρά ἐπισημαίνουμε: «Δεῦτε νῦν τήν κρείττονα ἀλλοιωθέντες ἀλλοίωσιν...», «ᾠ φιλοθεάμονες, τῶν ὑπέρ νοῦν καί φιλήκοοι, μυστικῶς ἐποπτεύσωμεν...». Στό δοξαστικό τῆς λιτῆς ὑπάρχει ἡ εὐθεία πρόσκληση: «Δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τό ὄρος Κυρίου, καί εἰς τόν οἶκον του Θεοῦ ἡμῶν, καί θεασώμεθα τήν δόξαν τῆς Μεταμορφώσεως αὐτοῦ...». Στό προτελευταῖο τροπάριο του δευτέρου κανόνα τῆς ἐνάτης ὁδῆς ὑπάρχει ἡ προτροπή του ποιητή: «Δεῦτε μοι πείθεσθε λαοί, ἀναβάντες εἰς τό ὄρος τό Ἅγιον, τό ἐπουράνιον, ἀύλως σῶμεν ἐν πόλει ζῶντος θεοῦ, καί ἐποπτεύσωμεν νοῖ θεότητα ἄυλον, πατρός καί πνεύματος, ἐν Υἱῷ μονογενεῖ ἀπαστράπτουσαν».

Στό τελευταῖο αὐτό τροπάριο του ἁγίου Ἰωάννη του Δαμασκηνοῦ βλέπουμε καθαρά ὅτι ὁ ποιητής μᾶς καλεῖ νά τόν ὑπακούσουμε καί νά ἀνεβοῦμε πνευματικά στό «ὄρος τό Ἅγιον, τό ἐπουράνιον», δηλαδή ἀπό τό Θαβώρ νοερά νά στραφοῦμε στόν οὐρανό, στήν οὐράνια κατάσταση. Πιό συγκεκριμένα «ἀύλως σῶμεν ἐν πόλει ζῶντος θεοῦ» καί ἀκόμη μέ μεγαλύτερη σαφήνεια: «καί ἐποπτεύσωμεν νοῖ θεότητα ἄυλον». Δηλαδή δέν γίνεται λόγος γιά μία πνευματική ἀνάβαση γενικά, ἀλλά πολύ καθαρά ὁ λόγος εἶναι γιά τό τρίτο στάδιο τῆς πνευματικῆς διαδικασίας πού ἔπεται τῆς κάθαρσης καί του φωτισμοῦ, δηλαδή τῆς θέωσης. Τό λέγει καθαρά ἡ κατακλιδα του ὕμνου, πού μᾶς καλεῖ νά δοῦμε τή «θεότητα ἄυλον, πατρός καί πνεύματος, ἐν Υἱῷ μονογενεῖ ἀπαστράπτουσαν».

Ἀσφαλῶς καί τά λόγια του ὕμνου δέ λέγονται «ποιητικῆ ἀδεία», δέν πρόκειται ἐπ' οὐδένι γιά συναισθηματική ἔξαρση, ἀφοῦ σέ ἄλλους ὕμνους περιγράφεται καί τό «πῶς» αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ἀνόδου, τῆς θεοπτείας. Γίνεται δηλαδή λόγος καί γιά τήν κάθαρση καί τό φωτισμό ὡς ἀπαραίτητων προϋποθέσεων γι' αὐτήν τήν πνευματική ἀνοδο.

Στό πρῶτο στιχηρό τροπάριο καί στό δεύτερο ἀπόστιχο του μικροῦ ἐσπερινοῦ ὁ δρόμος γιά τήν πνευματική ἀνοδο ταυτίζεται μέ τήν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν: «...εὐσεβῶς καί γῆθεν, ἐφ' ὑψηλοτάτην, τῶν ἀρετῶν περιωπήν, ἀνενεχθέντες...» καί «φέγγει τῶν ἀρετῶν, ἐκλάμποντες προσβῶμεν, ἐν ὄρει τῷ ἁγίῳ». Ὁ ἀγώνας γιά τίς ἀρετές, ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, εἶναι ἡ σταθερή καί σίγουρη βάση τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί ἀποτελεῖ κεντρικό πυρῆνα στό στάδιο τῆς πνευματικῆς κάθαρσης. Ἄλλά καί ἀκόμη βαθύτερα, ἐπειδή ὅλα ξεκινοῦν ἀπό τούς λογισμούς, στήν πορεία πρὸς τήν κάθαρση πρέπει νά ἀντιμετωπισθοῦν σωστά πνευματικά καί οἱ λογισμοί. Ὁ «οἶκος» τῆς ἡμέρας ἀναφέρει: «Ἐγέρθητε οἱ νοθεῖς, μή πάντοτε χαμερπεῖς· οἱ συγκάμπτοντες εἰς τήν ψυχὴν μου λογισμοί, ἐπάρθητε καί ἄρθητε εἰς τό ὕψος τῆς θείας ἀναβάσεως».

Βέβαια ὁ μεταπτωτικός ἄνθρωπος ἔχει νοῦ ἐσκοτισμένο καί χρειάζεται τό φῶς του Χριστοῦ, τῆς χάρις του παναγίου Πνεύματος, ὄχι μόνο στό δεύτερο στάδιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς πού εἶναι ὁ φωτισμός, ἀλλά γιά νά ἀποφασίσει νά μπεῖ στό στάδιο τῆς καθάρσεως καί νά ἔχει μία σχετική πρόοδο. Γι' αὐτό καί ἡ ὕμνολογία τῆς ἡμέρας, μέσα στή θεολογική καί πνευματική πληρότητα πού τή διακρίνει, στρέφεται καί στήν ἐκζήτηση του θείου φωτισμοῦ γιά τήν πραγμάτωση του πνευματικοῦ στόχου. Στό δεύτερο τροπάριο τῆς λιτῆς ἀναφέρεται τό αἶτημα πρὸς τό Χριστό: «καταύγασσον καί ἡμᾶς τῷ φωτί τῆς σῆς ἐπιγνώσεως, καί ὁδήγησον ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν σου». Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι ζητεῖται τό φῶς του Χριστοῦ, ὄχι μόνο γιά τήν εἴσοδο στήν ὁδό τῆς θεογνωσίας, ἀλλά καί γιά τήν ἐμπρακτική ἀπόδειξή της, πού εἶναι ἡ ὁδός τῶν ἀρετῶν. Στό δοξαστικό τῆς λιτῆς λέγεται: «φωτί προσλάβωμεν φῶς· ὑμνήσωμεν εἰς τούς αἰῶνας». Δηλαδή, μόνο μέ τό φωτισμό του Θεοῦ θά προσεγγίσουμε τό ἄκτιστο φῶς καί ἔτσι εὐρισκόμενοι σ' αὐτό τό πνευματικό ὕψος θά μπορέσουμε νά προσκυνήσουμε τόν Τριαδικό Θεό αἰῶνια.

Ἔτσι, βλέπουμε πῶς, ὅ,τι ἔπραξε ὁ Θεός, καλεῖται κατά ἀναλογία καί μέσα στά πλαίσια τῆς ἐγκολπώσεως του σωτηριώδους ἔργου του Χριστοῦ νά πράξει καί ὁ πιστός.

‘Ο λειτουργικός, δηλαδή, λόγος είτε σά εὐχολογικά κείμενα τῶν ἱερῶν μυστηρίων, είτε σά ὑμνολογικά καί λιτανευτικά κ.ά. λειτουργικά σχήματα ἐπιδιώκει νά φέρει ἔμπροσθέν μας αὐτή τή διπλή πραγματικότητα. Τί ἔπραξε δηλαδή ὁ Θεός χάριν τῆς σωτηρίας μας καί τί ὀφείλουμε νά πράξουμε ἐμεῖς, ἀνταποκρινόμενοι στήν κίνηση πρός ἐμᾶς τοῦ Θεοῦ. Αὐτό πού προτείνεται σέ μᾶς δέν εἶναι ἀπλᾶ μία παρακίνηση, ἀλλά παρουσιάζεται διά τοῦ λειτουργικοῦ λόγου ὡς ἡ μόνη δυνατότητα οἰκειώσεως τοῦ ὑπό τῆς ἐορτῆς σηματοδομένου γεγονότος, πού ἐνέργησε ὁ Θεός «δι’ ἡμᾶς καί διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν»⁴⁷. Μάλιστα δέ ὅλα τά ὡς ἄνω, μέσα σά πλαίσια τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου, ἀποκτοῦν μία ἐπικαιρότητα, ὀφείλουν νά συμβοῦν τώρα. Ἄρα, τό μεταμορφωτικό ἀποτέλεσμα πρέπει νά συντελεσθεῖ ἀνυπερθέτως, χωρίς ἀναβολή, τώρα, γιά νά ἔχουν ἀποτελεσματικότητα τά ἔργα τοῦ Θεοῦ καί σέ μᾶς προσωπικά. ‘Ο λειτουργικός λόγος είτε ὡς εὐχετικός λόγος είτε ὡς δέηση ἐκφέρεται σέ πληθυντικό ἀριθμό, διότι ἔχει ὑπόψη του τήν ἐκκλησιαστική κοινότητα, ἐπιδιώκει νά ἐμπεδώσει τό πνεῦμα τῆς «τῶν πάντων ἐνώσεως», νά ἐνώσει ὅλους μέ τό Χριστό καί φυσικά καί μεταξύ τους. Καί βέβαια αὐτή ἡ ἐπιδιωκόμενη ἐνότητα διαφέρει ἀπό αὐτό πού ἐπιδιώκουν διάφορες κοινωνικές ομάδες, σύλλογοι κ.λπ. «Στή θεία λειτουργία δέν ἐπιδιώκεται ἡ συμφωνία τῶν πολλῶν μεταξύ τους, οὔτε ἡ ἐνότητα μεταξύ τους, παρά τίς βαθυτάτες ἀντιθέσεις, ἀλλά ὅλοι καί τά πάντα τείνουν νά γίνουν ἕνα, ὅπως καί ὁ Χριστός εἶναι ἕνας. Αὐτό τό «ἕνα» νοεῖται ὡς ἐνότητα σκέψης, βούλησης, πράξης καί ἀκόμη εἶναι ἐνότητα μέ προορισμό τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπου «τά πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός»⁴⁸.

Σέ ὅλους τους ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας, συνήθως στήν κατακλιδα τους, ὑπάρχει κάτι πού ἀφορᾷ στήν κοινότητα, στούς πιστούς, στούς ἀκροατές τοῦ λειτουργικοῦ λόγου. Ἀναφέρω χαρακτηριστικά τό δοξαστικό τοῦ ἐσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς: «Δεῦτε, λαοί τήν τρισυπόστατον θεότητα προσκυνήσωμεν...». Κατ’ ἀρχήν καλοῦνται οἱ πιστοί νά προσκυνήσουν τόν Τριαδικό Θεό καί ἀναλύεται στή συνέχεια ὁ ἰδιαιτερός ρόλος τοῦ κάθε τριαδικοῦ προσώπου στό ἔργο τῆς σωτηρίας μας, ὥστε στό τέλος μέ εὐγνωμοσύνη ἀπειρη καλούμαστε νά

ἀναφωνήσουμε: «Τριάς ἁγία, δόξα σοι». Ἐπίσης, στό δοξαστικό τοῦ ἐσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τυφλοῦ: «Κύριε παράγων ἐν τῇ ὁδῷ, εὔρες ἄνθρωπον τυφλόν ἐκ γενετῆς...», ἐνῶ ἀναπαράγεται ὁλόκληρη, σχεδόν, ἡ εὐαγγελική διήγηση⁴⁹, στό τέλος τοῦ ὕμνου ὑπάρχει ἡ προτροπή - συμμόρφωση: «Διό βοῶμεν καί ἡμεῖς· ἐλέησον ἡμᾶς». Στό Ἀναστάσιμο Θεοτοκίο τοῦ πλ. α’ ἤχου «Ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ...» ἡ κατακλιδα εἶναι: «ὁ ὢν καί προῶν καί φανείς ὡς ἄνθρωπος, Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς». Μέσα σέ ἕναν ὕμνο βλέπουμε τίς προτυπώσεις τίς σχετιζόμενες μέ τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία καί, εἰδικότερα στό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου, τήν πραγματοποίηση τῆς ἐπαγγελίας καί τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς πού εἶναι ἡ προσφερόμενη δυνατότητα σωτηρίας.

Ἐπὶ τῶν τροπάρια πού ἡ προτεινόμενη συμμόρφωση εἶναι ἐντελῶς ξεκάθαρη. Στό ἰδιόμελο τῶν αἰνῶν τῆς Μ. Δευτέρας, πού ψάλλεται τήν Κυριακή τῶν Βαΐων τό ἐσπέρας, ὑπάρχει ἡ σαφέστατη προτροπή τῆς συμπόρευσης μέ τόν Κύριο πού πορεύεται πρός τό ἐκούσιο πάθος: «...δεῦτε οὖν καί ἡμεῖς κεκαθαρμέναις διανοίαις, συμπορευθῶμεν αὐτῷ καί συσταυρωθῶμεν καί νεκρωθῶμεν δι’ αὐτόν ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς· ἵνα καί συζήσωμεν αὐτῷ καί ἀκούσωμεν βοῶντος αὐτοῦ· οὐκέτι εἰς τήν ἐπίγειον Ἱερουσαλήμ διά τό παθεῖν, ἀλλά ἀναβαίνω πρός τόν Πατέρα μου καί Πατέρα ὑμῶν καί Θεόν μου καί Θεόν ὑμῶν· καί συνανυψῶ ὑμᾶς εἰς τήν ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».

Ὅρισμένες, δηλαδή, φορές ἡ προτροπή ὑπάρχει στήν ἀρχή τοῦ ὕμνου καί ἀναλύεται στή συνέχεια ἡ αἰτία τῆς αἰτούμενης συμμόρφωσής μας ἢ τά ἀποτελέσματα πού θά προκύψουν ἀπό αὐτή τή στάση μας. Ἄλλοτε περιγράφεται τό ἐορταζόμενο γεγονός ἢ γίνεται ἀναφορά σέ κάποιο ἐορταζόμενο πρόσωπο καί στό τέλος, ὡς συμπέρασμα προκύπτει ἡ ἀναγκαιότητα, τό ἐπιβεβλημένο τῆς συμμόρφωσής μας. Ἄλλοτε ὑπάρχει παράλληλα διήγηση καί πρόταση συμμόρφωσης: «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι, προσκυνήσωμεν Ἅγιον Κύριον Ἰησοῦν τόν μόνον ἀναμάρτητον...». Ἄλλοτε ὑπάρχει ξεκάθαρα τό ζητούμενο ἀποτέλεσμα ὡς προσευχή μέσα στόν ἴδιο τόν ὕμνο: «Βασιλεῦ οὐράνιε, παράκλητε, τό πνεῦμα τῆς ἀληθείας... ἐλ-

θέ και σκήνωσον ἐν ἡμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος καὶ σώσον ἀγαθὴ τὰς ψυχὰς ἡμῶν». Ἡ ἢ γνωστὴ προσευχὴ «Παναγία Τριάς ἐλέησον ἡμᾶς...».

Πρέπει νὰ λεχθεῖ ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ νοήματα τοῦ λειτουργικοῦ λόγου ἀκούγονται μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα προσευχῆς. Οἱ πιστοί, ἤδη στό ἀκουσμά τους, κάνουν τό σταυρὸ τους, δηλαδή μπαίνουν ἅμα τῷ ἀκούσματι στὴ διαδικασία οἰκειώσεως τοῦ θεολογικοῦ καὶ πνευματικοῦ τους νοήματος, χωρὶς καμία καθυστέρηση χρονικὴ, ἐφόσον εἶναι νήφοντες καὶ ζηλωτές καὶ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ τὰ ἀκούσουν ὡς νοήματα καὶ νὰ τὰ κατανοήσουν σὲ κάποιον βαθμὸ λόγῳ παιδείας καὶ πνευματικῆς στάθμης. Ἄλλως λέγονται εἰς ὧτα μὴ ἀκουόντων.

Ἐπειδὴ, ὁμως, ὁμιλοῦμε μὲ βάση τὴ δεοντολογικὴ θέση, πρέπει νὰ ποῦμε μὲ βάση καὶ ὅσα ὡς τώρα ἐκτέθηκαν, ὅτι ὁ στόχος τοῦ λειτουργικοῦ λόγου εἶναι καθαρὰ μεταποιητικός. Μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ του διάσταση καὶ τὴν προσευχητικὴ διάθεση ὅσων τὸν ἐκφέρουν ἢ τὸν ἀκοῦν, ἐπιδιώκει νὰ μεταπλάσει τὸν ἄνθρωπο σὲ μία κατάσταση ὅμοια μὲ τὸ περιεχόμενό του. Ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ γίνῃ αὐτὸς πού ἀναγγέλλεται, κηρύττεται ἢ προτείνεται ἀπὸ τὸ λειτουργικὸ λόγο. Γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπαθὴς ἢ ἀπλὸς ἀκροατής. Καλεῖται σὲ ἕναν ἐσωτερικὸ ὑπαρξιακὸ διάλογο μὲ τὸ λειτουργικὸ λόγο καὶ σὲ μία πορεία ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς συμμόρφωσης.

Ἐπομένως, ὁ λειτουργικὸς λόγος δὲν ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ δικαίωση. Δὲν ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ λόγο ὑπαρξίας. Ὑπάρχει γιὰ νὰ ἐπιφέρει ἕνα θεολογικὸ ἢ πνευματικὸ ἀποτέλεσμα. Αὐτὸ εἶναι νὰ μὴσει τὸν ἄνθρωπο σὲ ἐκεῖνο πού ἐνήργησε ὁ Θεός, ὥστε νὰ τὸν προετοιμάσει καὶ νὰ τὸν προτρέψει σ' αὐτὸ πού καλεῖται ὁ ἴδιος νὰ πράξει.

Βέβαια ἐδῶ ἀνοίγει ἕνα μεγάλο κεφάλαιο ἀναφορᾶς στὶς προϋποθέσεις τῆς ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερης πνευματικῆς καρποφορίας τοῦ λειτουργικοῦ λόγου. Ἀναφέρω ἐδῶ μόνο ὅτι ἐλλοχεύει πάντα ὁ κίνδυνος νὰ θεωρήσουμε ὅτι ὁ λειτουργικὸς λόγος, «τὰ ἱερά γράμματα», ἐνεργοῦν ἐρήμην τῆς συμμετοχῆς μας ἢ, ἐπίσης, ὅτι ἡ μοναδική μας ὑποχρέωση εἶναι νὰ λεχθοῦν αὐτὰ τὰ λόγια, ἀκόμη εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε, χωρὶς σπουδὴ ἐμβάθυνσης καὶ κατανόησης, συμμετοχῆς, πράγμα τὸ

ὁποῖο εἶναι τυπολατρία καὶ νομικιστικὴ θεώρηση τῆς λατρείας τοῦ ζῶντος Θεοῦ καὶ τοῦ λειτουργικοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος ἔχει προορισμὸ νὰ «λειτουργεῖ», νὰ ἀπεργάζεται τὴ σωτηρία μας.

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου μᾶς δίδαξε ὅτι μέσα ἀπὸ τὴ λατρευτικὴ-προσευχητικὴ διαδικασία καθρεφτίζεται ἢ ποιότητα τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸ συνάνθρωπό του, ἢ στάθμη τῆς πνευματικῆς του πορείας. Καὶ μάλιστα ἔκανε λόγο γιὰ τὴν ἀναποτελεσματικότητα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐν γένει πνευματικῆς κατάστασης τοῦ Φαρισαίου καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ταπεινῆς καὶ μὲ συναίσθηση καρδιᾶς προσευχῆς τοῦ Τελώνου, ἢ ὁποῖα τὸν προσήγαγε σὲ Θεό. Ὁ λειτουργικὸς λόγος ἀπὸ μόνος του, ὅπως καὶ οἱ ἀγαθὲς πράξεις τοῦ Φαρισαίου, δὲν ἔφεραν τὴ δικαίωση. Ἐνῶ ὁ λειτουργικὸς λόγος συνοδευόμενος μὲ συναίσθηση, κατανόηση τῶν λεγόμενων καὶ πνεῦμα γνήσιας μετάνοιας ὁδηγεῖ σὲ ἀληθινὸ βίωμα, μέχρι τὸ θρόνον τοῦ Θεοῦ.

Σ' αὐτὴ τὴ συνάφεια θεωρῶ χρήσιμη τὴν ἀναφορὰ σὲ μία διδασκαλία τοῦ γέροντος Σωφρονίου Σαχάρωφ, ὅπου πιστεύω ὅτι φαίνεται ξεκάθαρα ὄχι μόνο ἡ συνάφεια βιβλικῆ καὶ λειτουργικῆς λόγου, ἀλλὰ ἡ συμπόρευση αὐτῶν μέσα στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων: «Ἡ σωτηρία παρέχεται εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς λειτουργικῆς ἱεραρχίας, ἰδιαίτερα εἰς ὄσους διψοῦν νὰ δεχθοῦν τὴν εὐλογία τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς. Οὐδὲν ἰσάξιον ἢ παρόμοιον ὑπάρχει πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐκεῖνοι δὲ στοὺς ὁποῖους εἶναι ἐμπειστημένη ἡ διακονία τῆς συσταθείσης ὑπὸ τοῦ Κυρίου λειτουργίας, βοηθοῦν τοὺς ἀδελφούς ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῶν πρὸς τὴν ἀθανασία. Ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτῇ ἡ Ἐκκλησία εὐχεται (λειτουργικὸς λόγος) ἤδη ἐπὶ δύο χιλιετίαι μεριμνῶσα, ὡς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (βιβλικὸς λόγος), ὅπως δοθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἀληθὴς ἐπίγνωσις τῶν ἀποκεκαλυμμένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πραγμάτων ἵνα δυνηθοῦν οὗτοι «καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος καὶ μήκος καὶ βάθος καὶ ὕψος» τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σχεδίου τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ ὀρισθέντος πρὸ καταβολῆς κόσμου

διά τήν υίοθεσίαν ἡμῶν ἐν τῷ ἡγαπημένῳ Αὐτοῦ Υἱῷ (βλ. Ἐφεσ. γ', 14-21, α', 5)⁵⁰.

Συμπερασματικά...

Ἀπό τήν ὄλη πραγματέυσή μας φάνηκε καθαρά ὅτι ὑπάρχει ἀπόλυτη συνάφεια θεολογίας καί λειτουργικοῦ λόγου.

Ὁ λειτουργικός λόγος ἀναπαράγει, ἐπικαιροποιεῖ, ὑπομνηματίζει τό βιβλικό λόγο καί, ἐν τέλει, ἐπιδιώκει νά πράξει τά ἴδια ἀποτελέσματα πού εἶναι: ἀφ' ἑνός, ἡ δοξολογία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί ἡ ὕμνηση τῶν ἐκλεκτῶν Του καί, ἀφ' ἑτέρου, ὁ ἀγιασμός τοῦ λάτρη.

Ὁ λειτουργικός λόγος κινεῖται ἐπακριβῶς πάνω στόν ἄξονα τῆς ἐκπεφρασμένης πίστεως τῆς Ἐκκλησίας μέσω τῶν δογματικῶν ἐκφάνσεων της. Πολλές φορές ἐπιχειρεῖ ἐπεξήγηση τῶν δογμάτων

καί ἀπόδοση δυσνόητων ἐννοιῶν μέ πλαστικές καί ποιητικές ἐκφράσεις.

Κύριος στόχος του εἶναι νά φτάσουν νά ἀγγίξουν καλύτερα τό νοῦ καί τήν καρδιά τῶν μελῶν τῆς λατρεύουσας κοινότητος.

Τελικός στόχος του εἶναι ἡ μεταποίηση τῶν πιστῶν, νά ὑποστοῦν τήν «εὐπρεπεστάτην ἀλλοίωσιν», γι' αὐτό καί εἶναι παρακινητικός, προτρεπτικός.

Προσκαλεῖ τούς μετέχοντας νά φτάσουν στό ἐπίπεδο τῶν ὑπό τοῦ λειτουργικοῦ λόγου σημειμένων, νά ἐγκλωπθοῦν, νά οἰκειοποιηθοῦν τά περιγραφόμενα ἔργα τοῦ Θεοῦ καί νά ἀνταποκριθοῦν στό κάλεσμα τῆς θεοκοινωνίας.

Ὁ ἀκροατής τοῦ λειτουργικοῦ λόγου καλεῖται νά γίνει τέτοιος οἷος τά λόγια τοῦ λειτουργικοῦ λόγου.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Ψαλμ.* 103, 19-20.
2. *Γεν.* 1, 5 κ. ἐξ.
3. *Δαν.* 3, 28 κ. ἐξ.
4. «... καί ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καί τῶν κτηνῶν καί πάσης τῆς γῆς καί πάντων τῶν ἔρπετων τῶν ἐρπόντων ἐπί τῆς γῆς» (*Γεν.* 1, 26).
5. *Γεν.* 2, 18.
6. *Ῥομ.*, 2, 23.
7. *Ῥομ.*, 1, 28.
8. Καί οἱ δύο αὐτές εὐχές δέν ἀπαντῶνται στόν ὑπ' ἀριθμ. 336 ἑλληνικό βαρβερινό κώδικα καί οὔτε ἀναφέρονται ἀπό τόν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης. Βέβαια στόν ὡς ἄνω ἑλληνικό κώδικα παραδίδεται στό τέλος τῆς ἀκολουθίας μία ἐκτενής εὐχή μέ τίτλο: «εὐχή ἄλλη εἰς γάμους», ἡ ὁποία κατά ἓνα συμπληρωματικό τρόπο μοιάζει φραστικά καί ἐννοιολογικά μέ τίς δύο ὡς ἄνω ἐκτενεῖς εὐχές ἀλλά καί ἄλλες μικρότερες, ὅπως ἡ εὐχή «Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας... εὐλόγησον αὐτῶν εἰσόδους καί ἐξόδους...» (βλ. Stefano Parenti e Olena Velkovska, *L' Eucologio Barberini gr. 336*, Roma 2000, σ. 187-188).
9. Βλ. *Γεν.* 2, 18 καί 2, 23-24.
10. Μαρτυρεῖται στόν ὑπ' ἀριθμ. 336 ἑλληνικό βαρβερινό κώδικα (βλ. Stefano Parenti..., *Ῥομ.*, σ. 186).
11. Βλ. *Γεν.* 1, 31.
12. Προβλ. γ' ὠδή, γ' τροπάριο τοῦ δευτέρου κανόνα τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀναλήψεως: «Ἡ γῆ ἐορτάζει καί χορεύει, ἀγάλλεται ὁ οὐρανός τῆ Ἀναλήψεως σήμερον τοῦ Ποιητοῦ τῆς κτίσεως, τοῦ προφανῶς ἐνώσαντος τά διεστώτα βουλήματι» καθὼς καί τήν παρεμφερῆ ἐκφραση τοῦ Κοντακίου τῆς ἐορτῆς: «Τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πληρώσας οἰκονομίαν, καί τά ἐπί γῆς ἐνώσας τοῖς οὐρανόις...».
13. Ἰωάννου Φουντούλη: *Θεία λειτουργία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, Κείμενα Λειτουργικῆς 13*, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 41-44.

14. Ἰωάννου Φουντούλη: *Θεία λειτουργία Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, Κείμενα Λειτουργικῆς 5*, ἔκδ. β', Θεσσαλονίκη 1977, σ. 56.
15. Ἰωάννου Φουντούλη: *Θεία λειτουργία τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, Κείμενα Λειτουργικῆς 3*, ἔκδ. β', Θεσσαλονίκη 1977, σ. 44-45.
16. *Ψαλμ.* 148, 5.
17. Γιά περισσότερα βλ. Κ. Καραϊσαρίδη: *Ἀναβαθμοὶ Λειτουργικῆς Ζωῆς*, ἔκδ. Ἄθως, Ἀθήνα 2008, σ. 49-71.
18. Κ. Καραϊσαρίδη: *Τὰ ἰδιάζοντα λειτουργικά στοιχεῖα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας*, ἔκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 1995, σ. 13-14.
19. Κ. Καραϊσαρίδη: *Ὁ Χριστιανικὸς Ναός, Λειτουργικὴ καὶ θεολογικὴ θεώρηση*, ἔκδ. Ἄθως, Ἀθήνα 2007, σ. 61-63.
20. *Ἐβρ.* 9, 12.
21. Πρβλ. τὴν Παύλεια ὁρολογία πού ἀποτυπώνεται ἐνδεικτικὰ στὰ χωρία: *Α' Κορ.* 3, 10-17· *Β' Κορ.* 6, 16 κ.ἐξ· *Ἐφεσ.* 2, 20 κ.ἐξ.
22. Πρβλ. Κ. Καραϊσαρίδη: *Χριστιανικὸς Ναός...*, ὁ.π., σ. 102 κ.ἐξ.
23. Πρβλ. *Ματθ.* 5, 17: «Οὐκ ἤλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι» καθὼς καὶ τὸ ἰδιόμελο τῶν ἀποστίχων τῆς ἑορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος: «ὁ πάλαι τῷ Μωσεῖ συλλalhήσας...», τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὴ φανέρωση στοῦ Μωυσῆ τοῦ Χριστοῦ ὡς ἄσαρκου Λόγου καὶ στὴ μεταμόρφωσή Του ἐνώπιον τῶν μαθητῶν Του ὡς σεσαρκωμένου, πλέον, Λόγου.
24. Πρβλ. *Β' Κορ.* 6, 15· Κ. Καραϊσαρίδη, *Ἀναβαθμοὶ Λειτουργικῆς Ζωῆς*, ὁ.π., σ. 177.
25. Πρόκειται γιὰ τὴν παραλλαγή τῆς πλατωνικῆς ρήσης: «θεὸν νοῆσαι μὲν χαλεπὸν φράσαι δὲ ἀδύνατον...» ἀπὸ τὸν ἅγιο Γρηγόριο (Ἄπαντα τῶν ἁγίων πατέρων, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τόμ. 1, κείμενο Α. J. Mason, εἰσαγωγή-μετάφραση-σχόλια Ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαρά (νῦν Μητροπολίτου Νικοπόλεως), ἔκδ. «ὠφελίμου βιβλίου», Ἀθήνα 1976, σ. 310.
26. Κ. Καραϊσαρίδη: *Ἀναβαθμοὶ Λειτουργικῆς Ζωῆς*, ὁ.π., σ. 186 καὶ παραπομπή στοῦ Walter Eurket, Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία, ἔκδ. Καρδαμίτσα, Ἀθήνα 1993, σ. 170-172.
27. *Λουκ.* 1, 2.
28. Πρβλ. Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας («... οἱ διδάσκαλοι ὡς ἐδογματίσαν») καθὼς καὶ δοξαστικὸ τῶν αἰνῶν τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου («... τῶν ἁγίων πατέρων ὁ χορὸς... μίαν οὐσίαν ἐδογματίσει καὶ φύσιν...»).
29. Κ. Καραϊσαρίδη: *Ἀναβαθμοὶ...*, ὁ.π., σ. 71.
30. Ν. Καβάσιλα, *Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Λόγος Α'*, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1979, σ. 280.
31. Iconom Petre Vintilescu, *Cultul și Oreziile, Pitești* 1926, σ. 57 κ.ἐξ.
32. Ἰωάννου Φουντούλη: *Λειτουργικὴ Α'*, *Εἰσαγωγή στὴ λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 31.
33. *Ὁ.π.*, σ. 34.
34. *Ματθ.* 28, 20.
35. Πράξ. 2, 42-47.
36. Κ. Καραϊσαρίδη: *Ἐμπειρίες Λειτουργικῆς Ζωῆς*, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1999, σ. 13.
37. Πράξ. 2, 45.
38. Κ. Καραϊσαρίδη: *Ἐμπειρίες...*, ὁ.π., σ. 38.
39. Ν. Β. Γκόγκολ: *Στοχασμοὶ στὴ θεία λειτουργία, μετάφραση ...*, ἔκδ. β', Ἰ. Μ. Παρακλήτου, Ὁρωπὸς 1999, σ. 147-149.
40. Βλ. Κ. Karaisaridis, *Il Cristo Tranfigurato nella tradizione spirituale ortodossa*, edizioni QIQAJON comunità di Boze 2008, σ. 47-68.
41. Πρβλ. Νικολάου Καβάσιλα, *Εἰς τὴν θεϊαν λειτουργίαν*, κεφ. Α-Γ, ΕΠΕ 22, σ. 48-50.
42. Πρβλ. Κ. Καραϊσαρίδη, *Ἀναβαθμοὶ...*, ὁ.π., σ. 59 κ.ἐξ. σημ. 105 κ.ἐξ.
43. Ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνὸς βλέπει σ' αὐτὴ τὴν εὐχή μίαν ἀναλογία μὲ τὴν εὐχή τῆς ἐπίκλησης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιὰ τὴ μεταβολὴ τῶν Τιμίων Δώρων στὴν εὐχαριστιακὴ ἀναφορά, μὲ τὴν ἔννοια τῆς «ὁμολογίας τῆς θείας χάριτος γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ «Λόγου τοῦ Θεοῦ» καὶ τὴν καρποφορία του στὴν καρδιά» (βλ. *Ἡ θεολογικὴ μαρτυρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρείας*, Ἀθήνα 1995, σ. 134 κ.ἐξ.). Γιὰ τὴν ἴδια εὐχή πληροφορικὰ ἀναφέρουμε ὅτι ὁ J. Mateos, μετὰ ἀπὸ ἐπισταμένη μελέτη τῆς χειρογράφου παραδόσεως, κατέληξε στοῦ συμπεράσμα ὅτι

οφείλει τήν εμφάνισή της στην παράδοση τῆς Παλαιστίνης, ἀφοῦ ἐμφανίζεται καί στή Λειτουργία τοῦ Ἁγ. Ἰακώβου, καί ἀπό τήν Παλαιστίνη μεταφέρθηκε ὡς δάνειο στή βυζαντινή λειτουργική παράδοση. Γιά περισσότερα βλ. J. Mateos, *Celebrarea Cuvintului in Liturgia Bizantina*: Πρόλογος ὑπό Robert F. Taft, S.J. καί μετάφραση μέ ὑποσημειώσεις ὑπό Cezar Login, Cluj-Napoca 2007, σ. 162 κ.ἐξ. μετά τῶν ὑποσημειώσεων.

44. Ἐξ ἄλλου ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής θεωρεῖ ὅτι προκύπτει ὠφέλεια πνευματική μέ μόνη τήν παρουσία τῶν ἀνθρώπων στή σύναξη, ἀφοῦ βρίσκονται μέσα σέ ἕνα πνευματικό χῶρο πού ἐνεργεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ (βλ. «*Μυσταγωγία*», P.G. 91, 701 κ.ἐξ.). Ὁ Δημήτριος Στανιλοάε σχολιάζοντας σ' αὐτό τό σημεῖο τῆ «*Μυσταγωγία*» τοῦ Ἁγίου Μαξίμου ἀναφέρει: «Ἡ παρουσία μέσα στήν Ἐκκλησία, πρό πάντων τήν ὥρα τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, εἶναι ὠφέλιμη ἀκόμη καί γι' αὐτούς πού δέν αἰσθάνονται νά μεταπλάθονται σ' αὐτό πού σημαίνεται μέ τήν κάθε βαθμίδα τῶν μυστηρίων, πού τελοῦνται μέσα στήν Ἐκκλησία. Εἶναι ὠφέλιμη γιά λόγους ἀντικειμενικούς. Μέσα στήν Ἐκκλησία εἶναι ἐπίσης παρόντες οἱ ἄγγελοι πού γράφουν αὐτούς πού ἔρχονται στήν Ἐκκλησία καί προσεύχονται γι' αὐτούς. Ἐκεῖνοι δηλαδή πού ἔρχονται στήν Ἐκκλησία, κοντά στό Θεό, ἔρχονται ἐπίσης κοντά στούς ἀγγέλους ἢ σέ κοινωνία προσευχῆς μ' αὐτούς. Μ' αὐτό ἐγγράφονται μέσα στή μνήμη τῶν ἀγγέλων ἢ, κατά κάποιον τρόπο, μέσα στό ἴδιο τό εἶναι τῶν ἀγγέλων. Ἡ παρουσία μέσα στήν Ἐκκλησία εἶναι ἀκόμη ὠφέλιμη γιά τή χάρις πού εἶναι παροῦσα μέσα στήν Ἐκκλησία, πρό πάντων κατά τήν ὥρα τῆς Λειτουργίας, καί ἡ ὁποία, μέ ὅλα τά σύμβολα τῆς σωτηρίας πού τελεσιουργοῦνται μέσα στήν Ἐκκλησία, ὁδηγεῖ βαθμιαία καθένα, σύμφωνα μέ τήν κατάστασή του, πρὸς τίς καταστάσεις πού ὑποσημαίνονται ἀπό τίς πιο ὑψηλές πράξεις καί λέξεις τῆς θείας Λειτουργίας» (βλ. Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Μυσταγωγία*, εἰσαγωγή-σχόλια πρωτοπρ. Δημήτριος Στανιλοάε, μετάφρ. Ἰγνάτιος Σακαλῆς, ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1973, σ. 226-227, σημ. 76).
45. Πρβλ. K. Karaisaridis, *Il Cristo Tranfigurato...*, σ. 53 καθὼς καί σημ. 15, σ. 53-54.
46. Γιά ὅλα αὐτά βλ. K. Karaisaridis, *Il Cristo Tranfigurato...*, σ. 58-63.
47. Ἔτσι δικαιολογεῖται ἀπόλυτα ἡ φράση «*δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καί διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν*» τῆς εὐχῆς τῆς ἀπολύσεως στίς περισσότερες ἀπὸ τίς δεοποτικὲς ἐορτές.
48. K. Καραισαρίδη, *Ἐμπειρίες...*, ὅ.π., σ. 40.
49. Πρβλ. Ἰωάν. 9, 1-38.
50. Ἀρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ): *Ὁψόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστι*, μετάφραση ἐκ τοῦ ρωσικοῦ ἱερομονάχου Ζαχαρίου, ἐκδ. β', Ἱ. Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 1993, σ. 362.

Ἡ Συμβολικὴ Γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας

Τοῦ Πρωτ. Βασιλείου Ἰ. Καλλιακιάνη,
Καθηγητοῦ Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.

(Εἰσήγηση στό Γ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς
Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, Τήνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011)

1. Ἡ συμβολικὴ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας ἔχει κατεξοχήν συμβολικό χαρακτήρα. Ὁ χαρακτήρας αὐτός φανερόνεται στά ἱερά κείμενά της, τίς ἱερές ἀκολουθίες καί κυρίως στις λειτουργικές τέχνες. Στά Ἀρεοπαγιτικά Συγγράμματα, λ.χ., ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἱερές ὡδές τῶν λογίων καί τά ἀναγνώσματα τῆς θείας Λειτουργίας παραδίδουν τή διδασκαλία γιά ἀποκάθαρση τῆς φθοροποιοῦ κακίας, ἐνῶ «ἡ θειοτάτη τοῦ ἑνός καί ταυτοῦ καί ἄρτου καί ποτηρίου κοινή καί εἰρηναία μετάδοσις ὁμοτροπίαν αὐτοῖς ἐνθεον ὡς ὁμοτρόφοις νομοθετεῖ, καί τοῦ θειοτάτου δείπνου καί ἀρχισυμβόλου τῶν τελουμένων εἰς μνήμην ἱεράν ἄγει»¹. Ὡς ἀρχισύμβολο ἐννοεῖται ἐδῶ ὁ μυστικός δεῖπνος.

Σεβασμιώτατοι, σεβαστοί πατέρες καί ἀδελφοί, σεβαστοί ὁμότιμοι καθηγητές, ἀγαπητοί συνάδελφοι πανεπιστημιακοί καθηγητές καί καθηγήτριες, «οἱ ἀνθρώπινοι λόγοι δέν εἶναι παρά σημεῖα», γράφει ὁ π. Γ. Φλορόφσκυ, καί συνεχίζει, «ἡ μαρτυρία τοῦ Πνεύματος ἀναζωπυρεῖ τοὺς γραπτούς λόγους. Δέν ἐννοοῦμε τήν κατά καιροῦς φώτισιν ὀρισμένων ἀτόμων ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλά πρωτίστως τήν μόνιμον βοήθειαν τοῦ Πνεύματος πρὸς τήν Ἐκκλησίαν. Αἱ Γραφαί ἀπαιτοῦν ἐρμηνείαν. Ὅχι ἡ φρασεολογία, ἀλλά τό μήνυμα ἀποτελεῖ τόν πυρήνα, ἡ δέ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐντεταλμένος καί μόνιμος μάρτυς τῆς ἀπολύτου ἀληθείας καί τῆς πλήρους ἐννοίας τοῦ μηνύματος τούτου... Ἡ Ἐκκλησία ἴσταται χάρις εἰς τήν μαρτυρίαν της, ἀλλά ἡ μαρτυρία αὐτή δέν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀναφοράν εἰς τό παρελθόν, οὔτε μόνον ἀνάμνησιν, ἀλλά μᾶλλον συνεχῆ ἐκ νέου ἀνακάλυψιν τοῦ μηνύματος, τοῦ ἅπαξ ἀποκαλυφθέντος εἰς τοὺς ἀγίους»². Ἐπομένως, ὅπως ἔχει ἐπισημανθεῖ,

στή θεία Εὐχαριστία «τοποθετοῦμε τά γεγονότα καί τά πρόσωπα τοῦ παρελθόντος καί τοῦ παρόντος στό πλαίσιο τῆς Βασιλείας πού θά ἔλθει, καί τοῦτο μέ σκοπό νά δώσουμε σέ αὐτά ὑπόσταση, ὥστε νά ζήσουν αἰώνια»³.

2. Ὁ συμβολικός λόγος τοῦ Χριστοῦ

Ὁ Χριστός μιλοῦσε συχνά στό λαό μέ παραβολές, ἐνῶ ἄλλοτε ἔκανε χρήση τύπων καί συμβόλων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τούς μαθητές ὁμως, τοὺς μυσταγωγοῦσε στά θεῖα μυστήρια. Ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτούς ἔλεγε: «Ἵμῖν δέδοται γνῶναι τά μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοις δέ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τά πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι καί μή ἴδωσι, καί ἀκούοντες ἀκούωσι καί μή συνιῶσι»⁴. Οἱ παραβολές φανερόνουν, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀποκρύπτουν τό ὑπέρ λόγον καί ἐννοίαν μυστήριο. Τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας συστέλλεται καί διαστέλλεται ἀνάλογα μέ τήν προαίρεση καί τήν πνευματική κατάσταση τῶν ἀνθρώπων.

Παράλληλα ὁ Χριστός ἐπικαλοῦνταν προτυπώσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί εἰκόνες ἀπό τήν καθημερινή ζωή τῶν ἀνθρώπων, προκειμένου νά ὑποψιαστοῦν οἱ συνομιλητές του γιά τό εὔρος τῆς ἀλήθειας πού κόμιζε. Ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἄρχοντες μετά τήν ἐκδίωξη τῶν ἐμπόρων ἀπό τό ναό ζήτησαν ἀπό Αὐτόν νά τοὺς ὑποδείξει κάποιο θαυμαστό γεγονός, πού νά φανερώνει ὅτι ἔχει αὐτό τό δικαίωμα, ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Λύσατε τόν ναόν τούτον, καί ἐν τρισίν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»⁵. Ὁ Χριστός προμήνυε τήν τριήμερη Ἀνάστασή του, ἐνῶ ἐκεῖνοι κατανοῦσαν κυριολεκτικά τά λόγια του καί ἔκαναν λόγο γιά τό χειροποίητο ναό.

Στό δρόμο προς Έμμαούς έρμήνευε στους φοβισμένους μαθητές και άνοιγε τό νοῦ τους «τοῦ συνιέναι τάς Γραφάς» κι εκείνοι τόν αναγνώριζαν «έν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου»⁶, δηλαδή στήν Εὐχαριστία.

Στά Εὐαγγέλια ὁ Χριστός παρομοιάζεται μέ σποριά και μέ άμπέλι. Άμπελουργός είναι ὁ οὐράνιος Πατέρας. Λέει ὁ Χριστός: «Εγώ εἶμαι ἡ άμπελος, έσεῖς οἱ κληματόβεργες. Ὅποιος μένει ένωμένος μέ έμένα κι εγώ μ' αὐτόν, αὐτός κάνει άφθονο καρπό· διαφορετικά, χωρισμένοι από μένα, δέν θά μπορέσετε νά κάμετε κανένα καρπό»⁷. Ἡ έκκλησιολογική διάσταση τοῦ συμβολισμοῦ είναι έμφανής.

3. Ὁ συμβολικός λόγος στήν Ἐποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη

Μπορεῖ ἡ Ἐποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη νά μήν περιλαμβάνεται στά βιβλικά αναγνώσματα τῆς λατρείας, -άν και οἱ έρευνητες τοῦ Π. Σκαλποῦ άποδεικνύουν ὅτι ὑπῆρχαν έποχές πού διαβαζόταν ἡ Ἐποκάλυψη στή λατρεία-, αλλά μέ τό συμβολικό της λόγο έχει έπηρεάσει σέ μεγάλο βαθμό τῆ λατρευτική ατμόσφαιρα και τό διάκοσμο τῶν χριστιανικῶν ναῶν. Οἱ αναφορές στήν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς, στό αἷμα τοῦ Χριστοῦ, στό έσφαγμένο Ἄρνιο, στό θρόνο, στους πρεσβυτέρους τους «περιβεβλημενους έν ἱματίοις λευκοῖς»⁸, στό δειπνο, στό λευκασμό τῶν στολῶν τῶν άγίων, στους χορούς τῶν άγγέλων, στους λατρευτικούς συμβολισμούς και τήν έσχατολογική προσδοκία, άπηχοῦν λειτουργικές σηκνές⁹. Παράλληλα φανερώνουν τήν επίδραση τοῦ άποκαλυπτικοῦ αὐτοῦ βιβλίου στή θεία λατρεία, αλλά και τόν έντονα συμβολικό χαρακτήρα της.

4. Συμβολισμοί για τόν Χριστό

Στήν Παλαιά Διαθήκη ἡ Ἐκκλησία αναγνώρισε πολλές προτυπώσεις και συμβολικές εικόνες για τό πρόσωπο τοῦ Σαρκωθέντος Υἱοῦ και Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἰδιαίτερα τά λειτουργικά κείμενα είναι έμπλουτισμένα μέ ανάλογους παλαιδιαθηκικούς συμβολισμούς, οἱ ὅποιοι συμπληρώνονται στή συνέχεια μέ εικόνες τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐς αναφερθεῖ ένα παράδειγμα από τήν Ἐποκάλυψη τῆς Προθέσεως: «Ὡς πρόβατον επί σφαγήν ἤχθη. Και ὡς Ἄμνος άμωμος, έναντίον τοῦ κείροντος αὐτόν

άφωνος, οὕτως οὐκ άνοίγει τό στόμα αὐτοῦ. Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρῖσις αὐτοῦ ἤρθη. Τήν δέ γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; Ὅτι αἴρεται από τῆς γῆς ἡ ζωή αὐτοῦ. Θύεται ὁ άμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τήν άμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς και σωτηρίας»¹⁰.

Τά λόγια αὐτά τοῦ Ἡσαΐα έπαναλαμβάνει ὁ λειτουργός ἱερεῦς, ὅταν προετοιμάζει τά δῶρα για τῆ θεία Εὐχαριστία. Είναι ὅμως άμφίβολο, έάν συνειδητοποιεῖ τό εὔρος τοῦ συμβολισμοῦ για τό μυστήριο τῆς θείας συγκαταβάσεως τοῦ Υἱοῦ και Λόγου τοῦ Θεοῦ. Μπορεῖ οἱ λέξεις νά είναι άπλές και οἱ έννοιες ὑποτίθεται κατανοητές. Οἱ προεκτάσεις ὅμως τῶν προφητικῶν λόγων είναι άσύλληπτες για τόν πεπερασμένο ανθρώπινο νοῦ. Ὅσοι συνειδητοποιοῦν τό μέγεθος τῆς άγάπης τοῦ Θεοῦ προς τόν κόσμο και άγωνίζονται για έμπειρική βίωση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας κενώσεως, ἴσως πῶ εὔκολα μισοῦνται στή συμβολική τῶν κειμένων και τό νοηματικό τους βάθος.

Ἀπό τήν ἄλλη, ὁ έν λόγω συμβολισμός δέν μπορεῖ νά κυριολεκτεῖται. Ὁ Χριστός είναι και ιστορικό πρόσωπο και δέν είναι δυνατόν να ταυτίζεται μέ ὁποῖδήποτε φυσικό ἡ φανταστικό σύμβολο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ὁ 82ος κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὅποιος άπαγορεύει νά εικονογραφεῖται ὁ Χριστός ὡς άμνος. Ἡ άπαγόρευση αὐτή αἰτιολογεῖται ὡς έξῆς: «Τούς οὖν παλαιούς τύπους, και τάς σκιάς, ὡς τῆς αληθείας σύμβολά τε και προχαράγματα, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους κατασπαζόμενοι, τήν χάριν προτιμῶμεν και τήν αλήθειαν, ὡς πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι»¹¹.

Ἀλλά ἄς επανέλθουμε στό λειτουργικό κείμενο. Ὁ λειτουργός συνεχίζει τήν Ἐποκάλυψη τῆς Προθέσεως μέ τά λόγια τοῦ εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη: «Εἶς τῶν στρατιωτῶν λόγῃ τήν πλευράν αὐτοῦ ένυξε, και εὐθέως έξῆλθεν Αἷμα και Ὑδωρ· και ὁ έωρακώς μεμαρτύρηκε και αληθινή έστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ»¹², ένῶ ταυτόχρονα έγγχεί οἶνο και ὕδωρ στό Ἄγιοπότηρο, πού μέ τῆ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνεται Αἷμα Χριστοῦ.

Στή σύναξη τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν έλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κάθε σταγόνα καθαγιασμένου οἴνου γίνεται αἷμα Χριστοῦ. Ὅπως και κάθε άπειροελάχιστο τεμάχιο τοῦ καθαγιασμένου ἄρ-

του καθίσταται Σῶμα Χριστοῦ. Σέ κάθε ἐπιμέρους μόριο τοῦ καθαγιασμένου ἄρτου καί οἴνου βρίσκεται ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος «μερίζεται ἀμμερίστως ἐν μεριστοῖς» καί παρέχεται πλουσιπάροχα γιά νά τραφεῖ, νά ξεδιψάσει καί νά ζήσει πνευματικά ὁ κόσμος. Σέ ὅσους δωρήθηκε ἡ ἐνδιάθετη πίστη, καί δέν ἀποδέχονται ἐγκεφαλικά τίς θεῖες ἀλήθειες, ὅλα αὐτά δέν εἶναι ἀπλῶς συμβολικά, ἀλλά πραγματικά γεγονότα, μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, διαρκές καί ἐπαναλαμβανόμενο θαῦμα.

5. Ψήγματα πατερικῶν ἀναφορῶν

Ἄλλά, ἐάν κάποιος θέλει νά ἐντυφίσει στήν πατερική παράδοση καί νά μνηθεῖ εἰδικά στόν συμβολικό πλοῦτο τῆς θείας λατρείας, δέν ἔχει παρά νά ἀνατρέξει στά Ἀραιοπαγιτικά Συγγράμματα καί εἰδικότερα στό *Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, στή Μυσταγωγία τοῦ ἁγίου Μαξίμου, στήν Ἐκκλησιαστική ἱστορία καί μυστική θεωρία* τοῦ Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, στούς Θεόδωρο Ἀνδίδων, Σωφρόνιο Ἱεροσολύμων, Νικόλαο Καβάσιλα, Συμεών Θεσσαλονίκης, Μάρκο Εὐγενικό καί ἄλλους.

Ἐπιλέγω ἕνα χαρακτηριστικό ἀπόσπασμα ἀπό τό Γερμανό Κωνσταντινουπόλεως πού ἀναφέρεται στήν Ἐκκλησία: «Ἐκκλησία ἐστίν ἐπίγειος οὐρανός, ἐν ἧ ὁ ἐπουράνιος Θεός ἐνοικεῖ καί ἐμπεριπατεῖ, ἀντιτυπούσα τήν σταύρωσιν καί τήν ταφήν καί τήν ἀνάστασιν Χριστοῦ... ἐν Πατριάρχαις προτυπωθεῖσα, ... ἐν προφήταις προκηρυχθεῖσα, ... οἶκος θεϊκός, ἔνθα ἡ μυστική ζωοθυσία γέγονε, καί ἔνδον τοῦ ἱερατείου, καί ἅγιον σπήλαιον. Ἐνθα ὁ τάφος καί ἡ τράπεζα ἡ ψυχοτρόφος καί ζωοποιός· καί οἱ ἐν αὐτῇ μαργαρίται, τά θεῖα δόγματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ»¹³.

Γενικά ὁ ἐρμηνευτής τοῦ συμβόλου προσπαθεῖ νά ἐμβαθύνει στό κρυπτόμενο καί σημαινόμενο ἀπό τό σύμβολο νόημα καί δέν ἐνοχλεῖται ἀπό ἄλλους συμβολισμούς, συμπληρωματικούς ἢ καί ἀντίθετους. Μᾶλλον χαίρεται μέ τήν ἁρμονία τῆς ποικιλίας καί ψάχνει νά βρεῖ ὅλο καί περισσότερα σημαινόμενα¹⁴. Αὐτό φαίνεται στήν ὑμνολογία καί γενικότερα στήν ἐκκλησιαστική τέχνη. Κάθε ἐποχή ἀναδεικνύει τά δικά της σύμβολα.

6. Ἡ γλώσσα τῆς καταφατικῆς καί ἀποφατικῆς θεολογίας

Τά περὶ Θεοῦ ὀνόματα καθὼς καί ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, τῶν προφητῶν καί τῶν ἀποστόλων πού ἐνωματώνονται στή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀποβλέπουν στή λογική γνώση τῆς οὐσίας καί τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Καί οἱ θεῖες ἐνεργεῖες δέν ἀνήκουν ὅπως ὑποστηρίζουν ὀρισμένοι στήν καταφατική θεολογία, διότι καί αὐτές δέν εἶναι εὐκόλα κατανοητές καί προσιτές.

Τά θεῖα ὀνόματα προετοιμάζουν πνευματικά τοὺς χριστιανούς γιά τήν κοινωνία μέ τό Θεό, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει κάθε ἀνθρώπινη νόηση καί γνώση¹⁵. Ἡ ἀποφατική θεολογία συμπληρώνεται ἀπό τήν καταφατική.

Ἐχει γραφεῖ, καί μᾶλλον αὐτό ἰσχύει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος πού δημιούργησε τή γλώσσα μέ τήν ὁποία ἐπικοινωνεῖ μέ τό συνάνθρωπό του. Θεϊκή γλώσσα δέν ὑπάρχει. Ὁ Θεός δέν ἔχει τή δική του γλώσσα, πού ἔδωσε στόν ἄνθρωπο, οὔτε ὁ Θεός ἐπικοινωνεῖ μέ τόν ἄνθρωπο μέ κάποια ἰδιαίτερη γλώσσα, πού τή δίνει σέ ὅσους ἐπικοινωνεῖ μαζί τους. Ἡ γλώσσα εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Οἱ αἰρετικοί πίστευαν ὅτι ὑπάρχει μία θεία γλώσσα, τήν ὁποία ὁ Θεός ἀποκάλυψε στοὺς προφήτες καί ἔλεγε ὅτι τά ὀνόματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ καί φορεῖς νοημάτων, τά ὁποία ἀντιστοιχοῦν πρὸς τήν πραγματικότητα, πού εἶναι ὁ Θεός¹⁶.

Ὅμως, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρίπτοντας τήν ἀντίληψη αὐτή, χρησιμοποιοῦν ταυτόχρονα ἀντίθετες ἔννοιες, πού ἔρχονται σέ σύγκρουση μέ τήν κοινή λογική. Ὁ Συμεών Νέος Θεολόγος χαρακτηρίζει τό Θεό ὡς ἀνύπαρκτη ὑπαρξη, ἀγέννητη γέννηση, ἀνυπόστατη ὑπόσταση, καί ὑπερούσια οὐσίωση¹⁷. Πρὶν ἀπό αὐτόν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, μιλώντας γιά τή γνώση τοῦ Θεοῦ, τονίζει ὅτι ὁ Θεός «ἐκ πάντων τῶν ὄντων κατονομάζεται, καί ἐκ τῶν ἐναντίων· οἷον φωτός καί σκότους, ὕδατος καί πυρός· ἵνα γινώμεν, ὅτι οὐ ταῦτα κατ' οὐσίαν ἐστίν· ἀλλ' ἔστι μὲν ὑπερούσιος καί ἀκατονόμαστος· ὡς δέ πάντων τῶν ὄντων αἴτιος, ἐκ πάντων τῶν αἰτιατῶν ὀνομάζεται»¹⁸.

Οἱ καταφατικές ἐκφράσεις θυμίζουν ὅτι τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεται στήν κτίση καί

τήν ιστορία, ἐνῶ ὁ ἀποφατισμός τονίζοντας τή διαφορά μεταξύ κτιστοῦ καί ἀκτίστου, προτρέπει νά ἀποφύγουμε τούς μεταφυσικούς μετεωρισμούς τοῦ νοῦ γιά τήν ἀναγωγή στό Θεό, καί νά στραφοῦμε στίς θεοφάνειες, πού συντελοῦνται κι αὐτές στήν κτίση καί τήν ιστορία, σ' αὐτά τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει μία ἐνιαία ποικιλία τῶν μέσων προσπέλασης καί οἰκειώσης τῆς ἀλήθειας: ὄραση, λόγος, πράξη, εἰκόνες, τύποι καί σύμβολα λειτουργοῦν σέ μία πειθαρχημένη ἱεράρχηση καί ἀξιοποιοῦν ὅλες τίς δυνάμεις τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης¹⁹, τόν ὅλο ἄνθρωπο. Ἀλλά καί αὐτή ἡ προσπέλαση εἶναι μερική καί ἀποσπασματική.

7. Ὁ συμβολισμός στήν ἐκκλησιαστική τέχνη

Ἡ τέχνη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τέχνη λειτουργική. Εἰσάγει καί μυσταγωγεῖ τόν χριστιανό στίς θεῖες ἀλήθειες. Ἡ ναοδομία, ἡ ἀγιογραφία, ἡ μικροτεχνία, ἡ ξυλογλυπτική, τό κέντημα καί ἡ μουσική ὑπουργοῦν τό μυστήριο τῆς πίστεως. Ἡ τέχνη τῆς Ἐκκλησίας ἔχει συμβολικό καί ἀναγωγικό χαρακτήρα. Αὐτό δέ σημαίνει ὅτι πρωτίστως ἡ ἀνέγερση ἑνός ναοῦ δέν καλύπτει πρακτικές λειτουργικές ἀνάγκες. Ἀλλά ὁ τρόπος ἀνέγερσης, ὁ προσανατολισμός, ἡ διακόσμηση, ἡ ὀργάνωση τοῦ χώρου, ὁ φωτισμός, οἱ ἀγιογραφίες δέν μπορεῖ νά γίνονται αὐθαίρετα. Ὑπάρχουν κάποιες βασικές θεολογικές προϋποθέσεις πού ἰσορροποῦν ἀνάμεσα στίς πρακτικές ἀνάγκες καί τίς ἀναγωγές τῶν συμβόλων.

8. Συμβολική γλώσσα, θεία Εὐχαριστία καί ἀμχανία στό παρόν

Καί μπορεῖ ὅλα αὐτά νά θεωροῦνται αὐτονόητα, ἀλλά ποιό νόημα καί ποιὰ δυναμική ἔχει ὁ συμβολισμός τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀμνοῦ στή σύγχρονη κοινωνία; Τί σημαίνει γιά τούς νεοέλληνες, ὅταν ἀκοῦνε λ.χ. ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ πού σηκώνει τίς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου; (Ἡ κυριαρχοῦσα εἰκόνα εἶναι, ὅταν παραμονές τῆς Μ. Ἑβδομάδας ἀκοῦνε γιά τίς τιμές τῶν ἀμνοεμφίων). Ἐάν ὑπῆρχε ἡ βιβλική ἀντίληψη τοῦ πασχάλιου ἀμνοῦ, δέ θά χρειάζόταν καμιά ἐρμηνεία.

Οἱ προσλαμβάνουσες παραστάσεις τῶν σύγχρονων ἀνθρώπων εἶναι ἐντελῶς διαφορετικές ἀπό ἐκεῖνες τοῦ πολιτιστικοῦ πλαισίου τῆς Ἁγίας

Γραφῆς. Τί σημαίνει λ.χ. σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ γιά ὅσους διαθέτουν μία ἐπιφανειακή καί ἐθιμική καί ὄχι ἐνδιάθετη πίστη; Ἡ τί σημαίνουν αὐτά γιά τά παιδιά μας πού βλέπουν ταινίες τρόμου;

Θά ἤθελα νά ἀναφέρω τό ἐξῆς περιστατικό, πού θεωρῶ ὅτι ἔχει ποιμαντικό ἐνδιαφέρον. Ἐνα κοριτσάκι τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ (11-12 ἐτῶν) φέτος, παραμονές τοῦ Πάσχα, εἶχε πάει στήν ἐκκλησία μέ τό σχολεῖο. Μόλις βρέθηκε μπροστά στή θεία κοινωνία στή σειρά μέ τά ἄλλα παιδιά, ἄρχισε νά κλαίει. Ἀρνοῦνταν ἐπίμονα νά μεταλάβει, παρά τήν παράκληση τῆς δασκάλας καί τή διακριτική παραινέση τοῦ λειτουργοῦ. Στήν ἐρώτηση τοῦ ἱερέα, γιατί κλαίει, ἐκεῖνο ὀλοφυρόμενο ἀπάντησε: Δέ θέλω νά πιῶ αἷμα! Ὁ ἱερέας συγκλονίσθηκε καί ἔμεινε ἀμήχανος. Τό γεγονός αὐτό πρώτη φορά τό ἄκουγε στά 30 χρόνια τῆς ἱερατικῆς του διακονίας. Συνειδητοποίησε ὅμως, ὅτι οἱ ἐντυπώσεις πού δημιουργοῦν πολλοί ἄνθρωποι γιά τά ἱερά καί ἅγια τῆς πίστεως μας, ἔστω καί μέσω τῶν συμβόλων εἶναι στρεβλή καί ὅτι πολλά ἀπό αὐτά ἔχουν χάσει τό νόημα καί τή δυναμική πού εἶχαν σέ ἄλλες ἐποχές.

Καί τό ἐρώτημα πού προκύπτει εἶναι: Χρειαζόμαστε νέα σύμβολα; Ἴσως. Ἀρκεῖ ἡ ἀνανοηματοδότηση τῶν παλαιῶν; Ἄλλοι θά ποῦν: Μπορεῖ. Ἄλλοι, ὅτι εἶναι ἄκρως ἀπαραίτητη. Μήπως ὅμως ἡ προσπάθεια αὐτή εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων ἀτελέσφορη; Μήπως, δηλαδή, ὅταν τά σύμβολα χρειάζονται ἐρμηνεία καί ἐκ νέου νοηματοδότηση, ἔχουν χάσει τή δυναμική τους;

Πῶς νοοῦνται σήμερα οἱ στίχοι τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου πού προσκομίζονται συμβολισμούς γιά τήν Παναγία, πού προέρχονται ἀπό τήν ἀγροποικεμένη ζωή; Λ.χ. «Δάμαλις τόν μόσχον ἡ τεκοῦσα τόν ἄμωμον» ἢ «χαῖρε ἀμνάς κηῖσασα, Θεοῦ ἀμνόν τόν αἴροντα τήν ἁμαρτίαν κ.λπ.». Ἡ πῶς νοεῖται ὅτι οἱ Ἀπόστολοι εἶναι ἵπποι καί τό ἔργο τους ἵππασία; Ἐάν δέν γνωρίζουμε ὅτι ἡ δ' ὠδή τῶν κανόνων ἔχει τήν ἀρχή της στό βιβλίον τοῦ Ἀββακούμ²⁰, ὅπου ὑπάρχουν ἀνάλογες ἐκφράσεις, ὁ συμβολισμός εἶναι ἀκατανόητος.

«Εἶναι γεγονός», γράφει ὁ μακαριστός Ἱ. Φουντούλης, «πῶς πολλά σύμβολα, ἄλλοτε αὐτονόητα, σήμερα εἶναι προβληματικά ἢ τουλάχιστον ἔχασαν τή βαρύτητα καί τήν ἀμεσότητα πού εἶχαν

στόν καιρό της γενέσεως και της χρήσεώς τους. Παράδειγμα· σύμβολα και εικόνες από την πολεμική τέχνη έχουν σήμερα άτονήσει ή και λησμονηθεί, όπως τό τεῖχος, ἡ πύλη, ἡ ἔπαλξη, τό βέλος, τό πεπυρωμένο βέλος, ἡ ἀσπίδα, ὁ θώρακας, ἡ περικεφαλαία, ἔχουν χάσει τόν φορτισμό πού εἶχαν τότε. Εἶναι μουσειακά εἶδη, γνωστά ἔμμεσα ἀπό μελέτες καί ἱστορικές ἀναδιηγήσεις... Ὁ ἄρτος δέν εἶναι πιά τό κεντρικό στοιχεῖο τῆς διατροφῆς, τό ἔλαιο δέν εἶναι πιά τό κύριο θεραπευτικό μέσο». Καί καταλήγει: «Παρόλα αὐτά καί τίς ὑπερβολές τοῦ συμβολισμοῦ ... δέν εἶναι κἄν νοητό νά παρακάμπεται ἡ τελείως νά ἀγνοεῖται ὡς τρόπος κατανοήσεως τῆς λατρείας καί ἀναγωγῆς ἐκ τῶν τύπων στήν ἀλήθεια, ἐκ τῶν ἱερῶν συμβόλων στά σημαινόμενα»²¹.

Ἐξ' ἄλλου, τίς δυσκολίες ἐσωτερικῆς καί πνευματικῆς κατανόησης τῶν Γραφῶν γνώριζαν οἱ συγγραφεῖς τῆς θείας Λειτουργίας, γι' αὐτό καί πρῖν τά Εὐαγγελικά ἀναγνώσματα προηγεῖται ἀνάλογη εὐχή πού ζητάει θεῖο φωτισμό, πνευματική ἐτοιμότητα καί συμφωνία πίστεως καί ζωῆς, δόγματος καί ἡθους. «Καί φρονοῦντες καί πράκτοντες», σημειώνεται σχετικά.

Δέ πρέπει νά λησμονεῖται βέβαια, ὅτι σύμφωνα μέ τή βιβλική καί πατερική παράδοση ὑπάρχουν διάφορες τάξεις ἀνθρώπων πού ἀντιλαμβάνονται μέ διαφορετικό τρόπο τά ἱερά λόγια. Πρῶτον οἱ βλέποντες καί μή νοοῦντες, δεύτερον ἐκεῖνοι πού γνωρίζουν τά μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καί τρίτον ὅσοι ἔχουν ἄμεση ἐμπειρία διά τῆς κοινωνίας μέ τό Θεό.

Ἡ ἀποκάλυψη τῶν θείων μυστηρίων καί ἀληθειῶν εἶναι ἀνάλογη μέ τή δεκτική ἰκανότητα, τή διαύγεια τοῦ νοός καί τήν εὐδοκία τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί στό τέλος τῆς διδασκαλίας του ὁ Χριστός συχνά ἐπαναλάμβανε: «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω»²².

8. Προτάσεις συμβολικῆς γλώσσας στούς νεότερους χρόνους

Χαρισματικοί Γέροντες τῶν καιρῶν μας, μέ τήν ποιμαντική εὐαισθησία πού τούς διέκρινε, χρησιμοποιοῦν ἄνετα νέα σύμβολα. Ὁ Γέρον Παΐσιος λ.χ. «ἔξομολογοῦσε τόν κῆπο του», «μιλοῦσε μέ ἀσύρματο στό Θεό» καί περιέγραφε τήν ὑπερηφά-

νεια ὡς τό «Γενικό ἐπιτελεῖο τῶν παθῶν». Ἐκεῖνο, ὅμως, πού ἐντυπωσιάζει εἶναι οἱ σκέψεις του γιά τά γλυκότητα γυρίσματα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Τά ὅποια θά συμπληρώναμε μοιάζουν μέ τούς κουμπέδες καί τούς στρογγυλοῦς θόλους τῶν ἐκκλησιῶν μας. Γράφει εὐστοχα: «Καί τί γλυκά γυρίσματα ἔχει ἡ βυζαντινή μουσική!... Ἄλλα λεπτά σάν τό ἀηδόνι, ἄλλα σάν ἀπαλό κυματάκι, ἄλλα δίνουν μία μεγαλοπρέπεια. Ὅλα ἀποδίδουν, τονίζουν τά θεῖα νοήματα. Ὅμως σπάνια νά ἀκούσης αὐτά τά ὁμορφα γυρίσματα. Οἱ περισσότεροι πού φέλνουν τά λένε λειψά, κουτσουρεμένα, καλουπωμένα. Ἀφήνουν κενά, τρύπες! Καί τό κυριώτερο, τά λένε χωρίς τόνο. Ἀπορῶ· δέν ἔχουν ὀξεῖες τά βιβλία τους; ... Ὅλα τά πάνε ἴσια, λές καί πέρασε ὁδοστρωτήρας καί τά ἰσοπέδωσε ὅλα! «πα-νη-ζω, πα-νη-ζω», πανίζουν-πανίζουν τό φουῖρο καί ψομί δέ βγάζουν! Ἄλλοι πάλι τονίζουν χωρίς καρδιά καί τσιρίζουν. Ἄλλοι τά τονίζουν ὅλα δυνατά, τά λένε κι ὅλα ἴσια, ὅλα καρφωτά, καί νομίζεις ὅτι χτυποῦν καρφιά μέ τό σκεπάρνι»²³.

Μέ ἀφορμή τά λόγια του χαρισματικοῦ Γέροντα στό σημεῖο αὐτό θά ἠθελα νά ἀναφέρω ὅτι, ἡ κοινωνική βία δέν ἔχει ἀφήσει ἀνέπαφη καμιά ἐκδήλωση τῆς κοινωνικῆς, ἀλλά, δυστυχῶς καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἀλήθεια, οἱ δυνατοί προβολεῖς πού ἀντικατέστησαν τό ἴλαρό φῶς τῶν καντηλιῶν στούς ναούς μας δέν ἔχουν βία; Τά ἐκκωφαντικά μεγάφωνα δέν ἔχουν βία; Ὁ κηρυγματικός μας λόγος μήπως εἶναι βίαιος κι ὄχι αὖρα λεπτῆ; Οἱ συγγραφές μας μήπως ἀναπαράγουν τή βία, ἀφοῦ συνήθως «ἀλλήλους δάκνωμεν καί κατεσθίωμεν»²⁴ θέλοντας νά ἐπιβάλουμε τήν ἄποψή μας στούς ἄλλους;

Τελευταῖο παράδειγμα ἀπό τόν Γ. Σωφρόνιο. Στήν ἀφελῆ ἐρώτηση ἑνός παιδιοῦ, πού ἔπαιζε μέ τά αὐτοκινητάκια του, ἄν ὑπάρχουν αὐτοκίνητα στόν οὐρανό, ἡ Ἀδελφή Μαγδαληνή ἀπάντησε ἀρνητικά καί ὅτι ὁ οὐρανός εἶναι γιά τίς ἀόρατες ψυχές, τό Θεό καί τούς ἀγγέλους. Παρότι ἡ ἀπάντηση εἶναι σωστή, ὁ τρόπος ἀπάντησης θεωρήθηκε ἀπό τό Γέροντα Σωφρόνιο «σοβαρό λάθος, ἐπειδή θά μπορούσε νά ἐλαττώσει τή λαχτάρα τοῦ παιδιοῦ γιά τόν οὐρανό καί τόν Παράδεισο. Πρότεινε, πῶς ἡ καταλληλότερη ἀπάντηση γιά μία

ομάδα μικρών αγοριών θά ἦταν νά εἰπωθεῖ μέ δέος: Δέν ἔχετε ἀκούσει γιά τό πύρινο ἄρμα τοῦ Ἡλία;» Ἡ ἀπάντηση τοῦ Γέροντος Σωφρονίου δέν περιεῖχε καμιά ψεύτικη ὑπόσχεση, ὁμολογεῖ ἡ Ἄδ. Μαγδαληνή, ἐνῶ ἡ δική της ἐπιφυλακτική ἀκριβολογία στήν πραγματικότητα παρουσίασε πολύ φτωχό τόν οὐρανό σ' ἐκεῖνα τά παιδιά²⁵.

9. Συμπερασματικά

Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου ἀλλά καί οἱ σχέσεις τίς ὁποῖες δημιουργεῖ στηρίζονται σέ συμβολισμούς. Τά σύμβολα χρησιμοποιοῦνται σέ ὅλες τίς μορφές τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς, πολιτιστικῆς, οἰκονομικῆς καί θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀρχική ἔννοια τοῦ συμβόλου ἀνάγει στή σύνδεση δύο πραγμάτων, προκειμένου νά ἀναγνωρισθεῖ ἡ

ἀλήθεια. Εἰδικότερα τά σύμβολα στή θεία λατρεία ἔχουν ἀναγωγικό, παιδαγωγικό καί μυσταγωγικό χαρακτήρα. Στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ἀπαντᾷ μία ἄρρητη ἰσορροπία συμβολισμοῦ καί ρεαλισμοῦ, ἱστορίας καί ἐσχατολογίας, πράξεως καί θεωρίας. Ἡ ἰσορροπία αὐτή εἶναι ἀναγκαία σέ κάθε περίπτωση, διότι στήν προσπάθεια νά νοηματοδοτηθοῦν συμβολικά ὅσα τελοῦνται στή λατρεία λησιμονεῖται ἡ ἀφετηρία τους, πού εἶναι χρηστική ἀλλά καί ποιμαντική.

Ἐάν πιστεύουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι μουσειακός χῶρος γιά τή διαφύλαξη σπουδαίων καί ἀκριβῶν κειμηλίων, -ὅπως μᾶς θέλει ἡ πολιτική σκέψη τῆς νεωτερικότητας-, ἀλλά χῶρος φανερώσεως τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία τά πάντα καινίζει, τότε χρειάζεται νά ἀφήσουμε τό θέμα τῶν συμβολισμῶν ἀνοιχτό γιά τό παρόν καί τό μέλλον.

Ἡ συνάφεια πρωτοτύπου, μεταφράσεως καὶ τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν στή Θ. Λειτουργία

Τοῦ Γεωργίου Φίλια, Καθηγητοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(Εἰσήγηση στό ΙΓ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, Τήνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011)

Τό θέμα τῆς εἰσηγήσεως ἐπιδιώκει νά καταδείξει μία συνάφεια ἐπιμέρους θεμάτων. Ἡ συνάφεια αὐτή, ὁμως, προϋποθέτει σύντομη ἀναφορά στό καθένα ἀπό τά ἐν λόγω θέματα.

1. Ὡς πρὸς τό πρωτότυπο κείμενο τῆς Θ. Λειτουργίας μᾶς ἐνδιαφέρει, ἐν προκειμένῳ, ἡ φιλολογική συνοχή καὶ συνέχειά του. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτούς ἐννοοῦμε τό γεγονός ὅτι τό σύνολο τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας ἐμφανίζει τή μορφή μιᾶς ἀλληλουχίας αἰτημάτων καὶ ἐννοιῶν. Ἡ διαπίστωση αὐτή συνεπάγεται τή θεώρηση τῶν εὐχαριστιακῶν εὐχῶν ὡς ἐνός ἐνιαίου ὄλου.

Ὡς ἐναία ὁλότητα, ὁμως, πρέπει νά θεωρηθεῖ καὶ κάθε μεμονωμένη εὐχή τῆς Θ. Λειτουργίας. Οἱ ἐκφωνήσεις τῶν εὐχῶν συνιστοῦν τίς δοξολογικές κατακλιίδες, οἱ ὁποῖες ἐνισχύουν τό αἶτημα πού διατυπώνεται σέ κάθε εὐχή: «Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα...», «Ὅτι σόν τό κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία...», «Ὅτι ἀγαθός καὶ φιλόανθρωπος Θεός ὑπάρχεις...», «Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεός ἡμῶν...», «Σὺ γάρ εἶ ὁ φωτισμός τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν...», «Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεός ὑπάρχεις...» κ.ὀ.κ.

Ἡ φιλολογική συνοχή καὶ συνέχεια τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας κορυφώνεται στήν Ἁγία Ἀναφορά, τά ἐπιμέρους τμήματα τῆς ὁποίας ἐμφανίζουν μιά θαυμαστή ἐνότητα. Ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ νά τὴν ἐκθέσουμε σχηματικά:

Μετά τὴν ἀπάντηση τοῦ λαοῦ «Ἄξιον καὶ δίκαιον», τό πρῶτο τμήμα τῆς εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς ἐξαρθάται ἀπὸ τὴν ἀπάντηση αὐτή, γιὰ νά ἀναπτύξει τή δοξολογία πρὸς τό Θεό: Ἄξιον καὶ δίκαιον σέ ὑμνεῖν... (ἢ ἴδια δοξολογία ἐκφράζεται στή Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅπου ἀπλῶς προτάσσεται τό «Ὁ Ἔσπετα...»). Τό πρῶτο αὐτό

τμήμα τῆς εὐχῆς καταλήγει στή μνεία τῆς ἀγγελικῆς δοξολογίας, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία οἱ ἐπουράνιες δυνάμεις «ἄδουν, βοοῦν καὶ κράζουν» τόν Ἐπινίκιο ὕμνο· τότε, ἀκριβῶς, ἀκούγονται τά λόγια τοῦ ὕμνου αὐτοῦ, τό τέλος τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ καὶ πάλι εἰσαγωγή γιὰ τό δεύτερο τμήμα τῆς εὐχῆς: Μετά τούτων καὶ ἡμεῖς... Ἡ εὐχή τῆς Ἀναφορᾶς ὁλοκληρώνεται μέ τὴν ἀνάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ τῆς κορυφώσεως τοῦ ἔργου τῆς Θείας Οἰκονομίας (Σταυροῦ, Πάθους, Ἀναστάσεως, Ἀναλήψεως, «ἐκ δεξιῶν καθέδρας», Δευτέρας ἐνδόξου Παρουσίας). Καὶ ἐπειδὴ τά θυμόμαστε ὅλα αὐτά (ἢ μετοχή «μεμνημένοι» μπορεῖ νά ἐκληφθεῖ εἴτε ὡς αἰτιολογική, εἴτε ὡς τροπική) καὶ καθὼς προσφέρουμε «τά σά ἐκ τῶν σῶν» (ἅς κατανοήσουμε, ἐπιτέλους, ὅτι ὁλόκληρη ἡ χειρόγραφη παράδοση πιστοποιεῖ τὴν μετοχή- «προσφέροντες»- καὶ ὄχι τὴν ὀριστική- «προσφέρομεν»), «ὑμνοῦμε, εὐλογοῦμε καὶ εὐχαριστοῦμε τό Θεό καὶ Τόν παρακαλοῦμε» τά ἀκόλουθα: Καταπεμψον τό Πνεῦμα Σου τό Ἅγιον... (ὁ μεταγενέστερος πρόλογος «ἔτι προσφέρομεν σοὶ τὴν λογικὴν... καὶ ἰκετεύομεν» εἶναι ἐνδεικτικὸς τοῦ προβλήματος πού θά διατυπώσουμε εὐθύς ἀμέσως). Ἡ εὐχή τῆς Ἐπικλήσεως ἀποτελεῖ, ἐπομένως, τὴ φυσική συνέχειά του «καὶ δεόμεθά σου». Τέλος, στήν εὐχή τῆς Ἐπικλήσεως ἐπισυνάπτεται ἡ τῶν Διπτύχων, ἡ ὁποία εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένη μέ τό προηγούμενο προσευχητικό κείμενο.

2. Στό σημεῖο αὐτό θά θέσουμε ἓνα πρόβλημα πού ἄπτεται τοῦ δευτέρου θέματος τῆς εἰσηγήσεώς μας: τοῦ μεταφραστικοῦ ζητήματος. Στὴν κυριολεξία, μέ τό ἐν λόγω πρόβλημα εἰσαγόμαστε στό θέμα τῆς κατανοήσεως ἢ μὴ τοῦ κειμένου τῆς Ἀναφορᾶς. Ἐξηγούμεθα:

Ἡ φιλολογικὴ ἐνότητα τοῦ κειμένου τῆς Ἀναφορᾶς μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι, ὅταν τὸ ἕνα τμῆμα προϋποθέτει τὸ προηγούμενό του, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λέγονται καὶ τὰ δύο ταυτοχρόνως: ὅταν ἡ εὐχή «Ἄξιον καὶ δίκαιον σέ ὑμνεῖν...» προϋποθέτει νὰ ἀκουστεῖ πρῶτα ἡ φράση τοῦ λαοῦ «Ἄξιον καὶ δίκαιόν (ἐστι)», δὲν πρέπει νὰ παραθεωρεῖται ἡ ἐνότητα τοῦ κειμένου καί, τὴν ὥρα πού ὁ ἱερέας ἀναγινώσκει τὴν εὐχή, νὰ ψάλλεται μὲ ἐκτενές μέλος καὶ ὄχι μὲ ἔμμελη ἀνάγνωσις τὸ «Ἄξιον καὶ δίκαιον». Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὸν Ἐπινίκιο Ὑμνο, ὁ ὁποῖος πρέπει πρῶτα νὰ ἀναγνωσθεῖ ἔμμελως, ὥστε νὰ ἀρχίσει ἡ ἀνάγνωσις τοῦ δευτέρου τμήματος τῆς εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς. Οὔτε νομιμοποιούμεστε, ἐπειδὴ μὲ τὴν παραφθορὰ τοῦ κειμένου τὸ «προσφέροντες» ἔγινε «προσφέροντες», νὰ ψάλλουμε σέ ἐκτενές μέλος (καὶ ὄχι σέ ἔμμελη ἀνάγνωσις) τὸ «Σέ ὑμνοῦμεν...», πού καταλήγει στοῦ «καὶ δεόμεθά σου ὁ Θεὸς ἡμῶν», γιὰ νὰ ἀκολουθήσει αὐτὸ πού «δεόμεσθε», δηλαδή ἡ εὐχή τῆς Ἐπικλήσεως.

Ἐπισημίσαμε προηγουμένως ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ νὰ λέγονται οἱ εὐχές ταυτοχρόνως μὲ τὴν ψαλμώδηση κάποιων ὕμνων σχετίζεται μὲ τὸ μεταφραστικὸ ζήτημα τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας, ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς ἀδυναμίας πλήρους κατανοήσεως τοῦ πρωτοτύπου κειμένου. Διότι, γιὰ παράδειγμα, ὅταν δὲν κατανοεῖται ἡ γλωσσικὴ λειτουργία τῶν τροπικῶν μετοχῶν «ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα», δηλαδή δὲν κατανοεῖται ὅτι μετὰ ἀπὸ αὐτὲς τίς μετοχές πρέπει νὰ ἀκουστεῖ τὸ τί «ψάλλουν, βοοῦν, κρᾶζουν καὶ λέγουν» οἱ ἀγγελικὲς δυνάμεις, τότε υἰοθετεῖται τὸ φαινόμενο νὰ ἀρχίζει ἡ ψαλμώδησις τοῦ Ἐπινίκιου ὕμνου καὶ ὁ λειτουργὸς νὰ μὴν ἀναμένει τὴν ὀλοκλήρωσίν του (ὥστε νὰ διακηρύξει τὴν ἀλήθεια ὅτι «μαζί μὲ αὐτὲς τίς ἐπουράνιες δυνάμεις καὶ ἐμεῖς βοοῦμε καὶ λέγουμε...»), ἀλλὰ νὰ προχωρήσει στὴν ταυτόχρονη- μὲ τὸν ψάλλη- ἀνάγνωσις τοῦ δευτέρου τμήματος τῆς εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ τμῆμα τῆς Ἀναμνήσεως καὶ τῆς εὐχῆς τῆς Ἐπικλήσεως: δὲν ὑπάρχει ἀκριβὴς φιλολογικὴ κατανόηση τοῦ πρωτοτύπου κειμένου. Διότι ἐάν ὑπῆρχε, θὰ ἐπέβαλε νὰ κατανοηθεῖ τὸ τμῆμα αὐτὸ ὡς ἀκολουθῶν: «Ἐπειδὴ θυμόμαστε..., προσφέροντάς σου τὰ δικά σου ἀπὸ τὰ

δικά μας, σέ ὑμνοῦμε, σέ εὐλογοῦμε, σοὶ εὐχαριστοῦμε Κύριε καὶ σέ παρακαλοῦμε ὁ Θεὸς μας: καταπέμψε τὸ Πνεῦμα σου τὸ Ἅγιο...». Ἀλλὰ τί συμβαίνει στὴν πλειονοψηφία τῶν περιπτώσεων; Τὴν ὥρα πού ὁ ψάλλη- ἀδὲι τὸ «Σέ ὑμνοῦμεν...», ὁ ἱερέας ἀναπέμπει τὴν εὐχή τῆς Ἐπικλήσεως. Ἴδου, λοιπόν, ἕνα παράδειγμα γιὰ τὴ συνάφεια τῆς φιλολογικῆς συνέχειας τοῦ πρωτοτύπου καὶ τοῦ θέματος τῆς κατανοήσεώς του ἢ μὴ.

3. Στὴν εἰσήγησή μας, ὅμως, ὑπεισέρχεται καὶ ἡ παράμετρος τοῦ τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας.

Εἶχα τὴν εὐκαιρία στοῦ παρελθόν νὰ τοποθετηθῶ ὑπεύθυνα (δηλαδή ἐρευνητικά) στοῦ θέματος τοῦ τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν'. Ἐκτοτε μοῦ δόθηκε ἡ ἀφορμὴ νὰ συζητήσω τὰ ἐπὶ τοῦ θέματος συμπεράσματα τῆς ἐρευνᾶς μου σέ συνέδρια Λειτουργικῆς, νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τοῦ θέματος ἀρκετὲς φορές σέ διάφορα ἄρθρα μὲ ἀφορμὴ εἴτε τὴν προτροπὴ κάποιων, εἴτε τὴν ἀνάγκη ἀπαντήσεως σέ ἀντίθετες ἀπόψεις, ἀλλὰ καὶ νὰ διαλεχθῶ ἐπὶ τοῦ θέματος μὲ κληρικούς καὶ λαϊκούς τόσο τῆς Ἑλλαδικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅσο καὶ ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Δὲν παύω νὰ θεωρῶ τὸ θέμα ὡς κεφαλαιῶδες, ὡς παράμετρο ἢ ὁποῖα ἀπτεται ἄμεσα τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ στὴ Θεία Εὐχαριστία.

Ἡ παράδοση τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων εἶναι σαφέστατη ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν τῆς Λειτουργίας εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ (δὲν θὰ ἀπαπέμψω ἀναλυτικὰ στίς πηγές, διότι τόσο ἡ ἐκδεδομένη μελέτη μου, ὅσο καὶ κάποια ἄρθρα μου βρίσκονται στὴ διάθεσις οἰουδήποτε): τρόπος προσευχῆς τοῦ Κυρίου στοῦ Μυστικὸ Δεῖπνο, Λατρεία τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας (Α΄ Κορ. 14, 16-17), Ἰουστίνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυρας, Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, Ἀποστολικὲς Διαταγές, Ἰ. Χρυσόστομος, Γρηγόριος Θεολόγος, Ἰερώνυμος, «Βίος ὁσίας Μελάνης», Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 137η Νεαρά του Ἰουστινιανοῦ. Τὸ δὲ ἐκπληκτικότερο εἶναι ὅτι, ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν στὴ Θεία Λειτουργία εἶναι ὁ Νεστοριανιστὴς συγγραφέας Ναρσῆς (†502), ἐναντίον τῆς τάσεως τοῦ ὁποῖου τοποθετεῖται καὶ ἡ Νεαρά τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τό συμπέρασμα τῆς μελέτης τῶν χειρογράφων εὐχολογίων 8ου-14ου αἰ. περί τοῦ τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν εἶναι (ἐν συντομίᾳ) τό ἀκόλουθο: Τά χειρόγραφα εὐχολόγια (στήν πλειονοψηφία τούς) διακρίνουν μεταξύ τοῦ «μυστικοῦ» καί τοῦ «ἐκφώνου» τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν. Στούς δύο αὐτούς τρόπους ἀναγνώσεως ἐντάσσονται ἐλάχιστες εὐχές. Ὅλες οἱ ἄλλες εὐχές δέν ἔχουν τήν ἐνδειξη οὔτε τοῦ «μυστικῶς», οὔτε τοῦ «ἐκφώνως» καί τό γεγονός αὐτό μόνο τυχαῖο δέν μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ ἀπό τήν ἔρευνα. Ὅλες οἱ ἄλλες εὐχές (σέ Μυστήρια, καί ἀκολουθίες, καθώς καί οἱ περιστατικές) ἤ στεροῦνται τυπικῶν διατάξεων περί τοῦ τρόπου ἀναγνώσεως, ἀλλά ἐμφανίζουν ἐπίλογο ἔκφωνο (ὁ ἔκφωνος ἐπίλογος δέν συναντᾶται σίς «μυστικές εὐχές»), ἤ οἱ τυπικές διατάξεις σαφῶς ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς εὐχῆς εἶναι «χαμηλοφώνως», «ὄσον ἀκούειν τούς παρόντας καί συμπροσεύχεσθαι» κ.λπ. (περισσότερες ἀπό δέκα περιπτώσεις τυπικῶν διατάξεων, ὅπου σαφῶς μαρτυρεῖται ἡ χαμηλόφωνος ἀνάγνωσις).

Πλήν τῆς εὐχῆς τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου, οἱ ὑπόλοιπες εὐχές τῆς Θ. Λειτουργίας καί, ἰδιαίτερος, ἡ εὐχή τῆς Ἀναφορᾶς (γιά τή φιλολογική συνέχεια τοῦ κειμένου τῆς ὁποίας ἐνδιαφερόμαστε στήν παροῦσα εἰσήγησι) ἐντάσσεται στήν κατηγορία τῆς εἰς ἐπήκοον χαμηλόφωνης ἀναγνώσεως.

4. Θεωροῦ ὅτι ὅλα ὅσα ἐκτέθηκαν ἕως τώρα ἀποτελοῦν τίς προϋποθέσεις γιά μία σύνθεσι. Στή σύνθεσι αὐτή θεωροῦμε ὅτι, οἱ παράμετροι τῆς «φιλολογικῆς συνέχειας τοῦ κειμένου» τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας καί τοῦ «τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν τῆς» καλοῦνται νά ἐμπλουτίσουν τό θέμα τοῦ Συνεδρίου μας περί τοῦ λειτουργικοῦ λόγου στή σύγχρονη Ἐκκλησία, καθώς καί νά συμβάλουν στήν ἀπάντησι τοῦ καιρίου ἐρωτήματος περί τῆς ἀνάγκης ἢ μή μεταφράσεως τῆς λειτουργικῆς μας γλώσσας.

Καταδείχθηκε ὅτι στήν τελετουργική πράξι τῆς Θ. Εὐχαριστίας ἡ ἀλήθεια ὅτι τό κείμενο τῶν εὐχῶν συνιστᾷ μία ἐννοιολογική συνέχεια (πού ἀπαιτεῖ τήν ἀλληλοδιάδοχη ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν) συχνά παραθεωρεῖται. Τοῦτο συμβαίνει εἴτε ὅταν ἐμφανίζονται λειτουργοί πού ἀναγινώσκουν συλλήβδην τίς εὐχές τῆς Λειτουργίας (καί ὄχι στήν πρέπουσα χρονική στιγμή), εἴτε ὅταν παρατη-

ροῦνται φαινόμενα ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν τήν ἴδια στιγμή πού ψαλμωδεῖται κάποια φράσι ἢ ὕμνος. Ποιός εἶναι ὁ κοινός παρονομαστής τῶν φαινομένων αὐτῶν; Προφανῶς ἄλλοτε ἢ ἔλλειψι πλήρους καί βαθιᾶς κατανοήσεως τοῦ κειμένου τῶν εὐχῶν ἐκ μέρους τοῦ λειτουργοῦ, ἄλλοτε ἢ ἀδιαφορία κλήρου καί λαοῦ γιά τή συμμετοχή τοῦ τελευταίου στή Θ. Λειτουργία, ἄλλοτε ὁ συνδυασμός ἀμφοτέρων τῶν φαινομένων.

Ἡ διαπίστωσι μας, βασισμένη σέ στατιστικές μελέτες ἐντός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, εἶναι ὅτι στό βαθμό πού πάσχει τό ἐν λόγω σῶμα ὡς πρός τήν κατανόησι τοῦ κειμένου τῶν εὐχαριστιακῶν εὐχῶν, ἐνισχύονται φαινόμενα παραθεωρήσεως τῆς ἐννοιολογικῆς ἐνότητος τῶν εὐχῶν αὐτῶν, ἢ παντελοῦς ἀποκρύψεως τοῦ περιεχομένου τους, ὅταν ἐπικρατεῖ αὐτό πού μακαριστός θεολόγος τοῦ 20 αἰῶνα ἀπεκάλυψε ὡς «ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν μέ παντελή μουγκαμάρα». Ἐάν ὑπῆρχε ἢ προσδοκώμενη κατανόησι τοῦ περιεχομένου τῶν εὐχῶν, θά συνεπέφερε τήν ἀνάγνωσις τους μέ τόν ὀρθό τρόπο, στήν πρέπουσα θέση καί χωρίς τά φαινόμενα τῆς ψαλμωδῆσεως κατά τήν ὥρα τῶν εὐχαριστιακῶν προσευχῶν, ὡς ἐάν ἡ Θ. Λειτουργία συνιστᾷ διαφορετικό ἔργο τοῦ ἱερουργοῦντος ἀπό τό ἀντίστοιχο τῶν λαϊκῶν, τῶν δύο «ἔργων» ἐπιτελουμένων ταυτοχρόνως καί ἀσυμπῶτως.

Πολλάκις στό παρελθόν ὑποστηρίξαμε τήν ἀνάγκη μεταφράσεως τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας ὄχι γιά τελετουργική χρῆσι (διότι παρόμοια χρῆσι μόνο προβλήματα θά ἐπιτελοῦσε), ἀλλά γιά ὑποβोधῆσι τοῦ ἔργου τῆς λειτουργικῆς κατηχήσεως, δηλαδή τοῦ ἔργου τῆς ἐρμηνείας τῶν εὐχῶν. Ὅραματιζόμεστε οἱ κληρικοί μας νά ἐμβαθύνουν στό νόημα τῶν εὐχῶν, ξεκινώντας τή μύησι τους μέ μία καλή μετάφρασι τῆς Θ. Λειτουργίας καί συνεχίζοντας μέ μία ἐννοιολογική ἐμβάθυνσι μέσα ἀπό ἐρμηνευτικά κείμενα, προερχόμενα ἀπό τήν ἀγιοπνευματική παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Ὅραματιζόμεστε νά ἀναπέμπουν τίς εὐχές μέ πλήρη κατανόησι τοῦ θεολογικοῦ προσευχητικοῦ τους βήθους. Τό ὄραμα αὐτό συνοδεύεται ἀπό τήν πεποίθησι ὅτι θά μειωθοῦν καί σταδιακά θά ἐκλείψουν φαινόμενα παραθεωρήσεως τῆς ἐννοιολογικῆς ἀλληλουχίας τῶν εὐχῶν ἢ λανθασμένου τρόπου ἀναγνώσεώς τους. Παρόμοιο εἶναι τό ὄρα-

μα για τή λειτουργική κατήχηση τῶν λαϊκῶν μελῶν τοῦ εὐχαριστιακοῦ σώματος: μέσα ἀπό τή μετάφραση (σέ πρῶτο στάδιο) καί τήν ἐρμηνεία (σέ ἐπόμενο στάδιο) τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας, νά προσεγγίσουν τό βαθμῶ μιᾶς παρόμοιας συμμετοχικότητας, ὅπως ἐκείνης πού ἐπέτρεψε στόν ἀείμνηστο καθηγητή Π. Τρεμπέλα νά ὀμιλήσει περί «συνιεργουρίας κλήρου καί λαοῦ» κατά τή Θ. Εὐχαριστία.

Αὐτό εἶναι τό πλαίσιο, ἐντός του ὁποίου θεωροῦμε ὅτι πρέπει νά ἐνεργήσει μιᾶ μετάφραση τοῦ κειμένου τῆς Θ. Λειτουργίας: ἕνα πλαίσιο πού δέν ἐπικαλύπτει πρόχειρα τά προβλήματα (ὅπως θεωροῦν οἱ ὑποστηρίζοντες τήν τελετουργική χρήση μιᾶς μεταφράσεως τῆς Θ. Λειτουργίας), ἀλλά καί πού δέν ἱκανοποιεῖται μέ τήν τοποθέτηση- τῶν ἀντιθέτων στή μετάφραση- περί μιᾶς αὐτόματης ἐνεργοποίησεως τοῦ παράγοντα τοῦ βαθμοῦ θεώσεως ὡς ἐκείνου πού ἐπιλύει τά διάφορα προαναφερθέντα προβλήματα. Θά ὑπάρξει ὀρθή θεώρηση τῆς ἐννοιολογικῆς ἀλληλουχίας τῶν εὐχαριστιακῶν εὐχῶν (συνειδητοποίηση, δηλαδή, τῆς φιλολογικῆς συνέχειας τοῦ εὐχαριστιακοῦ κειμένου), ἀλλά καί ὀρθή ἀπόδοση τῶν εὐχῶν (ἐπίγνωση τοῦ ὀρθοῦ τρόπου ἀναγνώσεως) ὅταν ἡ μετάφραση τῶν εὐχῶν ἐνεργοποιηθεῖ ὡς πρῶτο βῆμα στήν ἀπαραίτητη μυσταγωγική κατήχηση κλήρου καί λαοῦ.

Τίποτα περισσότερο δέν δονεῖ τίς ψυχές μας ἀπό τήν ἀλήθεια πού ὑπάρχει στούς λόγους τοῦ ἱ.

Αὐγουστίνου περί τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας: «Aguntur in precibus sanctis, quas audituri estis, ut accedente verbo fiat corpus et sanguis Christi². Τίποτα περισσότερο δέν συνιστᾶ (στή συνείδησή μας) τό ποθούμενο μέτρο τῆς εὐχαριστιακῆς συμμετοχῆς, ἀπό τόν ΟΕ ἄκονα τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμένης Συνόδου: τοὺς εὐχομένους ἐν Ἐκκλησίᾳ καί ψάλλοντας, μή ἀτάκτως προῖεσθαι καί ἐπιτεταμένης ἐπισκήπτειν φωνάς, ἀλλ' ἐν συντετριμμένη καρδίᾳ καί ἤθει κατεσταλμένῳ, καί νοῦ προσευχῆ τὰς εὐχὰς ποιεῖσθαι καί ψαλμωδίας, ἔφ' ᾧ τῷ τε ἐντός ἤθει, καί τῷ ἐκτός εἶδει, τοῦ Θεοῦ τό ἔλεον ἐπί τοῖς ἡμαρτημένοις ἐλκῦσαι³.

Ὅφείλουμε νά ἀγωνιστοῦμε ὥστε νά προσευχόμεσθε στή Θ. Λειτουργία «μὴ ἀτάκτως», χωρὶς «φωνές μέ ἔνταση», ἀλλά «μέ συντετριμμένη καρδιά, μέ ταπεινὸ ὕφος καί μέ προσευχητικὸ νοῦ». Ὅφείλουμε νά ἀγωνιστοῦμε ὥστε, μέσα ἀπό τήν εὐχαριστιακὴ συμμετοχή, νά φθάσουμε στήν βίωση τῶν ἀληθειῶν πού κρύβει ἡ κάθε λέξη μιᾶς ἀπό τίς ἀρχιότερες εὐχαριστικὲς εὐχές, τῆς «εὐχῆς τοῦ σκευοφυλακίου» στή Θ. Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου:

«Ἦνυσται καί τετέλεσται, ὅσον εἰς τήν ἡμετέραν δύναμιν, Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν, τό τῆς σῆς οἰκονομίας μυστήριον· ἔσχομεν γάρ τοῦ θανάτου σου τήν μνήμην· εἶδομεν τῆς ἀναστάσεώς σου τόν τύπον· ἐνεπλήσθημεν τῆς ἀτελευτήτου σου ζωῆς· ἀπηλάσσαμεν τῆς ἀκενώτου τρυφῆς, ἧς καί ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πάντας ἡμᾶς καταξιοθῆναι εὐδόκησον».

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιά πολλά χρόνια ἐπισκέφθηκα τίς μεγαλύτερες βιβλιοθηκὲς χειρογράφων εὐχολογίων σέ Ἑλλάδα καί ἔξωτερό, καταγράφοντας τίς ἐπὶ τοῦ θέματος τυπικὲς διατάξεις. Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶδε τό φῶς τό 1992, ἀλλὰ δημοσιεύθηκε μόλις τό 1997 στήν Ἀθήνα ἀπό τίς ἐκδόσεις «Γρηγόρη».
2. «Τελοῦνται οἱ εὐχές, τίς ὁποῖες περίπου ἀκούετε, ὥστε μέ τήν προσέγγιση τοῦ λόγου “ἐπισημοποιεῖται” ἡ παρουσία τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ» (*Sermo VI*, PL 46).
3. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα...*, τ. 6, σ. 297.

Ἡ συγχρονία καί ἡ διαχρονία ὡς μηχανισμοί πρόσληψης τῶν λειτουργικῶν κειμένων

Τῆς Ἑλένης Κασάπη,
Καθηγήτριας τοῦ Α.Π.Θ.*

(Εἰσήγηση στό ΙΓ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς
Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, Τήνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011)

Ἡ ἐρμηνευτική πρόσληψη τῶν λειτουργικῶν κειμένων ἐξαρτᾶται ἀπό τήν «ἀνοιχτή» πρόσβασή μας στό δίκτυο σημείων τῶν ἴδιων τῶν λειτουργικῶν κειμένων [τό δίκτυο ἐννοεῖται μέ συστατικά τά ἐμβλήματα τελετουργικῶν κινήσεων στή θέση λέξεων, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν τήν ὀπτική οὐσία τοῦ λειτουργικοῦ λόγου, τήν ἀκουστική καί γραμματική ἀκολουθία λέξεων καί φράσεων τῶν κειμένων αὐτῶν, τήν γραμματική τῶν λειτουργικῶν κειμένων]. Τό δίκτυο τῶν σημείων αὐτῶν στήν πράξη «ἀποκλείει» ὡς «ἀλλότριους» αὐτούς πού μῆχαν σέ μεγάλη ἡλικία τόσο γλωσσικά ὅσο καί λατρευτικά ἢ μέ ἄλλη μητρική γλῶσσα στήν λειτουργική ζωή.

Ἡ ἐρμηνευτική καί ἐπομένως μεταφραστική διαδικασία τῆς λειτουργίας πού, ὅπως θά δείξουμε, εἶναι πολλαπλῶν ἐπιπέδων ἐμπλέκει ἱερεῖς, ψάλτες, πιστούς, ἐπισκέπτες καί λοιπούς παριστάμενους, οἱ ὁποῖοι συμπράττουν μέ τήν συνειδητοποιημένη ἢ ὄχι ἀλλά καί συνειδητή ἢ ὄχι συμμετοχή στό ἐπικοινωνιακό πλαίσιο τῆς λειτουργίας.

Ὅλοι οἱ συμμετέχοντες βρίσκονται σέ ἕνα διαρκές μεταφραστικό ἔργο πού ἀνάλογα μέ τό διαχρονικότου βάθος, σέ κάθε συγχρονική στιγμή συμμετοχῆς, ἐμπλουτίζει σέ ἀτομικό ἐπίπεδο, ἐρμηνευτικά, τό δίκτυο σημείων πού προσλαμβάνει ὁ κάθε συμμετέχων.

Τά τελετουργικά γεγονότα εἶναι φυσικά γεγονότα πού ἔχουν χαραχτεῖ στήν σφαίρα τῆς μητρικῆς μας γλώσσας, ἢ ὁποῖα εἶναι γεμάτη ἀπό διπλῆς ἀρθρωσης σύμβολα, τά ὁποῖα ἀκολουθοῦμε μέ τόσο φυσικό τρόπο πού δέν ἀντιλαμβανόμαστε τήν διαχρονική ἀπόσταση τῶν λειτουργικῶν κειμένων ἀπό τήν ἐκάστοτε συγχρονική στιγμή τῆς συμμετοχῆς μας στό ἐπικοινωνιακό καί ἐξ αὐτοῦ, μεταφραστικό πλαίσιο τῆς λειτουργίας.

Ἀσφαλῶς καί χρειαζόμαστε μεταφράσεις τῶν λειτουργικῶν κειμένων: γιά τό ἐνδογλωσσικό ἀλλά καί τό διαγλωσσικό ἱεραποστολικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀλλά καί γιά τήν ἐνίσχυση ἱερέων καί ψαλτῶν στήν δική τους ἀτομική, νοερή μετάφραση τῶν κειμενικῶν γεγονότων τῆς θείας λειτουργίας, συστατικό πού θά ἐπιδράσει διαλεκτικά στήν πρόσληψη τῆς θείας λειτουργίας ἀπό τόν συμμετέχοντα λαό.

Ἡ θρησκεία στήν μεταμοντέρνα ἐποχή μᾶς ἀναγνωρίζεται χωρῆς καμία ἀμφιβολία ὡς ρυθμιστικός ἀλλά καί ἐγκυρος παράγοντας συμπεριφορᾶς καί μέσα ἀπό τίς νέες εὐαισθησίες πού γεννᾶ, καθίσταται περισσότερο ἐπίκαιρη ἀπό ποτέ ἢ συζητηση γιά τήν ἀναγέννηση τῶν λειτουργικῶν κειμένων. Σύμφωνα μέ τόν Giddens¹ (2002.10: 207) ἡ θρησκεία [καί ἡ θρησκευτική πίστη μαζί μέ τίς θρησκευτικές πεποιθήσεις] ἐπαναξιολογεῖται καί ἐπιστρέφει δριμύτερη ὡς παράγοντας κύρους στήν προσαρμογή τοῦ ἀτόμου στήν σύγχρονη ἐποχή. Θρησκευτικά σύμβολα καί θρησκευτικές πρακτικές, σύμφωνα μέ τόν Giddens, δέν ἀποτελοῦν ἀπλᾶ ἀπομεινάρια τοῦ παρελθόντος ἀλλά ἐπιστρέφουν, στίς μεταμοντέρνες κοινωνίες μέ τήν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὄρου “θρησκεία”, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς πνευματικότητας, παρά τίς ἀντίθετες προβλέψεις τῶν θεμελιωτῶν τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς θεωρίας ὅπως τῶν Marx, Durkheim, Max Weber, οἱ ὁποῖοι ἀνέμεναν μέσα ἀπό τήν ἐξάπλωση τῶν σύγχρονων θεσμῶν τήν ἐξαφάνιση τῶν θρησκειῶν.

Στόν κόσμο μας, θρησκευτικές εὐαισθησίες ἀντιπαρατίθενται στήν γενικευμένη ἀνασφάλεια πού οἱ παγκόσμιες συνθήκες κρίσης ἔφεραν καί στήν Ἑλλάδα. Ἐπομένως τό θέμα τῆς λειτουργικῆς

αναγέννησης είναι έπιτακτικά επίκαιρο και για να τό μελετήσουμε προσπαθούμε να απαντήσουμε σε σύνθετα έρωτήματα όπως:

Ποιός προσφέρει τήν ήθική άγωγή [1²]; α. Τό γράμμα ή τό πνεύμα τών θρησκευτικών [και λειτουργικών] κειμένων [1.1]; β. Τό Έραποστολικό ένδογλωσσικό, διαγλωσσικό και διαπολιτισμικό έργο [1.2]; γ. Οί κατηχητικές ή οί άπομνημονευτικές διαδικασίες εκπαίδευσης ή μίμησης συμπεριφορών μέσα στην Έκκλησία [μέ τήν ευρύτερη αλλά και στενότερη σημασία του όρου] [1.3];

Στό πλαίσιο τής λειτουργικής αναγέννησης θά ήθελα να έντάξω, μέ έργαλεία συγκριτικά, τά έμπειρικά δεδομένα πού έρχονται από Η.Π.Α. για τόν κοινωνικό ρόλο και τήν σημαντικότητα του παράγοντα θρησκεία στην προσαρμοστικότητα τών μεταμοντέρνων κοινωνιών στίς τρέχουσες προκλήσεις. Τά δεδομένα αυτά τά παραθέτω ένδεικτικά:

Οί Olson & DeFrain³¹ (2003.4: 44) παρουσιάζουν στατιστική για τούς παράγοντες πού έπιδρούν στους δεσμούς οικογένειας και τήν έπακόλουθη έπιτυχή προσαρμογή αυτής στίς παγκόσμιες μεταμοντέρνες συνθήκες, μέ βάση άποτελέσματα από έρευνα σε δείγμα οικογενειών άποτελούμενων από 210 [πάντα γίνεται άναφορά σε οικογένειες και όχι σε άτομα] ευρωαμερικανικής προέλευσης, 103 άφροαμερικανικής προέλευσης, λατινοαμερικανικής προέλευσης, 80 άσιατικής προέλευσης, 57 άμερικανικής προέλευσης και δημοσιοποιούν τά έξής δεδομένα: στους 21 παράγοντες συνοχής πού άνιχνεύονται, τήν 10η θέση καταλαμβάνει ή κοινή θρησκευτική πίστη ένω τήν 21η θέση αντίστοιχα καταλαμβάνει ή κοινή προσηχή.

Ένα μέρος τών διλημάτων [2] πού συνδέονται μέ τήν ύπόθεση τής αναγέννησης τών λειτουργικών κειμένων συνδέεται μέ τήν έπιμονή μας να άναζητηούμε τήν μονολογική καθαρότητα στα λειτουργικά κείμενα. Άν προσπαθήσουμε να απαντήσουμε έρωτήματα όπως: α. Μπορεί ένα κείμενο να έχει μόνο μία, άπόλυτη άνάγνωση ή όποια να άναπαράγεται για όλους τούς άναγνώστες του διαχρονικά [2.1]; β. Μπορεί ή δημιουργική και κριτική άνάγνωση τών λειτουργικών κειμένων εκ μέρους όλων τών παραληπτών να παράγει, άνε-

ξαρήτως τόπου και χρόνου, τό ίδιο έρμηνευτικό άποτέλεσμα [2.2];

Διαπιστώνουμε πώς:

Στό [2.1] ή άπάντηση δίνεται μέ βάση τήν έκφραση Κύριε έλέησον: είναι άπολύτως προσβάσιμη και έπομένως άπολύτως κατανοητή άκόμα και σε Έλληνες πού ούτε παρακολούθησαν μαθήματα άρχαίων έλληνικών ούτε έλαβαν στοιχειώδη κατήχηση επί θεμάτων λειτουργικών κειμένων. Στό [2.2] ή άπάντηση δίνεται μέ βάση έκφράσεις όπως ή δέ γυνή να φοβείται τόν άνδρα... [2.2.α]/ τά σα εκ τών σών σοί προσφέρομεν κατά πάντα και διά πάντα[2.2.β]. Είναι γνωστή σε όλους ή σχετική αντίδραση τών πιστών στό άκουσμα του [2.2.α] και είναι επίσης γνωστό πόσο άδιαφανές είναι τό [2.2.β] για τήν κατηγορία τών πιστών πού δέν έλαβαν κατήχηση σε συνδυασμό μέ τήν άπουσία τοπικών προσδιορισμών στό πρωτότυπο κείμενο.

Γίνεται κατανοητό ότι στίς μέρες μας, στην άπόλυτη συγχρονική άναζήτηση τής διαχρονικής μονολογικής καθαρότητας λέξεων και έκφράσεων τών λειτουργικών κειμένων ύπάρχει ένα όριο πού τίθεται από ό,τιδήποτε χρησιμοποιείται διαχρονικά στα λειτουργικά κείμενα μέ λεξιλογική ή έννοιολογική και όντολογική συγχρονική ψευδοδιαφάνεια για τούς πιστούς πού δέν έλαβαν κατήχηση.

Η έρμηνευτική διαδικασία για τήν άναγνώριση σημασιών και νοημάτων στον γλωσσικό κόσμο σύμφωνα μέ τήν Petrilli⁴ (2009: 448) παραμένει άγνωστη μέχρι σήμερα [3], όπως ύποθέτω πώς ή διαδικασία αυτή παραμένει επίσης άγνωστη και σχετικά μέ τήν προσβασιμότητα τών πιστών, χωρίς προπαρασκευή μέ κατήχηση, στα λειτουργικά κείμενα για τήν σημασιодότηση τών όποιων μέχρι στιγμής άναφέρουμε πιο πάνω ότι οί πιστοί μπορεί να κάνουν ενεργοποίηση σε κυριολεκτικές σημασίες τών κειμένων, όπως στην περίπτωση [2.1] ή σε πολλαπλά επίπεδα σημασιодότησης τών γλωσσικών συστατικών τών λειτουργικών κειμένων, όπως στην περίπτωση [2.2.α] ή [2.2.β]. Ωστόσο, σύμφωνα μέ τήν Petrilli (2009: 898) άν και δέν γνωρίζουμε τόν μηχανισμό τής έρμηνευτικής διαδικασίας στην γλώσσα, αντιλαμβανόμαστε τά άποτελέσματα αυτής σε επίπεδο κοινωνικοποίησης και έκφρασης: Η άναγνώριση τής διαλεκτικής σχέσης τών συστατικών τών λειτουργικών

κειμένων με τό γλωσσικό πλαίσιο πρόσληψής τους, και ή συμπληρωματικότητα με μή-γλωσσικές όψεις τής επιτέλεσής τους, προσθέτω με τή σειρά μου, ότι φαίνεται στίς, συνήθως έξαιρετικά συντονισμένες, τελετουργικές κινήσεις ιερών και λαού κατά τήν διάρκεια π.χ. τής Μεγάλης Εισόδου και άμέσως μετά τόν Χερουβικό ύμνο ή τήν άνταπόκριση του λαού [3.1] ή κατά τήν έτοιμασία προς κοινωνία μετά τήν προτροπή του διακόνου: Τάς κεφαλάς ύμών τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν [3.2]. Έπομένως, έκτός από τό [2.1] και τό [2.2], έχουμε και μία τρίτη περίπτωση δείξεων κοινωνικοποιημένης σημασιодότησης άποσπασμάτων λειτουργικῶν κειμένων. Στίς περιπτώσεις [3.1] και [3.2] ό μηχανισμός πρόσληψης τῶν κειμένων θεμελιώνεται πάνω στην δύναμη τής επανάληψης και τήν συνήθεια πού ή επανάληψη φέρνει. Η σημαντικότητα τής συνήθειας θά μάς χρειαστεί στην συνέχεια.

Η γλώσσα σύμφωνα με τήν Petrilli (2009: 139-145), όπως γενικά σύμφωνα με όλες τές θεωρητικές σχολές τής γλωσσολογίας, αναγνωρίζεται ως έγκυρος δείκτης [4] τής ικανότητας για επικοινωνία, έρμηνεία και κατανόηση και ως μέσο τυποποίησης [4.1]. Ός μέσο τυποποίησης ή γλώσσα σύμφωνα με Petrilli⁵ (2005: 191) άναδεικνύει τήν μοναδική ικανότητά μας νά άνασημασιοδοτούμε, νά άναδιαμορφώνουμε τές εικόνες του κόσμου, νά άξιολογούμε [4.2]. Με βάση όσα άναφέρονται στό [4.2] εισάγεται σύμφωνα με τήν Petrilli (2005: 205-221) ή μετάφραση, ως μία χωρίς όρια μέθοδος, στην διαδικασία τής σημασιодότησης και τής έννοιодότησης [4.3].

Σύμφωνα με τήν Petrilli (2005: 196-197) πάντα είναι δυνατό νά μεταφράζουμε τά πάντα δεδομένης τής μεταγλωσσικής λειτουργίας του ένδογλωσσικού και του διαγλωσσικού λόγου [συμπεριλαμβανομένων και όλων τῶν ιδιολέκτων πού άναπτύσσονται διαχρονικά και συγχρονικά στό έσωτερικό μίας γλώσσας].

Κατά τήν μετάφραση ως μηχανισμού κατανόησης και γνώσης του κόσμου μας, έπομένως προσθέτω και του λειτουργικού, στην Έκκλησία, κόσμου μας [έπαναφέρω τήν άναφορά στην σημαντικότητα τής συνήθειας], με βάση τήν Petrilli⁶ (1990: 71-79) έννοιодοτούμε και σημασιодοτούμε τά άντικείμενα του κόσμου μας με βάση α. τυχαίες

όμοιότητες, β. άκραίες όμοιότητες και διαφορές, γ. σχετικές όμοιότητες και σχετικές διαφοροποιήσεις χαρακτηριστικῶν, δ. όλικές άναλογίες πού αυξάνουν τές γνώσεις μας για τόν κόσμο μας χωρίς άναγωγή σε ίσοδυναμίες ή ταυτότητες άντικειμένων, ε. ίσοδυναμίες, και, στ. [μέ βάση] τήν άπόλυτη άναλογία μέρους και όλου άντικειμένων του κόσμου μας.

Άν, τά λειτουργικά κείμενα ή καλύτερα άν τά θρησκευτικού ενδιαφέροντος και άντικειμένου κείμενα ήταν όριστικά και άμετάκλητα στατικά στην γλωσσική τους έπιφάνεια και κατά συνέπεια στην γλώσσα-πηγή τής πρόσβασης σε αυτά, τότε δέν θά είχαμε ούτε τό έργο και τήν παρουσία τῶν Άγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου στίς γλωσσικές κοινότητες τῶν Σλάβων, οι όποιοι εργάστηκαν ιεραποστολικά με έντολέα τής μεταφραστικής τους δράσης τόν Μιχαήλ τόν ΙΙΙ (Delisle and Woodsworth⁷, 1995: 13-16) όπως δέν θά είχαμε παγκοσμίως τήν διάδοση θρησκευτῶν, όπως ό ιουδαϊσμός, ό χριστιανισμός, ό ισλαμισμός, ό χιντισμός, ό βουδισμός μέσω του μεταφραστικού έργου μειζόνων ή έλασσόνων μεταφραστῶν πού τό έργο τους άλλαξε και έξακολουθεϊ νά τροποποιεί τόν θρησκευτολογικό και εκκλησιακό χάρτη του κόσμου.

Έκτιμῶ πως και στην Ελλάδα έντοπίζονται οι προϋποθέσεις για μετάφραση τῶν λειτουργικῶν κειμένων γιατί έχουμε πλέον τά έξής δεδομένα: α. Η Έκκλησία μας βαπτίζει άλλόγλωσσους Όρθόδοξους και ή έννοια τής μή-γεωγραφικά καθορισμένης γλωσσικής μειονότητας κατηχομένων και πιστῶν προσεγγίζεται από τήν Έκκλησία τής Ελλάδος ήδη μεταφραστικά, β. Διαπιστώνεται έπιτακτικά ή άνάγκη για τήν βέλτιστη δυνατή άναγνωστική και έπομένως έρμηνευτική προπαρασκευή ψαλτῶν, άναγνωστῶν και ιερών, ώστε νά παραγάγουν γραμματικά άποδεκτό και εκφραστικά πρόσφορο λειτουργικό, άναγνωστικό και μελικό, λόγο προσβάσιμο σε όλους τους πιστούς, γ. Άναμένουν, μετά τήν εκπαίδευση κατηχητῶν, οι κοινότητες τῶν Ελλήνων χρηστῶν τής νοηματικής έλληνικής, τήν συγχρονική σε κάθε θρησκευτική τελετή νευματική [διακαναλική] μετάφραση τῶν λειτουργικῶν κειμένων, άρα και τήν μεταφραστική εκπαίδευση ιερών, θεολόγων ή διερμηνέων νοηματικής ως διακαναλικῶν sight-translation με-

ταφραστών [μέ ἀντικείμενο πράξεις μετάφρασης μέ ἀφετηρία γραπτά κείμενα καί τελικό παραδοτέο νευματικές μεταφραστικές ἀναπαραστάσεις] λειτουργικών κειμένων.

Τά κοινωνικά ὀφέλη πού ἀναμένονται ἀπό τήν μετάφραση τῶν λειτουργικῶν κειμένων ἀφοροῦν:

Κοινότητες κωφῶν, ὀλιγομελεῖς ἢ μικτές γλωσσικά κοινότητες ἀλλόγλωσσων, ἀλλοδαπούς ὀρθόδοξους δεύτερης γενεᾶς πού δέν ἐκπαιδεύονται σέ ἑλληνικά σχολεῖα [πχ. Ἴταλική Σχολή Ἀθηνῶν, Σχολεῖο γιά Ἴταλούς μαθητές], ἱεραποστολικό ἐνδογλωσσικό ἔργο, κατηχητικό ἐνδογλωσσικό ἔργο, ἐπιμόρφωση ἱερέων καί ψαλτῶν, ἐπίλυση δυσκολιῶν πρόσβασης μας σέ ψευδοδιαφανεῖς συμμόρφους ὄρους, λέξεις καί ἐκφράσεις τῶν πρωτοτύπων λειτουργικῶν κειμένων.

Ἡ μετάφραση τῶν λειτουργικῶν κειμένων θά χρειαστεῖ νά γίνει μέ σεβασμό στίς λειτουργικές συνήθειες τῶν πιστῶν καί μέχρι νά διαπιστωθοῦν ἀπό τήν Ἐκκλησία καί τόν λαό νέες ἀνάγκες, δέν χρειάζεται νά τονιστεῖ κι ἀπό μέρος μου πῶς θά δράσει θετικά μόνο ὅπου ἀναμένονται κατηχητικά κυρίως ὀφέλη, τά ὁποῖα θά ἄρουν ἐμπόδια προσβασιμότητας στά λειτουργικά πρωτότυπα κείμενα συγκεκριμένων ἀποδεκτῶν, γιά τόν καθορισμό τῶν ὁποίων πρέπει νά προηγηθεῖ σχετική ἔρευνα ἀνάλυσης ἀναγκῶν.

Βιβλιογραφικές ἀναφορές

- Delisle, Jean & Judith Woodsworth, *Translators through History*, Edited by Jean Delisle & Judith Woodsworth, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company and UNESCO.
- Giddens, Anthony, 2002.10, *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Cambridge, Oxford: Polity Press in Association with Blackwell Publishers.
- Olson, David & John DeFrain, 2003.4, *Marriages and Families: Intimacy, Diversity and Strengths*, Boston, Bangkok, Bogota', Caracas, Kuala Lumpur, Lisbon, London, Madrid, Mexico City, Milan, Montreal, New Delhi, Santiago, Seoul, Singapore, Sydney, Taipei, Toronto, Madison, New York, San Francisco: Mc Graw Hill.
- Petrilli, Susan, 2009, *Signifying and Understanding: Reading the Works of Victoria Welby and the Signific Movement*, Berlin: De Gruyter Mouton.
- Petrilli, Susan, 2005, *Percorsi della Semiotica*, Bari: Edizioni B.A. Graphis.
- Petrilli, Susan, 1990, *Senso e analogia nel metalinguaggio di Victoria Welby*, *Idee. Genesi del senso* 13/15, pp. 71-79.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Ἡ Ἑλένη Κασάπη εἶναι καθηγήτρια μεταφρασεολογίας στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Α.Π.Θ. Ἡ ἐνασχόλησή της μέ τήν μετάφραση ἐπικεντρώνεται κυρίως στήν θεωρητική μεταφρασεολογία, τά μεταφραστικά ἐργαλεῖα, τήν διδακτική καί κριτική τῶν μεταφράσεων. Ἀπό τό 2010 εἶναι διαπιστευμένη EMUNI expert γιά θέματα διαγλωσσικῆς ἐπικοινωνίας τοῦ Εὐρωμεσογειακοῦ Δικτύου Πανεπιστημίων.

1. Anthony Giddens, 2002.10, *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Cambridge, Oxford: Polity Press in Association with Blackwell Publishers.
2. Οἱ ἀριθμοί σέ τετράγωνες παρενθέσεις χρησιμοποιοῦνται γιά τήν διευκόλυνση τοῦ ἀναγνώστη στό κυρίως κείμενο καί δέν συνδέονται μέ βιβλιογραφικές ἀναφορές.
3. David Olson & John DeFrain, 2003.4, *Marriages and Families: Intimacy, Diversity and Strengths*, Boston, Bangkok, Bogota', Caracas, Kuala Lumpur, Lisbon, London, Madrid, Mexico City, Milan, Montreal, New Delhi, Santiago, Seoul, Singapore, Sydney, Taipei, Toronto, Madison, New York, San Francisco: Mc Graw Hill.
4. Susan Petrilli, 2009, *Signifying and Understanding: Reading the Works of Victoria Welby and the Signific Movement*, Berlin: De Gruyter Mouton.
5. Susan Petrilli, 2005, *Percorsi della Semiotica*, Bari: Edizioni B.A. Graphis.
6. Susan Petrilli, 1990, "Senso e analogia nel metalinguaggio di Victoria Welby", *Idee. Genesi del senso* 13/15, pp. 71-79,
7. Jean Delisle & Judith Woodsworth, *Translators through History*, Edited by Jean Delisle & Judith Woodsworth, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company and UNESCO.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Κανονισμός Περί Τροποποιήσεως του Κανονισμού Λειτουργίας του Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος «Ἡ Ἀνάστασις» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς

Ἡ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἡ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 29 παρ. 2 καί 59 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖα ἀπορρέουν ἀπό τὰς Εὐαγγελικὰς Ἐπιταγὰς, τοὺς Ἱεροῦς Κανόνας καί τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους πρὸς τὸ Χριστεπώνυμόν τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα.

3. Τὰς ὑφισταμένας κοινωνικὰς καί πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς.

4. Τὸν Κανονισμόν συστάσεως καί λειτουργίας τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Γηροκομείου “Ἡ Ἀνάστασις”» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς (Φ.Ε.Κ. 123/Β'/5.3.1993), ὅπως αὐτός τροποποιήθηκε (Φ.Ε.Κ. 11/Β'/10.1.2012).

5. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 4/10.5.2012 Ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς.

6. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 453/347/17.5.2012 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς κ. Νικολάου.

Ἀποφασίζει

Τὴν τροποποίησιν τοῦ Κανονισμοῦ λειτουργίας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Γηροκομείου «Ἡ Ἀνάστασις» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς, σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις τοῦ ἐπομένου Κανονισμοῦ:

Κανονισμός

Περί Τροποποιήσεως τοῦ Κανονισμοῦ Λειτουργίας
τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος «Ἡ Ἀνάστασις»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας
καί Λαυρεωτικῆς

ἄρθρον 1

Εἰς τὸν Κανονισμόν συστάσεως καί λειτουργίας τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Γηροκομείου» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς (Φ.Ε.Κ. 123/Β'/5.3.-1993), ὅπως αὐτός τροποποιήθηκε (Φ.Ε.Κ. 11/Β'/10.1.-2012), ἐπέρχονται οἱ ἑξῆς τροποποιήσεις:

ἄρθρον 1

Τὸ ἄρθρον 3 ἀντικαθίσταται ὡς ἑξῆς:

« ἄρθρον 3

Σκοπὸς τοῦ Ἰδρύματος, πού εἶναι Ν.Π.Ι.Δ. καί ἔχει ἐσωτερικὸν Κανονισμόν, εἶναι ἡ φροντίδα ἠλικιωμένων καί τῶν δύο φύλων χρονίως ἢ μὴ πασχόντων, δυναμένων ἢ μὴ νὰ αὐτοεξυπηρετηθοῦν».

ἄρθρον 2

1. Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν δημοσίευσή του στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

2. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς δημοσιεύεται ἐπίσης στὸ Ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ἄρθρον 3

Μέ τὸν παρόντα Κανονισμό οὐδεμία δαπάνη προκαλεῖται σέ βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς.

Ἀθῆναι, 6 Ἰουνίου 2012

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ὁ Διαυλεῖας Γαβριήλ

Κανονισμός λειτουργίας Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος
ὑπό τήν ἑπωνυμία: «Παιδικός Σταθμός “Ἡ Γλυκογαλοῦσα”
τοῦ Ἐνοριακοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, Ἀμοργοῦ καί Νήσων

Ἡ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἡ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχουσα ὑπ ὄψει:

1. Τάς διατάξεις τῶν ἄρθρων 29 παρ. 2 καί 59 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τάς ὑποχρεώσεις τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας πρὸς τό χριστεπώνυμον Αὐτῆς πλήρωμα, αἱ ὁποῖα ἀπορρέουν ἀπό τās Εὐαγγελικὰς Ἐπιταγὰς, τοὺς Ἱεροῦς Κανόνας καί τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

3. Τάς ὑφισταμένας κοινωνικὰς καί πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, Ἀμοργοῦ καί Νήσων.

4. Τό ὑπ' ἀριθμ. 3/2012 Ἀπόφασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θήρας, Ἀμοργοῦ καί Νήσων κ. Ἐπιφάνιου.

5. Τήν ἀπό 4.6.2012 Γνωμοδότησιν τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ἀποφασίζει

Τήν σύστασιν Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος ὑπό τήν ἑπωνυμίαν «Παιδικός Σταθμός “Ἡ ΓΛΥΚΟΓΑΛΟΥΣΑ” τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος Καρτεράδου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, Ἀμοργοῦ καί Νήσων, ὡς ἑξῆς:

Κανονισμός
λειτουργίας Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος
ὑπό τήν ἑπωνυμία: «Παιδικός Σταθμός
“Ἡ Γλυκογαλοῦσα” τοῦ Ἐνοριακοῦ Ἱ. Ναοῦ
Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, Ἀμοργοῦ
καί Νήσων

Ἄρθρο 1

Σύστασις - ἑπωνυμία - Ἔδρα

1. Στήν Ἐνορία τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας συνιστᾶται Ἴδρυμα μέ τήν ἑπωνυμία: «Παιδικός Σταθμός - «Ἡ Γλυκογαλοῦσα».

2. Τό Ἴδρυμα ἔχει ἔδρα καί στεγάζεται σέ ἀκίνητο ἰδιοκτησίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας, τό ὁποῖο εὐρίσκεται στόν Καρτεράδο δίπλα ἀπό τό ἐνοριακό Ἱερό Παρεκκλήσιο τῆς Παναγίας τῆς Γλυκογαλοῦσας. Τό Ἴδρυμα ἀποτελεῖ ἐξηρητημένη ὑπηρεσία τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας, αὐτοτελοῦς διαχείρισις καί μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρα.

3. Τό Ἴδρυμα τελεῖ ὑπό τήν ἐποπτεία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, Ἀμοργοῦ καί Νήσων, καί διοικεῖται σύμφωνα μέ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους, τοὺς Κανονισμοὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ἀναφερόμενους εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά Ἰδρύματα, καί τίς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ.

4. Τό Ἴδρυμα ἔχει ἰδίαν σφραγίδα, ἡ ὁποία φέρει στό κέντρο ὡς λογότυπο εἰκόνα ἀμνοῦ μέ σταυρό. Στόν ἐξωτερικό κύκλο ἀναγράφονται οἱ λέξεις ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΗΡΑΣ ΑΜΟΡΓΟΥ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ, στόν δέ ἐσωτερικό κύκλο ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ «ΓΛΥΚΟΓΑΛΟΥΣΑ» Ι. Ν. ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΑΡΤΕΡΑΔΟΥ.

Ἄρθρο 2

Σκοποὶ τοῦ Ἰδρύματος

Σκοποὶ τοῦ Ἰδρύματος εἶναι :

1. Τό Ἴδρυμα «ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ - «Ἡ ΓΛΥΚΟΓΑΛΟΥΣΑ» τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου σκοπὸ ἔχει τήν ἀνάπτυξη καί λειτουργία Παιδικοῦ Σταθμοῦ, γιά τήν φύλαξη καί προστασία τῶν παιδιῶν, καθὼς καί τήν διαπαιδαγώγησιν αὐτῶν σύμφωνα μέ τίς

έθνικές και θρησκευτικές παραδόσεις του λαού μας, εφαρμόζοντας και τους κανόνες της σύγχρονης παιδαγωγικής. Δέν αντικαθιστά την οικογένεια, συμπληρώνει το έργο των γονέων και αποτελεί ένα μέσο για την ανατροφή των παιδιών πάνω σε υγιείς, ήθικες και πνευματικές βάσεις, μέ την εγγύηση της Όρθοδόξου Έκκλησίας. Σκοπός επίσης του Ίδρύματος είναι και η μέ κάθε τρόπο συμβουλευτική ύποστήριξη των γονέων σε θέματα που άφορούν στην διαπαιδαγώηση των παιδιών.

2. Μέσα για την εκπλήρωση του σκοπού του Ίδρύματος άποτελούν:

α) Η έντός του Παιδικού Σταθμού φύλαξη, προστασία, ιατροφαρμακευτική περιθαλψη, δημιουργική άπασχόληση και ψυχαγωγία νηπίων (άπό 2,5 έως 6 έτών).

β) Η παροχή προσχολικής άγωγής και χριστιανικής διαπαιδαγώησης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

γ) Η φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας, έργαζομένων γονέων, κυρίως πολυτέκνων, που κατοικούν κυρίως στην Ένορία Άναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας, άλλα και εύρύτερα στην Θήρα.

δ) Η παροχή άσφαλοφς και υγιεινής παραμονής.

ε) Η έξασφάλιση άπασχόλησης, παιχνιδιού, άναπαύσεως, υγιεινής διατροφής και φροντίδας για την άτομική καθαριότητα τους, καθώς και την καθαριότητα των χώρων του Παιδικού Σταθμού.

στ) Η παροχή τακτικής ιατρικής παρακολούθήσεως και ιατροφαρμακευτικής περιθαλψεως των νηπίων.

ζ) Η βραχύχρονη φύλαξη και δημιουργική άπασχόληση των παιδιών (νηπίων 2,5 - 6 έτών), μέ η χωρίς παροχή φαγητού, λειτουργώντας ως «baby parking».

η) Η λειτουργία Συμβουλευτικού Κέντρου διαπαιδαγώησης προς τους γονείς, Σχολής Γονέων και ύποψήφιων Γονέων.

θ) Η όργάνωση διαλέξεων, έορτών και άλλων παρεμφερών έκδηλώσεων για την προστασία της μητρότητας και του άγέννητου παιδιού, και γενικώς για θέματα που άφορούν στην παιδική ηλικία.

ι) Η λειτουργία γραφείου προστασίας της μητρότητας, διά της παροχής ειδικών συμβούλων σε κυοφορούσες γυναίκες, νέες μητέρες η άγαμες και έγκαταλελειμμένες μητέρες.

Άρθρον 3

Περιουσία - Πόροι

1. Πόροι του Ίδρύματος είναι:

α) Η έτήσια τακτική έπιχορήγηση του Έροφ Ναού Άναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου.

β) Οι έκτακτες έπιχορηγήσεις της Έρας Μητροπόλεως Θήρας, Άμοργοφ και Νήσων.

γ) Οι εισφορές των Έρων Μονών, των Έρων Προσκυνημάτων και των άλλων Ίδρυμάτων της Έρας Μητροπόλεως.

δ) Κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές και άφιερώματα φιλόνηρων ιδιωτών, καθώς και τά έσοδα που τυχόν προέρχονται άπ' αυτά.

ε) Κρατικές έπιχορηγήσεις, εισφορές Δήμων και όργανισμών και πρόσδοδο άπό δυσκοφορίες στους ιερούς Ναούς.

ζ) Πρόσοδοδο έκ των διδάκτρων των τροφίμων του νηπιακού - Παιδικού Σταθμού και των άλλων μονάδων όριζόμενα κατά περίπτωση άπό τό Δ.Σ.

η) Δωρεές άπό γονείς των βρεφών και νηπίων.

θ) Άπό τόκους καταθέσεων του Παιδικού Σταθμού.

ι) Ά Έσοδα άπό την πραγματοποίηση διαφόρων έκδηλώσεων, λαχειοφόρων άγορών, έράνων κ.λπ. και ια) Κάθε άλλο έσοδο προερχόμενο άπό κάθε νόμιμη και χρηστή πηγή.

2. Όλα τά έσοδα κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό στο όνομα του Παιδικού Σταθμού και διατίθενται προς έξυπηρετηση των σκοπών και του έν γενεί έργου του Σταθμού.

3. Ο Πρόεδρος ύπογράφει τά σχετικά έγγραφα προς άνάληψη χρημάτων, τίς έκδιδόμενες τραπεζικές έπιταγές κ.λπ.

Άρθρο 4

Διοικητικό Συμβούλιο

1. Το Ίδρυμα τελεί ύπό την πνευματική και διοικητική έποπτεία της Έρας Μητροπόλεως Θήρας, Άμοργοφ και Νήσων και διοικείται άπό πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο που άπαρτίζεται άπό:

α) τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Θήρας, ως Πρόεδρο,

β) τον έκάστοτε Πρόεδρο του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου του Έροφ Ναού Άναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου, ως Άντιπρόεδρο και

γ) τρία εύυπόληπτα πρόσωπα (άνδρες η γυναίκες) της ένορίας του Έροφ Ναού, προτεινόμενα άπό τον Πρόεδρο του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου και διοριζόμενα ύπό του Μητροπολίτου, κατά προτίμηση έχοντα σχέση μέ τό αντικείμενο και διακρινόμενα για τό ήθος, την πνευματική κατάρτιση και τό ενδιαφέρον τους για τή ζωή και τό έργο της ένορίας.

2. Τά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου διορίζονται επί τριετεί θητεία, μετά τή λήξη της όποίας δύνανται νά έπαναδιοριστούν, τό δέ άξίωμα των μελών του Δ.Σ. είναι τιμητικό και άμισθο.

3. Μέλη του Δ.Σ. που δέν άνταποκρίνονται στα καθήκοντά τους, που άδικαιολογήτως άπουσιάζουν άπό τρεις συνεχόμενες συνεδριάσεις του Δ.Σ. η όλιγωροφν στην έπιτέλεση των άνατιθεμένων σε αυτά καθηκόντων, παύονται και αντικαθίστανται άπό τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη ύστερα άπό έγγραφη αίτηση του Πρόεδρου του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου.

4. Γιά κάθε θέμα τό όποιο δέν προβλέπεται στόν παρόντα Κανονισμό έπιλαμβάνεται καί άποφασίζει τό Διοικητικό Συμβούλιο του Ίδρύματος. Ή άπόφαση ύποβάλλεται πρós έγκριση στό Έκκλησιαστικό Συμβούλιο καί κοινοποιείται στόν Μητροπολίτη. Ξ Έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου δέν άπαιτείται, έκτός εάν ό νόμος άλλως όρίζει.

Άρθρον 5

Συνεδριάσεις - Άπαρτία

1. Τό Δ.Σ. του Ίδρύματος συγκροτείται σέ σώμα κατά την πρώτη συνεδριάσή του καί εκλέγει τόν Γραμματέα καί τόν Ταμία. Συνέρχεται τακτικώς κατά μήνα, κατόπιν προσκλήσεως του Πρόεδρου, έκτάκτως δέ όταν κρίνει αναγκαίο τουτο ό Πρόεδρος ή ζητηθεί έγγραφως ύπό τριών τουλάχιστον μελών, αναφερόντων τά θέματα γιά τά όποία ζητούν τή σύγκληση του Δ.Σ.

2. Τό Δ.Σ. εύρίσκεται σέ άπαρτία όταν παρίσταται όπωσδήποτε ό Πρόεδρος του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου καί δύο τουλάχιστον μέλη. Οι άποφάσεις του Δ.Σ. λαμβάνονται κατά πλειοψηφία των παρόντων μελών, καί σέ περίπτωση ίσοψηφίας προσμετράται διπλή ή ψήφος του Προέδρου.

3. Στίς συνεδριάσεις του Δ.Σ. τηρούνται πρακτικά, σά όποια καταχωρίζονται όλες οι άποφάσεις όπως καί ή γνώμη των μειοψηφισάντων μελών. Τά πρακτικά αναγιγνώσκονται κατά την επόμενη Συνεδρία του Δ.Σ. καί υπογράφονται άπό όλα τά μέλη ύποχρεωτικώς, άνεξάρτητα άν συμφώνησαν ή διαφώνησαν μέ τίς ληφθεΐσες άποφάσεις.

Άρθρον 6

Καθήκοντα Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.)

1. Τό Δ.Σ. διοικεί τό Ίδρυμα του Παιδικού Σταθμού καί φροντίζει γιά τήν εκπλήρωση των σκοπών του, διαχειρίζεται τίς ύποθέσεις του Παιδικού Σταθμού καί ειδικότερα:

α) Καθορίζει τίς διάφορες ύπηρεσίες καί λειτουργίες του Ίδρύματος, ανάλογα μέ τίς έκάστοτε άνάγκες καί τούς έπιλεγμένους στόχους.

β) Ψηφίζει τόν ετήσιο Προϋπολογισμό καί Άπολογισμό Έσόδων καί Έξόδων, τούς όποιους ύποβάλλει γιά έγκριση στό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, καί κάθε είδους δαπάνη του Παιδικού Σταθμού. Έγκρίνει δέ κάθε δαπάνη πού ύπερβαίνει τό ποσό, τό όποιο διαχειρίζεται ό Διευθυντής καί τό όποιο καθορίζεται κάθε φορά άπό τό Δ.Σ.

γ) Προσλαμβάνει καί άπολύει τό προσωπικό του Παιδικού Σταθμού καί άσκει πειθαρχική έξουσία στους υπάλληλους, σύμφωνα μέ τίς κείμενες διατάξεις.

δ) Άποφασίζει γιά τήν καταβολή έφάπαξ άμοιβής γιά τήν παροχή ύπηρεσιών στόν Παιδικό Σταθμό.

ε) Άποφασίζει γιά τίς ώρες λειτουργίας ανά ύπηρεσία του ίδρύματος καί γιά τό έσωτερικό πρόγραμμα του Ίδρύματος.

στ) Άποφασίζει τήν μηνιαία οικονομική συμμετοχή (δίδακτρα) άπό τούς γονείς γιά κάθε ύπηρεσία του Ίδρύματος καί τό ετήσιο πόσο έγγραφως. Τά δίδακτρα είναι μηνιαία καί σταθερά, ανά ύπηρεσία του ίδρύματος, καί άποφασίζονται άπό τό Δ.Σ. μέ βάση τόν άπολογισμό τής προηγούμενης χρονιάς λειτουργίας του ίδρύματος.

ζ) Προσλαμβάνει Συμβούλους επί παιδαγωγικών, ιατρικών, νομικών, οικονομικών καί άλλων θεμάτων.

η) Μεριμνά γιά τήν έξεύρεση οικονομικών πόρων καί τήν επαύξηση αυτών καθώς καί γιά τήν εύρυθμη, όμαλή, άπρόσκοπτη καί άποτελεσματική λειτουργία του Παιδικού Σταθμού.

θ) Άποδέχεται ή άπορρίπτει κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές ή άλλες εισφορές.

ι) Άνακηρύσσει Δωρητές καί Ευεργέτες, είτε εν ζωή είτε μετά θάνατον.

ια) Άποφασίζει επί παντός θέματος, μή προβλεπομένου άπό τόν παρόντα Κανονισμό, πάντοτε μέ τήν έγκριση των Πράξεών του άπό τό Έκκλησιαστικό Συμβούλιο.

ιβ) Έξουσιοδοτεί τόν Πρόεδρο, τόν Άντιπρόεδρο, τόν/τήν Διευθυντή/τρια ή άλλο άτομο γιά τήν εκπροσώπηση του Ίδρύματος ένώπιον πάσης αρχής καί ένώπιον παντός άλλου όργανισμού δημοσίου ή ιδιωτικού.

2. Ο Προϋπολογισμός καί ό Άπολογισμός του Ίδρύματος καταρτίζεται άπό τόν Ταμία καί μετά τήν ψήφισή τους άπό τό Διοικητικό Συμβούλιο ύποβάλλονται έντός των νομίμων προθεσμιών άπό τό Έκκλησιαστικό Συμβούλιο πρós συμπερίληψή τους στόν αντίστοιχο Προϋπολογισμό καί Άπολογισμό του ένοριακού Ίερού Ναού ως έπιμέρους κονδύλια. Ο Προϋπολογισμός καί Άπολογισμός του Ίδρύματος συνυποβάλλεται μέ τόν Προϋπολογισμό καί Άπολογισμό του Ένοριακού Ίερού Ναού στό Μητροπολιτικό Συμβούλιο πρós έγκριση.

Άρθρον 7

Καθήκοντα του Προέδρου

1. Ο Σεβασμιώτατος Πρόεδρος του Δ.Σ.

α) εκπροσωπεί τό Ίδρυμα καί τόν Παιδικό Σταθμό ένώπιον κάθε Δικαστικής, Έκκλησιαστικής ή άλλης Αρχής καί σέ όλες τίς σχέσεις μέ άλλα Ίδρύματα, Όργανισμούς, νομικά καί φυσικά πρόσωπα,

β) προσκαλεί τό Δ.Σ. σέ τακτικές καί έκτακτες συνεδριάσεις, τίς όποιες καί διευθύνει καί υπογράφει τά Πρακτικά των συνεδριάσεων,

γ) λαμβάνει γνώση τής άλληλολογραφίας (είσερχόμενα - έξερχόμενα έγγραφα) καί υπογράφει όλα τά έγγραφα καί τήν άλληλολογραφία του Ίδρύματος, καί

δ) μεριμνά γιά τήν εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος Κανονισμού καί των άποφάσεων του Δ.Σ.

2. Μέ 'Απόφαση του Μητροπολίτου δύνανται νά έκχωρούνται στον 'Αντιπρόεδρο του 'Ιδρύματος όλες οι άρμοδιότητες του Προέδρου, ή μέρος αυτών, γιά όρισμένο χρονικό διάστημα ή έπ' άόριστον.

Άρθρον 8

Καθήκοντα του Γραμματέως

Ό Γραμματέας του Δ.Σ.

α) τηρεί βιβλίο Πρωτοκόλλου εισερχομένων και έξερχομένων έγγραφων του Παιδικού Σταθμού και διεκπεραιώνει έν γένει την άλληληλογραφία του 'Ιδρύματος,

β) συντάσσει τά πρακτικά των συνεδριάσεων του Δ.Σ. και φυλάσσει τό Βιβλίο Πρακτικών, και

γ) τηρεί τό Βιβλίο Μητρώου των νηπίων του Παιδικού Σταθμού, τό άρχείο του Παιδικού Σταθμού και φυλάσσει επίσης τή σφραγίδα.

Άρθρον 9

Καθήκοντα του Ταμία

1. Ό Ταμίας

α) εισπράττει τά έσοδα του 'Ιδρύματος και ταυτόχρονα εκδίδει Γραμμάτιο Εισπράξεως, ύπογραφόμενο από τον Πρόεδρο και τον Ταμία,

β) γιά κάθε εισφορά σέ είδος εκδίδει άπόδειξη παραλαβής και την καταχωρεί στα οικεία βιβλία του 'Ιδρύματος,

γ) ένεργεί τις πληρωμές, άφου εκδοθεί τό χρηματικό Ένταλμα Πληρωμής, τό όποίο ύπογράφεται από τον Πρόεδρο και τον Ταμία,

δ) τηρεί τά διαχειριστικά βιβλία του Παιδικού Σταθμού, τά όποία φυλάσσει, καθώς και τά παραστατικά στοιχεία των εισπράξεων και πληρωμών,

ε) τηρεί τό Βιβλίο Ταμείου, στο όποίο καταχωρίζονται τά Έσοδα και Έξοδα τά όποία πραγματοποιούνται κατά τή χρονική διάρκεια έκαστης οικονομικής χρήσεως,

στ) συντάσσει τον Προϋπολογισμό και τον Άπολογισμό, τους όποιους ύποβάλλει έγκαιρως προς ψήφιση και ύπογραφή στο Δ.Σ.

2. Τά διπλότυπα Γραμματίων Εισπράξεων και πληρωμών και τό Βιβλίο Ταμείου φέρουν ύποχρεωτικώς την θεώρηση τής 'Ιεράς Μητροπόλεως Θήρας Άμοργού και Νήσων.

Άρθρον 10

Τηρούμενα Βιβλία

1. Τό 'Ιδρυμα τηρεί τά έξι βιβλία, θεωρημένα από την 'Ιερά Μητρόπολη Θήρας, Άμοργού και Νήσων:

α) Βιβλίο Πρωτοκόλλου εισερχομένων και έξερχομένων έγγραφων.

β) Βιβλίο Πρακτικών των συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου.

γ) Μητρώο βρεφών, νηπίων και παιδιών.

δ) Βιβλίο Ταμείου, διπλότυπα Γραμμάτια Εισπράξεως και διπλότυπα έντάλματα Πληρωμών, έκτελεστέα έφ' όσον φέρουν την ύπογραφή του Προέδρου του 'Ιδρύματος και του Ταμία του Δ.Σ.

ε) Βιβλίο Κτηματολογίου, στο όποίο καταγράφονται τά άκίνητα περιουσιακά στοιχεία, που έχουν διατεθεί σέ χρήση του Βρεφονηπιακού Σταθμού.

στ) Βιβλίο παρουσίας Προσωπικού.

ζ) Άτομικές κάρτες υγείας Προσωπικού.

η) Βιβλίο παρουσίας βρεφών, νηπίων και παιδιών.

θ) Άτομικές κάρτες υγείας βρεφών, νηπίων και παιδιών.

ι) Βιβλία Συμβάντων.

ια) Βιβλίο ύλικού, στο όποίο καταγράφονται τά κινητά περιουσιακά στοιχεία, που διαθέτει σέ χρήση του Παιδικού Σταθμού.

ιβ) Βιβλία έγγραφής και παρακολούθησης των τροφίμων του Βρεφονηπιακού Σταθμού.

ιγ) Τό 'Ιδρυμα τηρεί και άλλα βιβλία τά όποία κρίνονται από τό Δ.Σ. άπαραίτητα γιά τή λειτουργία του.

2. Τά υπό στοιχεία α, β και γ βιβλία, τηρούνται από τον Γραμματέα του Δ.Σ., τά υπό στοιχεία δ και ε τηρούνται από τον Ταμία, και τά υπόλοιπα μέ εύθύνη του Διευθυντή του 'Ιδρύματος.

Άρθρον 11

Προσωπικό του Παιδικού Σταθμού

1. Γιά τις άνάγκες του 'Ιδρύματος συνιστώνται οι έξι θέσεις:

Μία (1) θέση Διευθυντή,

Μία (1) θέση Γραμματέως,

Μία (1) θέση Διαχειριστή - Λογιστή,

Τρεις (3) θέσεις Παιδαγωγών - Βρεφονηπιοκόμων,

Μία (1) θέση Καθαρίστριας,

Μία (1) θέση Μάγειρα ή Μαγειρίσσας,

Μία (1) θέση Παιδιάτρου,

Μία (1) θέση Παιδοψυχολόγου,

Μία (1) θέση Δασκάλλου ξένης γλώσσας,

Μία (1) θέση Γυμναστή,

Μία (1) θέση Όδηγου.

2. Ό αριθμός θέσεων του προσωπικού που θά πληρωθούν μέ τακτικό ή έκτακτο προσωπικό, καθορίζεται μέ άπόφαση του Δ.Σ. κάθε χρόνο ή και έκτάκτως, σύμφωνα μέ τις υπό του νόμου προβλεπόμενες θέσεις, και άνάλογα μέ τις έκαστοτε άνάγκες.

3. Σέ περίπτωση που απαιτείται ή πρόσληψη προσωπικού πέραν του αριθμού των προβλεπομένων υπό του παρόντος Κανονισμού, δύνανται τό Δ.Σ. νά προσληθάνει και έκτακτο προσωπικό.

4. Τά προσόντα και ή διαδικασία πρόσληψης του προσωπικού του 'Ιδρύματος διέπονται από την ύπ' αριθμ. Π2β/οικ. 2808/15-7-1997 άπόφαση του 'Υπουργείου 'Υ-

γείας και Πρόνοιας (ΦΕΚ.645/Β/1997), όπως εκάστοτε ισχύει.

Άρθρο 12

1. Η πρόσληψη του προσωπικού του Ίδρύματος γίνεται με άτομικές συμβάσεις έργου ή εργασίας ιδιωτικού δικαίου, έπειτα από απόφαση του Δ.Σ. του Ίδρύματος. Ανάλογα με το είδος της σύμβασης (έργου ή εργασίας, μερικώς ή πλήρως απασχόλησης) καθορίζονται από το Δ.Σ. και συνομολογούνται μεταξύ εργαζομένων και εργοδότη το ύψος της αμοιβής και οι ασφαλιστικές εισφορές, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

2. Θέσεις εργαζομένων δύνανται να καλύπτονται και με έθελοντές - άμισθους υπαλλήλους, οι οποίοι κατά τήλαιο διέπονται από τις διατάξεις του παρόντος Κανονισμού. Για τήλ προσωπικό αυτής της κατηγορίας δύνανται τήλ Δ.Σ. να όρίζει τήλ καταβολή χρηματικού ποσού αντί όδοιορικών. Επίσης, έπειτα από έγκριση του Δ.Σ., τήλ Ίδρυμα δέχεται τήλ πάσης φύσεως έθελοντική προσφορά ύπηρεσιών από ότομα που έκφράζουν τήλ έπιθυμία τους να προσφέρουν τήλ βοήθειά τους σε αυτό.

3. Ό Γραμματέας και ό Ταμίας του Δ.Σ. του ίδρυματος δύνανται να έκτελούν αντίστοιχα χρέη Γραμματέας και Λογιστή - Διαχειριστή του Παιδικού Σταθμού. Με απόφαση του Δ.Σ. δύνανται να ανατίθενται σε μέλη αυτού καθήκοντα Γραμματέας, Ταμία, Διαχειριστή - Λογιστή και Όδηγού. Η παροχή των ως άνω ύπηρεσιών γίνεται άμισθα, είτε έναντι αποζημιώσεως τήλ ύψος της όποίας καθορίζεται με απόφαση του Δ.Σ., ή όποια υποβάλλεται πρής έγκριση στό Έκκλησιαστικό Συμβούλιο. Τήλ ύψος της ως άνω αποζημιώσεως δέν μπορεί να ύπερβαίνει τήλ μισό των καθαρών μηνιαίων αποδοχών του βρεφονηπιοκόμου.

4. Άπαγορεύεται ή πρόσληψη ατόμων που πάσχουν από όποιασδήποτε μορφής ψυχικό νόσημα ή από μολυσματική ασθένεια, και για τόν λόγο αυτό απαιτείται πάντα να φέρουν βιβλιάριο υγείας, τήλ όποιο εκδίδεται από τήλ αρμόδια Ύγειονομική Αρχή. Για τήλ πρόσληψη απαιτείται έπιπλέον βεβαίωση για τήλ έλλειψη των ανωτέρω από Δημόσιο Νοσοκομείο. Εάν διαπιστωθεί κατά τήλ διάρκεια της σύμβασης ότι δέν τηρείται ό ως άνω όρος, ή σύμβαση διακόπεται.

5. Λαμβανομένης ύπ' όψει της ιδιαιτερότητας του Ίδρύματος ως πρής τόν χαρακτήρα του (έκκλησιαστικό), έπιβάλλεται ή συμπεριφορά του προσωπικού του Ίδρύματος να είναι κοσμία, εύπρεπής και με ιδιαίτερα περισσεύματα αγάπης, έπιείκειας και ύπομονής. Η έλλειψη των ανωτέρω καθώς και ή μή ένδεδειγμένη σε χριστιανό άπρεπής συμπεριφορά, άσεμνη περιβολή κλπ., συνιστούν παραπτώματα τήλ όποια έλέγχονται πειθαρχικά.

6. Κατά τήλ λοιπά, ισχύουν για τούς υπαλλήλους του Ίδρύματος οι διατάξεις του Κώδικος Έκκλησιαστικών Ύπαλλήλων.

7. Τήλ Ίδρυμα μετά από απόφαση του Δ.Σ. δύνανται να συνάπτει συμβάσεις με έξωτερικούς συνεργάτες - ιατρούς ή εργαστήρια ώστε να πραγματοποιούνται οι έξειδικευμένες ιατρικές έξετάσεις (όπως παιδιατρικές, όδοντιατρικές, αιματολογικές, άκτινολογικές κ.λπ.) των παιδιών.

Άρθρο 13

Καθήκοντα Διευθυντή

1. Ό Διευθυντής

α) έχει τήλ ευθύνη για τήλ λειτουργία και διαχείριση του Ίδρύματος και συντονίζει τήλ προσωπικό αυτού ύπό τήλ καθοδήγηση και τήλ έντολής του Προέδρου του Δ.Σ.,

β) μεριμνά για τήλ υγιεινή κατάσταση των φιλοξενουμένων και έξυπηρετουμένων νηπίων και παιδιών, για τήλ καλή διατροφή και για τήλ διαπαιδαγώγησή τους,

γ) έποπτεύει τήλ καθαριότητα του Ίδρύματος,

δ) συντάσσει τήλ ήμερήσιο πρόγραμμα άπασχόλησης και δραστηριοτήτων των παιδιών, και συντονίζει τήλ προσωπικό και τούς συνεργάτες του Παιδικού Σταθμού για τήλ όμαλή έφαρμογή αυτού,

ε) άπασχολεί τήλ νήπια και τήλ παιδιά, σύμφωνα με τήλ παιδαγωγικό πρόγραμμα, τήλ ώρες που δέν άσκει διοικητικά καθήκοντα,

στ) παρέχει συμβουλευτική έννημέρωση και ύποστήριξη στους γονείς των φιλοξενουμένων και έξυπηρετουμένων νηπίων και παιδιών,

ζ) τηρεί και έννημερώνει άνελλιπώς τήλ βιβλίο παρουσίας του προσωπικού του ίδρυματος και -άπουσία του Γραμματέως- τήλ βιβλίο Πρωτοκόλλου εισερχομένων και έξερχομένων έγγραφων,

η) είναι ύποχρεωμένος να γνωστοποιεί έγγράφως στό Δ.Σ. τήλ παρουσιαζόμενες κάθε φορά έλλείψεις και να ύποδεικνύει τήλ συμπλήρωσή τους.

2. Τόν/τήλ Διευθυντή/τρια, όταν άπουσιάζει ή κωλύεται, αναπληρώνει μία από τήλ νηπιαγωγούς ή βρεφονηπιοκόμους, που όρίζεται από τόν ίδιο ή από τήλ Δ.Σ.

Άρθρο 14

Καθήκοντα Παιδαγωγικού Προσωπικού

Α) Φροντίζει για τήλ όρθή Χριστιανική διαπαιδαγώγηση, ως και τήλ σωστή ψυχοσωματικά υγεία και ψυχοκινητική έξέλιξη των παιδιών, με έξατομίκευση του ήμερήσιου προγράμματος ανάλογα με τήλ ηλικία και τήλ ανάγκες τους. Άπασχολεί τήλ παιδιά σύμφωνα με τήλ ήμερήσιο πρόγραμμα άπασχολήσεως .

Β) Εισηγείται τήλ ανάγκες έφοδιασμού των αισθουσών για τήλ έφαρμογή του προγράμματος με είδη (παιχνίδια, είδη καθαριότητας κ.λπ.).

Γ) Βοηθά τήλ φιλοξενούμενα παιδιά για τήλ ικανοποίηση των ατομικών τους αναγκών, ένθαρρύνοντας τήλ αυτοέξυπνρήτησή τους, έπιβλήπει τήλ σωματική καθα-

ριότητα των νηπίων και των βρεφών, παρακολουθεί την παρασκευή και χορήγηση του γάλακτος και της λοιπής τροφής των βρεφών και νηπίων κατά τις οδηγίες του παιδίατρου.

Δ) Επιβλέπει τις υπαλλήλους καθαριότητας - βοηθητικών εργασιών για την τήρηση των κανόνων καθαριότητας στις αίθουσες απασχόλησης και φαγητού των νηπίων και βρεφών.

Ε) Ενημερώνει τους αρμόδιους και τον παιδίατρο για κάθε ύποπτο σχετικά με την υγεία τους περιστατικό, τηρεί βιβλίο παρουσίας και ενημερώνει αρμοδίως για τις καθυστερήσεις των παιδιών στην προσέλευσή τους είτε στις απουσίες τους.

Στ) Λόγω της άμεσης επαφής με τα παιδιά προσφέρει σε αυτά με υπομονή και στοργή όλες τις δυνατότητες, για να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους, επιδιώκοντας συνεχώς να δημιουργήσουν σε αυτά ικανότητες συγκέντρωσης, αυτενέργειας, εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και στις προσωπικές δυνατότητές τους. Απαγορεύεται αυστηρώς για οποιοδήποτε λόγο και σε καμία περίπτωση η κακή μεταχείριση των παιδιών (έκφοβισμός, σωματική ποινή).

Ζ) Ενημερώνει μία φορά τον μήνα τους γονείς για την καθόλου εξέλιξη του παιδιού τους και διατηρεί την αρμονική σχέση με αυτούς.

Άρθρο 15

Καθήκοντα Βοηθού Παιδαγωγού

Α) Βοηθά το προσωπικό της προηγούμενης παραγράφου σε όλα τα καθήκοντά του σύμφωνα με τις οδηγίες που παίρνει απ' αυτό. Στην περίπτωση απουσίας του προσωπικού της προηγούμενης παραγράφου αντικαθιστά αυτό, άπευθυνόμενος-η στον υπεύθυνο του Ίδρυματος για βοήθεια ή υποστήριξη.

Β) Συνοδεύει τα παιδιά κατά την μεταφορά τους από και προς το σταθμό και επιμελείται της παράδοσης αυτών στην οικία τους.

Άρθρο 16

Καθήκοντα Μάγειρα/-ισσας

Α) Είναι υπεύθυνος-η για το μαγειρείο και την επιμελημένη και έγκαιρη παρασκευή του φαγητού, σύμφωνα με το δαιτολόγιο. Επιμελείται ιδιαίτερος για την τήρηση όλων των όρων υγιεινής στους χώρους παρασκευής φαγητού, εισηγούμενος-η κάθε σχετικό μέτρο.

Β) Παραλαμβάνει καθημερινά βάσει υπηρεσιακού σημειώματος την αναγκαία ποσότητα υλικών για το ημερήσιο φαγητό σύμφωνα με το δαιτολόγιο και υπογράφει το σχετικό δελτίο.

Γ) Τακτοποιεί τα μαγειρικά σκεύη και είδη εστίασεως και φροντίζει για την καλή κατάστασή τους, ευθυνόμενος-η για κάθε απώλεια ή άδικαιολόγητη καταστροφή.

Δ) Προτείνει την λήψη κάθε μέτρου, που θεωρεί απαραίτητο για την καλή λειτουργία του μαγειρείου.

Ε) Σε περίπτωση που το Ίδρυμα δέν παρέχει φαγητό, αλλά χορηγεί το φαγητό των νηπίων που φέρνουν από το σπίτι τους, ο μάγειρας επιφορτίζεται με τις υπευθυνότητες και του προσωπικού καθαριότητας.

Άρθρο 17

Καθήκοντα προσωπικού καθαριότητας - βοηθητικών εργασιών

Εκτελεί τις εργασίες καθαριότητας των έσωτερικών και έξωτερικών χώρων, καθώς και κάθε άλλη βοηθητική εργασία που του ανατίθεται από τον Διευθυντή-τρια του Ίδρυματος, και χρησιμοποιεί υλικά καθαριότητας που παραλαμβάνει από τον διαχειριστή του Ίδρυματος με υπηρεσιακό σημείωμα.

Άρθρο 17

Παιδίατρος

Ο παιδίατρος συμβάλλεται με το Ίδρυμα με σύμβαση έργου και έχει τις ακόλουθες υποχρεώσεις:

Α) Εξετάζει κατά διαστήματα και κατ' ελάχιστο όριο μία φορά την εβδομάδα όλα τα παιδιά του Σταθμού και παρακολουθεί την ανάπτυξή τους, σημειώνοντας τις παρατηρήσεις του στην ατομική καρτέλα κάθε παιδιού.

Β) Παρακολουθεί, συνεργαζόμενο με Κοινωνική Λειτουργό ή ψυχολόγο, την ψυχοσωματική υγεία και ανάπτυξη των παιδιών, όταν συντρέχουν ή παρατηρηθούν ιδιαίτερες περιπτώσεις συμπεριφοράς.

Γ) Εισηγείται την δυνατότητα επιστροφής στο σταθμό του παιδιού που απουσίαζε, εξαιτίας σοβαρής ασθένειας, με βάση το ιατρικό πιστοποιητικό που προσκομίζεται από τους γονείς και την προσωπική του εξέταση.

Δ) Υποδεικνύει μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την υγιεινή των παιδιών και για υγειονομική κατάσταση του σταθμού. Διατηρεί πρόχειρο φαρμακείο και για οποιοδήποτε έκτακτο περιστατικό πρέπει να σπεύδει για την παροχή των υπηρεσιών του.

Ε) Τηρεί και ενημερώνει την ατομική κάρτα υγείας των βρεφών, νηπίων και παιδιών.

Στ) Έγκρινει το εβδομαδιαίο δαιτολόγιο.

Άρθρο 17

Γενικοί κανόνες για το προσωπικό

Α) Ο τρόπος προσλήψεως και οι ώρες προσελεύσεως και αποχωρήσεως του προσωπικού ιδρύματος καθορίζονται με απόφαση του Δ.Σ. και είναι ανάλογες με το ωράριο εργασίας και τις ώρες λειτουργίας των μονάδων του Ίδρυματος.

Β) Απαγορεύεται η απομάκρυνση του προσωπικού από το σταθμό κατά τις εργάσιμες ώρες. Έφ' όσον συντρέχουν ιδιαίτερα σοβαροί προσωπικοί ή υπηρεσιακοί

λόγοι, επιτρέπεται ολιγόωρη απομάκρυνση του υπαλλήλου, μετά από ειδική άδεια του Διευθυντού-τριας.

Γ) Τό προσωπικό δικαιούται διατροφής από τό ίδιο φαγητό πού παρασκευάζεται γιά τά φιλοξενούμενα παιδιά. Ή διατροφή αυτή δέν θεωρείται, έμμεση μισθολογική παροχή του προσωπικού, αλλά αποβλέπει στην έξυπνότητα της όμαλης λειτουργίας του σταθμού, κατά συνέπεια δέν επιτρέπεται ή χορήγηση στό προσωπικό φαγητού σέ χρῆμα ή σέ είδος ή σέ χωριστή παρασκευή φαγητού γιά αυτό.

Δ) Ό μάγειρας/ισσα καί τό προσωπικό καθαριότητας - βοηθητικών έργων φέρουν μηλοῦζες εργασίας καί σκούφο.

Στ) Οί αποδοχές του προσωπικού του Ίδρύματος καθορίζονται έλευθερα μέ συμφωνία μεταξύ εργαζομένων καί εργοδότη, δέν μπορούν όμως νά είναι κατώτερες του ελάχιστου ήμερομισθίου πού προβλέπεται από τίς ισχύουσες κάθε φορά συμβάσεις του Ύπουργείου Άπασχόλησης. Έφ' όσον δέν υπάρχει κλαδική συλλογική σύμβαση πού νά ρυθμίζει ειδικά τίς αποδοχές του προσωπικού αυτού, ακολουθείται ή συλλογική σύμβαση εργασίας.

Ζ) Λαμβανομένης υπ' όψη της ιδιαιτερότητας του ίδρύματος πρós τό χαρακτήρα του (έκκλησιαστικό), έλέγχεται ή λειτουργία της συμπεριφοράς του προσωπικού του Ίδρύματος, ή όποία πρέπει νά είναι κόσμια, εύπρεπής καί μέ ιδιαίτερα περισσεύματα αγάπης, επείκειας καί ύπομονής. Γιά τόν έλεγχο αυτό, καθώς καί γιά τήν ακριβή τήρηση τών διατάξεων του παρόντος κανονισμού προβλέπεται καί ή έπιβολή ποινών, εάν διαπιστωθούν πειθαρχικά παραπτώματα σέ σχέση μέ τίς διατάξεις τους, αλλά καί εάν διαπιστωθούν παραπτώματα ήθικου κυρίως χαρακτήρα καί μή ένδεδειγμένων σέ χριστιανό (άσεμνη συμπεριφορά, άσεμνη περιβολή κ.λπ.). Οί ποινές πού προβλέπονται είναι α) έπίπληξη β) χρηματικό πρόστιμο, γ) διαθεσιμότητα καί δ) απόλυση. Τίς ποινές επιβάλλει ό Πρόεδρος του Ίδρύματος μετά τήν απόφαση του Δ.Σ. καί ανάλογα μέ τήν βαρύτητα του περιστατικού. Σέ βαριά παραπτώματα (χειροδικία, βαιοπραγία, προσβολές γενετήσιας άξιοπρέπειας κ.λπ.) προβλέπεται ή ποινή της απόλυσης, ανεξάρτητα από τήν προσφυγή στην δικαιοσύνη.

Άρθρον 18 Έγγραφή παιδιών

1. Δικαίωμα έγγραφής στον Παιδικό Σταθμό έχουν παιδιά ηλικίας 2,5 έως 6 ετών, κυρίως της Ένορίας του Ίερού Ναού Αναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου καί έφ' όσον υπάρχουν κενές θέσεις γίνονται δεκτά καί παιδιά άλλων ένοριών της Ίερās Μητροπόλεως Θήρας, Άμοργού καί Νήσων. Δέν έχουν δικαίωμα έγγραφής τά παιδιά πού πάσχουν από μεταδοτικά νοσήματα.

2. Κατά τήν έγγραφή προηγούνται τά παιδιά εργαζομένων γονέων, πολυτέκνων, οικονομικά αδύναμων οικογενειών, καθώς καί παιδιά πού έχουν ανάγκη φροντίδας από διάφορα κοινωνικά αίτια (π.χ. όρφανά από τούς δύο γονείς ή τόν ένα, παιδιά άγαμων μητέρων, διαζευγμένων ή σέ διάσταση γονέων, παιδιά πού προέρχονται από γονείς μέ σωματική ή πνευματική αναπηρία, κλπ).

3. Οί αιτήσεις έγγραφής υποβάλλονται στό Ίδρυμα από τίς 15 Μαΐου μέχρι τίς 15 Ιουνίου κάθε ήμερολογιακού έτους καί καθ' όλη τήν διάρκεια του χρόνου έφ' όσον υπάρχουν κενές θέσεις. Γιά τήν έγγραφή στον Παιδικό Σταθμό απαιτούνται τά έξής δικαιολογητικά:

α) Αίτηση του πατέρα ή της μητέρας ή του κηδεμόνα του παιδιού.

β) Ληξιαρχική πράξη γέννησης του παιδιού.

γ) Ίατρική βεβαίωση γιά τήν καλή σωματική καί πνευματική υγεία του παιδιού.

δ) Φωτοτυπία του βιβλιαρίου υγείας του παιδιού, καθώς καί φωτοτυπία του βιβλιαρίου υγείας του, μέ τά έμβόλια πού προβλέπονται κάθε φορά, ανάλογα μέ τήν ηλικία του παιδιού.

ε) Ύπεύθυνη δήλωση γιά τήν οικογενειακή κατάσταση των γονέων του παιδιού.

στ) Βεβαιωτικά έγγραφα οικογενειακής ή οικονομικής κατάστασης της οικογένειας τά όποια καί όρίζει τό Δ.Σ. κατά περίπτωση.

ζ) Γιά τήν έγγραφή παιδιών άλλοδαπών γονέων στον Παιδικό Σταθμό απαραίτητη προϋπόθεση είναι ή άδεια νόμιμης παραμονής στη χώρα μας.

4. Ό αριθμός των εισαγόμενων νηπίων όρίζεται μέ απόφαση του Δ.Σ. σύμφωνα μέ τήν ύφισταμένη δυνατότητα των εγκαταστάσεων, αλλά καί μέ τίς απαιτήσεις της σχετικής νομοθεσίας. Κατόπιν άποφάσεως του Δ.Σ. επίσης καθορίζεται ή μηνιαία (ή ή ανά ώρα προκειμένου γιά τόν σταθμό του baby parking) συνεισφορά των γονέων, κλιμακούμενη ανάλογα μέ τήν κατηγορία, στην όποια κατατάσσονται οι γονείς: κληρικοί, πολύτεκνοι, διαζευγμένοι, μονογονεϊκές οικογένειες, χαμηλού οικογενειακού εισοδήματος κ.λπ.

5. Ή καταβολή μηνιαίας συνεισφοράς (δίδακτρα) εκ μέρους της οικογένειας έχει τήν έννοια της συμμετοχής στα έξοδα λειτουργίας του σταθμού καί βεβαίως συμβολικό χαρακτήρα καί όχι κερδοσκοπικό.

Άρθρον 19 Διακοπή φιλοξενίας παιδιών

Ή διακοπή της φιλοξενίας των παιδιών πραγματοποιείται:

α) Όταν τό ζητήσουν μέ αίτησή τους οι γονείς καί οι κηδεμόνες των παιδιών.

β) Όταν παρουσιαστούν σοβαρά προβλήματα στην υγεία ή τή συμπεριφορά των παιδιών καί δέν μπορούν νά άντιμετωπιστούν από τόν Παιδικό Σταθμό.

γ) Όταν κατ' έξακολουθήση και παρά τις έγγραφες ειδοποιήσεις προς τους γονείς, αυτοί δέν συμμορφώνονται προς τό πρόγραμμα λειτουργίας του Σταθμού.

δ) Όταν δέν καταβάλλεται από τους γονείς ή οικονομική τους συμμετοχή γιά τό χρονικό διάστημα πέραν τών δύο μηνών χωρίς νά υπάρχει σοβαρός προς τουτο λόγος και αφού προηγουμένως ειδοποιηθούν νά καταβάλλουν τό όφειλόμενο ποσό τών τροφείων.

ε) Όταν άπουσιάζουν συνεχώς πέραν του ενός (1) μηνός άδικαιολόγητα τά παιδιά από τόν Σταθμό.

Άρθρο 20 Μεταφορά παιδιών

Τά φιλοξενούμενα παιδιά μεταφέρονται από και προς τίς οικίες τους μέ τήν φροντίδα και ευθύνη τών γονέων ή κηδεμόνων τους.

Άρθρο 21 Υπηρεσίες και λειτουργία του Ίδρύματος

Οι υπηρεσίες του Ίδρύματος είναι ή λειτουργία του παιδικού σταθμού θά πραγματοποιούνται σέ δύο προγράμματα τό βασικό και τό πλήρες, ή λειτουργία της υπηρεσίας baby parking και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες και δράσεις.

Α) Η λειτουργία τών μονάδων του ίδρύματος αρχίζει τήν 10η Σεπτεμβρίου και λήγει τήν 31η Αύγουστου του επόμενου ημερολογιακού έτους, επί πέντε μέρες, δηλαδή από Δευτέρα έως Παρασκευή. Η λειτουργία του baby parking μπορεί νά λειτουργεί και τά Σαββατοκύριακα σέ ώρARIO που θά όρίζει τό Δ.Σ.

Β) Ο Παιδικός Σταθμός θά λειτουργεί σέ δύο προγράμματα, Βασικό και Πλήρες, μέ διαφορετική ώρα άποχώρησης και ως baby parking. Τό πλήρες πρόγραμμα θά παρέχει τήν δυνατότητα ύπνου στά νήπια και εξειδικευμένων μαθημάτων. Η λειτουργία ως baby parking θά ακολουθεί τό πλήρες πρόγραμμα έως της ώρας που θά όρίζει τό Δ.Σ.

Γ) Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες και δράσεις του Ίδρύματος θά καλύπτουν τήν δράση της Σχολής Γονέων, σεμιναρίων, ημερίδων και άλλων δρώμενων που έξυπηρετούν τους σκοπούς του Ίδρύματος.

Δ) Ο Σταθμός δέν λειτουργεί από τήν 1η Σεπτεμβρίου έως τήν 10η Σεπτεμβρίου, από τήν 24η Δεκεμβρίου μέχρι και τήν 8η Ιανουαρίου, τήν 21η Νοεμβρίου καθώς και από τήν Μεγάλη Πέμπτη μέχρι και τήν Κυριακή του Θωμά.

Ε) Επίσης διακόπτει τήν λειτουργία του κατά τίς έπίσημες άργίες τών δημοσίων υπηρεσιών.

Άρθρο 22 Ημερήσια άπασχόληση τών παιδιών

1. Στίς μονάδες του Ίδρύματος εφαρμόζεται ημερήσιο πρόγραμμα δημιουργικής άπασχόλησης, που έξασφαλι-

ζει τήν άρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξη. Στά πλαίσια του προγράμματος αυτού, τά παιδιά προσεγγίζονται μέ μέσο τήν στοργή, τόν διάλογο, τήν επεξήγηση και τήν έμπιστοσύνη.

2. Βάση του ημερησίου προγράμματος άπασχολήσεως είναι ή χριστιανική διαπαιδαγώγηση, ή κοινωνικοποίηση και ή όμαλή συναναστροφή τών παιδιών μεταξύ τους, ή ένίσχυση της έξελικτικής τους πορείας και ή έμπέδωση κλίματος έλευθερίας και ασφάλειας. Ρητά άπαγορεύεται από τό προσωπικό του Ίδρύματος ή καταναγκαστική έπιβολή άπόψεων ή ή έπιβολή σωματικής τιμωρίας, παραβίαση δέ της άπαγόρευσης αυτής άποτελεί σοβαρότατο πειθαρχικό παράπτωμα.

3. Τό ημερήσιο πρόγραμμα είναι ευέλικτο, τηρούνται όμως βασικά χρονικά σημεία αυτού, όπως ή προσέλευση, ή άναχώρηση τών παιδιών, οι ώρες φαγητού, διαλείμματος και άνάπαυσης.

Άρθρο 23 Ίατρική παρακολούθηση

Α) Η παρακολούθηση της υγείας τών παιδιών όλων τών μονάδων του Ίδρύματος άποτελεί παράλληλη υποχρέωση του Ίδρύματος, προς τήν αντίστοιχη οικογενειακή, και ενεργείται από παιδίατρο του έθνικού συστήματος υγείας, ή από παιδίατρο - συνεργάτη του Ίδρύματος, ό όποιος επισκέπτεται τακτικά τουλάχιστον μία φορά τήν Έβδομάδα τόν Βρεφονηπιακό Σταθμό, και έκτάκτως όποτε κληθεί.

Β) Γιά κάθε παιδί τηρείται Φάκελος Υγείας, που ένημερώνεται από τόν Ίατρό.

Γ) Μία (1) φορά τόν μήνα καλούνται οι γονείς σέ ενημερωτικές συγκεντρώσεις σχετικά μέ θέματα υγιεινής τών παιδιών.

Δ) Η περιφρούρηση της υγείας του παιδιού άποτελεί επίσης υποχρέωση και του λοιπού προσωπικού του Ίδρύματος, τό όποίο εφαρμόζει τά άπαραίτητα μέτρα υγιεινής και ασφάλειας και ευθύνηται γιά κάθε άμέλεια ή παράλειψη, που μπορεί νά έχει έπίπτωση στην υγεία τών παιδιών. Τό προσωπικό του Σταθμού υποβάλλεται κάθε τρεις (3 μήνες) σέ προληπτικό ιατρικό έλεγχο, και έφοδιάζεται μέ ειδικό βιβλιάριο υγείας, τό όποίο θεωρείται από τήν άρμόδια υγειονομική υπηρεσία.

Άρθρο 24 Έορτή ιδρύματος

Σέ τακτική βάση τά νήπια του Ίδρύματος - Παιδικού Σταθμού, θά εκκλησιάζονται και θά μεταλαμβάνουν τών άχράντων μυστηρίων στον παρακείμενο στό Ίδρυμα Έερό Ναό της Παναγίας Γλυκογαλούσας. Η συμμετοχή αυτή έχει ουσιαστικό και παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Έορτή του Ίδρύματος είναι ή άπόδοση της έορτής τών Εισοδίων της Παναγίας (25 Νοεμβρίου).

Άρθρον 25

1. Τό παρόν Ἐκκλησιαστικό Ἰδρυμα καταργεῖται ὅταν καθίσταται ἀδύνατη ἡ λειτουργία του ἢ δέν ἐκπληρώνει τίς προϋποθέσεις καί τήν ἀποστολή του ἢ παρεκκλίνει τῶν σκοπῶν του. Ἡ ἀπόφαση καταργήσεως του λαμβάνεται ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο, ὕστερα ἀπό πρόταση τοῦ οἰκείου Μητροπολίτη, κατόπιν ΟΜΟΦΩΝΗΣ ἀποφάσεως - αἰτήσεως τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, μετά σύμφωνης ΟΜΟΦΩΝΗΣ γνώμης τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας, ἐγκρινομένων ἀμφοτέρων ἀπό τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Τό Ἰδρυμα καταργεῖται ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς Δ.Ι.Σ.

2. Σέ κάθε περίπτωση κατάργησης τοῦ Ἰδρύματος, κάθε κινητό καί ἀκίνητο περιουσιακό στοιχεῖο αὐτοῦ ἀνήκει αὐτοδικαίως στό Νομικό Πρόσωπο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας.

Άρθρον 26

ἌΟ παρῶν Κανονισμός τροποποιεῖται μέ ἀπόφαση τῆς Ἱεραῦς Συνόδου, ὕστερα ἀπό πρόταση τοῦ οἰκείου Μητροπολίτη, κατόπιν ΟΜΟΦΩΝΗΣ ἀποφάσεως - αἰτήσεως τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, μετά σύμφωνης καί ΟΜΟΦΩΝΗΣ γνώμης τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱε-

ροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας, ἐγκρινομένων ἀμφοτέρων ἀπό τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Ἡ τροποποίηση ἰσχύει ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς Δ.Ι.Σ. στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καί τό περιοδικό «Ἐκκλησία».

Άρθρον 27

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀρχίζει ἀπό τήν δημοσίευσή του στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. ἌΟ παρῶν Κανονισμός δημοσιεύεται ἐπίσης στό καί τό περιοδικό «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Άρθρον 28

Ἀπό τόν παρόντα Κανονισμό δέν προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱεραῦς Μητροπόλεως Θήρας ἢ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀναλήψεως Σωτήρος Καρτεράδου Θήρας. Τυχόν μελλοντική δαπάνη, βαρύνουσα τά ὡς ἄνω Νομικά Πρόσωπα, θά προβλεφθεῖ στοὺς οἰκείους προϋπολογισμούς.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 7ῆ Ἰουλίου 2012

+ ἌΟ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

ἌΟ Ἀρχιγραμματεὺς
ἌΟ Διαυλείας Γαβριήλ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38, παραγρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. 673/1977, προκειμένου νά προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς ὀργανικῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱ. Καθεδρικῷ Ναῶ

Κοιμήσεως Θεοτόκου Ὑδρας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσιν τὴν διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καί Διακόνων» (Φ.Ε.Κ. Α' 73/09.04.2012) κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ὑδρᾷ τῇ 25ῃ Ἰουνίου 2012

† Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης ΕΦΡΑΙΜ

Ἱερά Μητρόπολις Φθιώτιδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, Γ) τοῦ Ν. 673/1977, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς

Ἁγίας Βαρβάρας Λαμίας,

Ἁγίας Παρασκευῆς Λαμίας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καί Ἐφημερίων», προβλεπόμενα κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Λαμίᾳ τῇ 30ῃ Ἰουνίου 2012

† Ὁ Φθιώτιδος ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Λευκάδος καί Ἰθάκης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, Γ) τοῦ Ν. 673/1977, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῶ

Ἁγίου Μηνᾶ Λευκάδος,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καί Ἐφημερίων», προβλεπόμενα κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Λευκάδι τῇ 2ῃ Ἰουλίου 2012

† Ὁ Λευκάδος καί Ἰθάκης ΘΕΟΦΙΛΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

*Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 5.7.2012
καί ἡ ἐπίσκεψις
τοῦ Προέδρου τῆς Βουλγαρίας*

Συνῆλθε τὴν Πέμπτη, 5 Ἰουλίου 2012, στὴν πρώτη Συνεδρία Της γιὰ τὸν μῆνα Ἰούλιο ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατὰ τὴν σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς Ἐξουσιοδοτήσεως.

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος καὶ τὰ Μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου δέχθηκαν τὸν Ἐξοχώτατο κ. Ράσεν Πλεβνέλιεφ, Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Βουλγαρίας, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ επίσημη ἐπίσκεψη στὴ χώρα μας.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἄρχισε καὶ συνεχίζει τὴν ἐπεξεργασία τῶν θεμάτων γιὰ τὴν κατάρτιση τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως τῆς προσεχοῦς συγκλήσεως τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἀπὸ 2 ἕως 5 Ὀκτωβρίου 2012.

Τέλος, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικὰ μὲ τρέχοντα ὑπηρεσιακὰ ζητήματα.

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 6.7.2012

Συνῆλθε τὴν Παρασκευή, 6 Ἰουλίου 2012, στὴν δευτέρα Συνεδρία Της γιὰ τὸν μῆνα Ἰούλιο ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατὰ τὴν σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ὀλοκλήρωσε τὴν ἐπεξεργασία τῶν θεμάτων γιὰ τὴν κατάρτιση τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως τῆς προσεχοῦς συγκλήσεως τῆς Ἱεραρχίας, ἀπὸ 2 ἕως 5 Ὀκτωβρίου 2012.

Τὰ κύρια θέματα θὰ εἶναι:

–«*Ἡ ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἐποχὴ τῶν μνημονίων*».

–«*Οἱ δυσκολίες τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς ποιμαντικῆς Της*» καὶ

–«*Ἐκκλησία, νέες ἀντιλήψεις καὶ νέα τεχνολογία*».

Τέλος ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικὰ μὲ τρέχοντα ὑπηρεσιακὰ ζητήματα.

Ὑπεγράφη ἡ σύμβαση γιὰ τὴ δημιουργία Πολιτιστικοῦ Κέντρου

Προγραμματικὴ σύμβαση γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὸν ἰσόγειο κῶρο τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου, ὑπεγράφη τὸ πρωὶ τῆς Τετάρτης 4.7.2012 στὰ Γραφεῖα τῆς Ἱεράς Συνόδου μεταξύ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱεράς Συνόδου, Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου καὶ τοῦ Ἀξιότιμου Περιφερειάρχου Ἀττικῆς κ. Ἰωάννου Σγουροῦ παρουσία τῶν Μελῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου.

Ὁ Μακαριώτατος, ὑποδεχόμενος τὸν κ. Σγουρό, ἐξέφρασε τὴν συγκίνηση καὶ τὴ χαρὰ του γιὰ τὸ ἔργο ποῦ θὰ κατασκευαστεῖ, τὸ ὁποῖο καὶ θὰ ἀποτελεῖ ἔργο γιὰ τὸ λαὸ μας καὶ ὄχι ἔργο κρατικὸ ἢ ἐκκλησιαστικὸ. Ὅπως τόνισε, τὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο θὰ ἐνισχύσει τὴν ἀμφίδρομη ἐπικοινωνία Ἐκκλησίας καὶ κοινωνίας καὶ θὰ ἐπαυξάνει τὴν προσβασιμότητα τῆς νέας γενιᾶς στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ κ. Σγουρός ὑπογράμμισε ὅτι ἡ Περιφέρεια Ἀττικῆς δὲν ἀρνήθηκε ποτέ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὸ κάλεσμα τῆς Ἐκκλησίας, σημειώνοντας ὅτι ἤδη ἐδῶ καὶ καιρὸ ἔχει ἐγκαινιάσει μαζί μὲ τὸ Μακαριώτατο μία σειρά κοινωνικῶν παρεμβάσεων στήριξης τῶν πλέον ἀδυνάμων πολιτῶν σὲ μία περίοδο πρωτοφανοῦς καὶ βαθεῖας κρίσης. Ὅπως χαρακτηριστικὰ εἶπε, Περιφέρεια καὶ Ἐκκλησία ἔχουν τὴ δύναμη νὰ δημιουργήσουν ἓνα οὐσιαστικὸ ἀνάχωμα στὴν ἀπειλή διατάραξης τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς.

Μὲ τὴν ὑπογραφή τῆς σημερινῆς προγραμματικῆς σύμβασης καὶ τὴν ἐκκίνηση τῆς διαδικασίας δημοπρά-

τησης και ύλοποίησης του Πολιτιστικού Κέντρου, κατέληξε ό κ. Σγουρός, στηρίζουμε παράλληλα και πρωτοβουλίες που προωθούν την πνευματική καλλιέργεια των πολιτών.

Ίερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

*Μήνυμα τοῦ Μακαριωτάτου
γιὰ τὴν Παγκόσμια Ἡμέρα κατὰ
τῶν Ναρκωτικῶν (26.6.2012)*

“Ἡ σημερινή παγκόσμια ἡμέρα κατὰ τῶν ναρκωτικῶν ἐπιβάλλει σέ ὄλους μας τὴν ἀνάγκη νά δοῦμε κατὰματα τὴν ἀλήθεια, νά ἐπιχειρήσουμε μιά γενναία αὐτοκριτική καί νά φιλοσοφήσουμε γόνιμα γύρω ἀπό τό ἀξιακό σύστημα τῆς ζωῆς μας.

Ἡ ἀλήθεια αὐτή κρύβεται πίσω ἀπό τοὺς ἀριθμούς καί τίς στατιστικές καί ἔχει νά κάνει μέ τὴν προσωπική μαρτυρική ἱστορία κάθε νέου ἀνθρώπου καί τῆς οἰκογένειάς του πού ἀνεβαίνουν καθημερινά τό Γολγοθᾶ τῆς οὐσιοεξάρτησης. Συνοδοιποροῦμε μαζί τους, καταλαβαίνουμε τὸν πόνο τους, συμμεριζόμαστε τὴν ἀγωνία τους.

Ἡ αὐτοκριτική σχετίζεται μέ τὴν ἀδιαμφισβήτητη εὐθύνη τοῦ καθενός μας ἀπέναντι στή νέα γενιά, μέ τὴν ἀναγκαιότητα γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τῆς παιδείας καί τοῦ πολιτισμοῦ μας, μέ τὰ ἀμείλικτα ἐρωτηματικά πού κάθε πατέρας καί κάθε μητέρα ἐπιβάλλεται νά θέσει στόν ἑαυτό του γιὰ τὸν τρόπο πού μεγαλώνει τὰ παιδιά του, γιὰ τὴν παρουσία ἢ τὴν ἀπουσία του στήν πορεία τῆς οἰκογένειάς του, γιὰ τοὺς στόχους πού ἔχει ἱεραρχήσει στή δική του ζωή καί μοιραία ἀποτελοῦν πρότυπο θετικό ἢ ἀρνητικό γιὰ τὰ παιδιά του.

Καί τέλος ἡ ἀναφορά στό ἀξιακό σύστημα τῆς ζωῆς μας δέν μπορεῖ παρὰ νά ἀφορᾶ ἄμεσα σέ ὄλους μας, διότι ὄλοι συνδιαμορφώνουμε τό σύστημα αὐτό τῶν ἀξιῶν, τίς ἀρχές καί τὰ ἰδανικά πού πρέπει νά πλουτίζουν τὴν ἄαρη πραγματικότητα τῶν ἡμερῶν μας, τό ψυχικό καί πνευματικό μας περιεχόμενο πού ὀφείλει νά ὁμορφαίνει τὴ βιοτὴ μας.

Θέλω σήμερα, ὡς πνευματικός πατέρας πού ἀγωνιᾶ, νά ἀπευθυνθῶ στοὺς νέους μας. Νά μιλήσω μέ λόγια καρδιᾶς στὰ νέα παιδιά, διαβε-

βαιώνοντάς τους πὺς ἀξίζουμε ἕναν καλύτερο κόσμο ἀπὸ αὐτόν πού καθημερινά μας προβάλλουν. Τό νόημα τῆς ζωῆς μας δέν μπορεῖ νά ἐξαντλεῖται στήν οἰκονομική κρίση ἢ ἔστω στήν οἰκονομική ἀνάκαμψη. Γι’ αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία μας προβάλλει διαρκῶς τίς ἀξίες τῆς συναντίληψης καί τῆς κατανόησης, τῆς ἀνθρωπιᾶς καί τῆς ἀλληλεγγύης. Καταθέτει μέ πολλή ἀγάπη τὴν ἐμπειρία της, προσφέροντας μιά ἐπαναστατική ἀντίληψη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, πού εἶναι εἰκόνα Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναζητᾶ τίς ἀνώτερες ἀξίες τῆς ζωῆς.

Ζοῦμε μιά βαθύτατη κρίση, ἡ ὁποία εἶναι πνευματική καί ἠθική. Ἡ σύγχρονη ζωή ἔχει προβλήματα, τὰ ὁποῖα πολλές φορές φαντάζουν ἀνυπέροβλητα καί δυσθεώρητα γιὰ τοὺς νέους μας, ὁμως «γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῶν προβλημάτων χρειάζεται ἡρωισμός, ὄχι ἡρωῖνη». Ἡ ἐξάρτηση, κάθε μορφή ἐξάρτησης - δέν μπορεῖ νά εἶναι «ἀπάντηση» οὔτε «λύση» στὰ ἀδιέξοδα τῶν καιρῶν μας.

Τό σκοτάδι δέν πολεμᾶται μέ ἀκόμα μεγαλύτερο σκοτάδι, ἀλλά μόνο μέ τό φῶς! Αὐτό τό ἀληθινό φῶς ἀναζητήστε. Ὅχι θεατές στήν κερκίδα, ἀλλά ἀγωνιστές στό στίβο. Μή γονατίσετε. Μὴν ἀπελπισθεῖτε. Ἐλάτε νά ἀλλάξουμε τὸν κόσμο αὐτόν, ἀρχίζοντας ὁ καθένας μας ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Νά ἀρνηθοῦμε τὴν ὑποκρισία, τό ψυχικό κενό, τό βόλεμα, τὴν ἀποθέωση τῆς ὕλικῆς εὐμάρειας. Νά ἀναζητήσουμε καί πάλι τίς ἀξίες τῆς ζωῆς, τὴν πίστη, τὴν οἰκογενειακή χαρά, τὴν πληρότητα τοῦ εἶναι.

Ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νά βοηθήσει μέ τρόπο οὐσιαστικό στόν ἐπαναπροσδιορισμό αὐτό.

Ἡ κατὰ Χριστόν ζωή εἶναι ὁ ἰσχυρότερος θώρακας πού προφυλάσσει τοὺς νέους ἀπὸ τίς ἐξαρτήσεις, γιατί συνιστᾶ ἀγωγή ἐλευθερίας, ὑπευθυνότητας καί ὠριμότητας.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερόνυμος

Στήριξη σέ 260 Πολύτεκνες Οἰκογένειες

Τὴν στήριξη πολύτεκνων οἰκογενειῶν πού ζοῦν κάτω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς φτώχειας ἀπὸ τὸν φιλανθρωπικό ὄργανισμό «Ἀποστολή», ἀνακοίνωσε στίς 3.7.2012 ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιε-

πίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερόνυμος.

Τό πρόγραμμα περιλαμβάνει τή διανομή δεμάτων τροφίμων σέ μηνιαία βάση καθ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ ἔτους ἀπό τήν «Ἀποστολή», σέ 260 οἰκογένειες μέ 1480 προστατευόμενα μέλη καί 961 παιδιά.

Σέ συνάντηση πού εἶχε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μέ τόν Πρόεδρο τῆς Ἑνώσης Πολυτέκνων Ἀθηνῶν κ. Βασίλειο Θεοτοκάτο (καί Πρόεδρος τῆς Ἀνωτάτης Συνομοσπονδίας Πολυτέκνων), τόν Διευθυντή τῆς ΕΠΑ κ. Χαράλαμπο Παῦλο (καί Διευθυντή τῆς ΑΣΠΕ) καί μέλη τῆς ΕΠΑ, δόθηκε ἡ δυνατότητα νά ἐνημερωθεῖ γιά τίς ἐλλείψεις τῶν πολυτέκνων καί τίς ἀνάγκες τους.

Παρουσία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί στελεχῶν τῆς Ἑνώσης Πολυτέκνων Ἀθηνῶν, ὁ Γενικός Διευθυντής τῆς «Ἀποστολῆς» κ. Κωνσταντῖνος Δήμτσας, παρουσίασε τοὺς τρόπους ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος «Ἡ Ἀποστολή γιά τοὺς πολύτεκνους», μέ σκοπό τήν ἐνίσχυση πολύτεκνων οἰκογενειῶν μέ χαμηλό ἔως μηδαμινό εἰσόδημα καί πολλά προστατευόμενα μέλη.

Ὁ Μακαριώτατος χαρακτηριστικά τόνισε τήν ἀναγκαιότητα τῆς στήριξης τῶν πολυτέκνων καί ἐξῆρε τήν προσπάθεια τῆς «Ἀποστολῆς» ν' ἀναλάβει τήν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν μέ τρόφιμα σέ πολύτεκνες οἰκογένειες. «Ἡ Ἐκκλησία ἔχει στήν ἀγκαλιά της τοὺς πολύτεκνους καί εἶναι περήφανη ὅταν ὑπάρχουν οἰκογένειες, ὅπως αὐτές, πού δίνουν τό παράδειγμα ἀλλά ἀποτελοῦν καί στολίδι πού κοσμεῖ τό θεσμό τῆς οἰκογένειας. Στίς δύσκολες συνθήκες πού ἐπικρατοῦν οἱ πολύτεκνες οἰκογένειες ἔχουν ἀνάγκες καί ὑποχρεώσεις πού ἀδυνατοῦν οἱ περισσότερες ν' ἀνταπεξέλθουν. Μέ τή συμβολή τῆς «Ἀποστολῆς» θά ὑπάρξει οὐσιαστική βοήθεια καί ἀνακούφιση σ' αὐτούς τοὺς ἀνθρώπους καί ἰδιαίτερα στά παιδιά, πού πρέπει νά μεγαλώσουν σ' ἓνα ἰσορροπημένο, ὑγιές περιβάλλον οἰκογενειακό χωρὶς βασικές ἐλλείψεις διαβίωσης». Τελειώνοντας εὐχήθηκε σέ ὅλους γιά τή συνεργασία αὐτή πού μᾶς τιμᾷ καί μᾶς κάνει νά νιώθουμε καί ἐμεῖς ὡς Ἐκκλησία μία «πολύτεκνη οἰκογένεια» μέ προστατευόμενα μέλη πού θά δίνουμε καθημερινά τόν ἀγῶνα μας μέ ἀγάπη πίστη καί ἀφοσίωση.

Ἱερά Μητρόπολις Ναυπάκτου

*Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἱερόθεος
σὴν Κύπρο*

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱερόθεος μετέβη σὴν Κύπρο, μετὰ ἀπό πρόσκληση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου κ. Χρυσόστομου, καί τήν Τετάρτη τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, 9 Μαΐου ἐ.ἔ., συλλειτούργησε μέ τόν Μακαριώτατο καί ἄλλους Κυπρίους Ἱεράρχες καί κήρυξε τόν θεῖο λόγο κατά τήν διάρκεια τῆς πανηγυρικῆς θείας Λειτουργίας, πού τελέσθηκε σὸν νέο Ἱερό Ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας σὴν Λευκωσία. Ἐπίσης, τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας ὁμίλησε σὴν αἴθουσα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ μέ θέμα: «Ἡ τοῦ Θεοῦ Σοφία».

Τόν περικαλλῆ Ἱερό Ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Λευκωσίας, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀρκετές ὁμοιότητες μέ τόν Ἱερό Ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐγκαινίασε, τήν 5η Μαΐου ἐ.ἔ., ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος καί καθόρισε ὡς ἡμέρα τῆς πανηγύρεως του τήν ἑορτή τῆς Μεσοπεντηκοστῆς. Αἰτία δέ τοῦ καθορισμοῦ τῆς πανηγύρεως τοῦ Ναοῦ κατά τήν Τετάρτη τῆς Μεσοπεντηκοστῆς ὑπῆρξε ἡ δημοσίευση τοῦ Σεβασμιωτάτου κ. Ἱεροθέου, σὸ βιβλίο του *Δεσποτικές Ἑορτές*, ὅτι οἱ Ἱεροὶ Ναοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας πρέπει νά πανηγυρίζουν τήν ἑορτή τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, ἐπειδή κατ' αὐτήν προβάλλεται καί τιμᾶται τό Δεύτερο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἥτοι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ.

Ἱερά Μητρόπολις Καστορίας

*Συνάντηση τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου μέ Ὑπουργούς*

Μέ τόν Ὑπουργό Παιδείας καί Θρησκευμάτων Καθηγητή κ. Κωνσταντῖνο Ἀρβανιτόπουλο καί τόν Ὑπουργό Ἀναπληρωτῆ Ἀγροτικῆς Ἀνάπτυξης κ. Μάξιμο Χαρακόπουλο συναντήθηκε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, ἀμέσως μετὰ

τήν ολοκλήρωση τῆς Πατριαρχικῆς Θείας Λειτουργίας πού τελέσθηκε στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ Καστοριάς τὴν Κυριακὴ 1.7.2012.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε στὸ Γραφεῖο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καστορίας κ. Σεραφεῖμ καί στὸ ἐπίκεντρο τῆς συζητήσεως βρέθηκαν θέματα ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος.

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εὐχήθηκε γιὰ ἄλλη μία φορά ἐπιτυχία στὸ δύσκολο ἔργο τῆς νέας Κυβέρνησης καθὼς καί ταχεῖα ἀνάρρωση στὸν Πρωθυπουργό κ. Ἀντώνη Σαμαρά.

Οἱ Ὑπουργοὶ ἐξεδήλωσαν τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί διαβεβαίωσαν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία βρίσκεται πάντοτε στὸ πλευρὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπίσκεψη

τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

«Αἰσθάνομαι ἤδη συμπολίτης καί οἰκεῖος σας» εἶπε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος κατὰ τὴν τελετὴ ἀνακήρυξης του σέ ἐπίτιμο Δημότη Καστοριάς. Ἀναφέρθηκε στή συνέχεια στοὺς δεσμούς τῆς Καστοριάς μέ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἐνῶ θέλησε ὡς δημότης πλέον νὰ μιλήσει γιὰ τίς φυσικὲς ὁμορφιές τῆς Καστοριάς καί συγκεκριμένα στή λίμνη τῆς πόλης τονίζοντας τὴν ἀνάγκη προστασίας της. «Δέν ἀρκεῖ πρῶτα νὰ καταστρέφουμε τὴ φύση καί μέ τὴν ἐγωιστικὴ συμπεριφορὰ μας καί μετὰ νὰ ἀναζητοῦμε λύσεις στὰ προβλήματα πού ἔχουμε δημιουργήσει», τόνισε ὁ Πατριάρχης καί πρόσθεσε πὼς «ὀφείλουμε νὰ σεβόμαστε τὴ δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Ὁ σεβασμὸς τῆς δημιουργίας πηγάζει ἀπὸ τὸ σεβασμὸ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί ἀξιοπρέπειας. Τὸ θέμα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος καί τῆς οἰκολογικῆς συνειδησης δέν εἶναι ζήτημα ἀπλῶς οικονομικὸ καί τεχνολογικὸ, εἶναι ἠθικὸ καί πνευματικὸ», ἐνῶ ολοκλήρωσε τὴν ὁμιλία τοῦ λέγοντας «ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖ ὅτι τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ὑλικὴ εὐμάρεια καί ἐπιλύονται μέ ὑλικά μέσα, κάτι πού ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σέ κρίσεις καί ἀδιέξοδα. Μία τέτοια κρίση διέρχεται ἡ κοινωνία σήμερα καί αὐτὴ ἡ κρίση δέν εἶναι μόνον οικονομικὴ, ἀλλὰ καί ἠθικὴ καί πνευματικὴ καί

γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ χρειάζεται νὰ ἀναγνωρίσουμε τὴν δύναμη τῆς ὑπομονῆς καί τὴ βεβαιότητα τῆς ἐμπιστοσύνης στὸν Θεό.

Στὴν Καστοριά ἔφτασαν τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος καί ἡ συνοδεία του. Στὴν πλατεῖα Ὁμονοίας συνόδευσε τὸν Πατριάρχη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος καί τοὺς ὑποδέχθηκαν ὁ οἰκεῖος Μητροπολίτης Καστορίας κ. Σεραφεῖμ, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, κληρικοί, λαϊκοί, ἐκπρόσωποι τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, τῆς Περιφέρειας, ἀλλὰ καί τῶν σωμάτων ἀσφαλείας. Ὁ Δήμαρχος τῆς πόλης Ἑμμανουὴλ Χατζησυμεωνίδης καλωσόρισε τὸν Πατριάρχη, λέγοντάς του πὼς κερδίζει κάθε ἄνθρωπο πού εἶναι κοντά του, ἀφοῦ ἀγκαλιάζει ὅποιον ἔχει ἀνάγκη. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος δήλωσε ἰδιαίτερα χαρούμενος πού ἐπισκέπεται τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ πόλη μέ τὴν σπουδαία ἐκκλησιαστικὴ πορεία. Ἀνέφερε ὅτι ἐπισκέπεται τὴν Καστοριά γιὰ τοὺς ἑορτασμοὺς τῆς κατατάξεως τῆς Ὁσίας Σοφίας σέ Ἁγία καί πρόσθεσε “οἱ πρόγονοί σας προσέφεραν πολλὰ στὴν πατρίδα καί στὸ Γένος.” Ἐχετε, λοιπόν, χρέος καί καθῆκον νὰ ἀντλήσετε ἀπὸ τὸ πλούσιο παρελθόν δύναμη καί παραδείγματα, ὥστε νὰ διαχειριστεῖτε τίς σύγχρονες καταστάσεις. Μέ τίς ἀρετὲς τῶν προγόνων σας, τὴν φιλαλληλία καί τὸν ἀλτρουισμό θὰ ξεπεράσετε τὴν κρίση”.

Ἱερά Μητρόπολις Σερβίων καί Κοζάνης

Ἀνακήρυξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τῶν ΤΕΙ

«Ἡ τιμὴ πού ἀπονέμεται σήμερα δέν ἀνήκει στὸν Πατριάρχη, ἀλλὰ στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινίου Πόλεως» τόνισε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος κατὰ τὴν τελετὴ ἀναγόρευσης σέ ἐπίτιμο διδάκτορα τοῦ τμήματος γεωτεχνολογίας καί περιβάλλοντος τοῦ ΤΕΙ Κοζάνης. «Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ἡ μόνη μας ἐλπίδα γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν κρίση» τόνισε ὁ πρόεδρος τῶν Τ.Ε.Ι., ἐνῶ γιὰ τὴν ἀναγόρευση τοῦ Πατριάρχου ὡς ἐπίτιμου διδάκτορα τῆς γεωπονικῆς σχολῆς ἀνέφερε

πώς «στό πρόσωπο τοῦ Πατριάρχου τιμᾶται ὁλος ὁ πνευματικός κόσμος».

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀνέφερε ἐπίσης ὅτι «ἡ τεχνική γνώση εἶναι σπουδαιότατη γιά τήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου. Ὅλοι οἱ κλάδοι τῶν ἐπιστημῶν πρέπει νά ἔχουν ἕνα καί μοναδικό στόχο καί σκοπό, τήν ἐξυπηρέτηση τοῦ ἀνθρώπου». Πρόσθεσε, ἄλλωστε, ὅτι «δέν εἶναι ἐπιτρεπτό, κατά τήν ἠθική μας συνείδηση ἡ τεχνολογία νά ἐπιτρέπει τήν παραγωγή ὑλικῶν ἀγαθῶν, τά ὁποία ὁμως νά μὴν μπορεῖ νά ἀποκτήσει ὁποιοσδήποτε τά ἔχει ἀνάγκη», καί ὁλοκλήρωσε τήν ὁμιλία τοῦ λέγοντας «ἡ ἀγάπη μας πρὸς τόν συνάνθρωπο πρέπει νά κεντρίζει τόν προβληματισμό μας γιά τήν ἐπίτευξη τῆς ἰδανικῆς κατάστασης, κατά τήν ὁποία καμμία ἀνάγκη δέ θά μένει ἀνικανοποίητη καί κανένα ἀγαθό δέ θά ἀπορρίπτεται λόγῳ ἐμποδίων».

Ἱερά Μητρόπολις Κορίνθου

Παύλεια 2012

Μέ λαμπρότητα ὁλοκληρώθηκαν τήν 1.7.2012 οἱ ἑορταστικές ἐκδηλώσεις Κορίνθου Παύλεια 2012, πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου τῆς Κορίνθου Ἀποστόλου Παύλου. Χιλιάδες πιστοὶ ἔσπευσαν νά προσκυνήσουν τά ἱερά λείψανα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τοῦ Οὐρανοβάμονος. Κατά τήν ὑποδοχή τῶν λειψάνων χοροστάτησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου Διονύσιος, προεξάρχωντος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνόμου.

Οἱ ἐκδηλώσεις ἄρχισαν στίς 24 Ἰουνίου ἀπό τήν ἀρχαία Κόρινθο καί τό πρόγραμμα περιλάμβανε λιτανεῖα τῆς εἰκόνας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί τῶν ἱερῶν λειψάνων πρὸς εὐλογία κατοίκων καί ἐπισκεπτῶν, πανηγυρική θεία λειτουργία στόν μητροπολιτικό ναό τῆς περιοχῆς, ἀλλά καί τήν καθιερωμένη πανήγυρη τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Στό κήρυγμά του ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος ἀναφέρθηκε στό ἔργο καί στίς διδασκίες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί διάβασε ἀποσπάσματα ἀπό τίς ἐπιστολές του πρὸς τοὺς Κορινθίους.

Στίς ἐκδηλώσεις παρευρέθησαν ὁ περιφερειάρχης Πελοποννήσου κ. Πέτρος Τατούλης, ὁ

δήμαρχος Κορίνθου κ. Ἀλέξανδρος Πνευματικός καί ἄλλοι ἐκπρόσωποι τῆς πολιτικῆς καί στρατιωτικῆς ἡγεσίας τοῦ Νομοῦ.

Ἱερά Μητρόπολις Βεροίας

Τό Συνέδριο γιά τὰ ἹΗ΄ Παύλεια

Ὁλοκληρώθηκαν τό μεσημέρι τῆς Πέμπτης 28 Ἰουνίου οἱ ἐργασίες τοῦ τριήμερου διεθνούς ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου τῶν ἹΗ΄ Παυλείων στή Βέροια πού φέτος εἶχε ὡς θέμα: «Ἐλευθερία καί εὐθύνη κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο».

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας Ναούσης καί Καμπανίας κ. Παντελεήμων κηρύσσοντας τή λήξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου τόνισε: «Μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί τίς πρεσβείες τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Παύλου, τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν καί διδασκάλου τῶν Βεροιέων, ὁλοκληρώσαμε τίς ἐργασίες τοῦ ἹΗ΄ Διεθνούς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, πού ὀργάνωσε καί φέτος πρὸς τιμὴν τοῦ πρωτοκορυφαίου ἀποστόλου ἡ Ἱερά Μητρόπολις Βεροίας, Ναούσης καί Καμπανίας μέ θέμα: «Ἐλευθερία καί εὐθύνη κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο».

Οἱ δεκατρεῖς εἰσηγήσεις κράτησαν ἀμείωτο τό ἐνδιαφέρον ὄλων μας καί μᾶς δίδαξαν πολλά, κυρίως ὁμως κατέδειξαν τή σημασία τῆς διδασκαλίας τοῦ πρωτοκορυφαίου ἀποστόλου στόν προσδιορισμό καί τήν ἐξέλιξη τῆς ἔννοιας τῆς ἐλευθερίας στόν σύγχρονο κόσμο.

Εἶναι δύσκολο νά παρουσιάσω ἀναλυτικότερα αὐτή τήν ὥρα τά πολλά καί σημαντικά πού ἀκούσαμε. Θά ἔχουμε ὁμως τήν εὐκαιρία νά ἐντυφώσουμε σέ αὐτά σέ ἕνα χρόνο, ὅταν θά κυκλοφορήσει ὁ τόμος τῶν Πρακτικῶν.

Σήμερα, ὅπως κάθε χρόνο τέτοια ἡμέρα, ἔχω τή χαρά νά σᾶς παρουσιάσω τόν τόμο τῶν Πρακτικῶν τοῦ προηγουμένου ἸΖ΄ Διεθνούς Συνεδρίου πού ὀργάνωσε τόν περασμένο χρόνο ἡ Ἱερά Μητρόπολις μας μέ θέμα: «Ἡ πνευματική πατρότης κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο», καί ὁ ὁποῖος εἶμαι βέβαιος ὅτι θά πλουτίσει ὅπως καί οἱ προηγούμενη τήν ἐπιστημονική βιβλιογραφία γιά τόν ἀπόστολο Παῦλο μέ τίς λαμπρές εἰσηγήσεις πού περιλαμβάνει.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ - ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας

*Συνάντηση τοῦ Πατριάρχου Θεοδώρου
μέ τόν νέο Πρόεδρο τῆς Αἰγύπτου*

Ἀπό τόν νεοεκλεγέντα Πρόεδρο τῆς Αἰγύπτου κ. Μοχάμεντ Μόρσι ἔγινε θερμά δεκτός στίς 28.6.2012 ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς κ. Θεόδωρος. Τήν συνάντηση, στήν ὁποία προσεκλήθησαν ἑκπρόσωποι τῆς Ἀγγλικανικῆς, Προτεσταντικῆς καί Μαρωνικῆς Ἐκκλησίας τῆς χώρας, ζήτησε ὁ νεοεκλεγείς Πρόεδρος.

Ὁ Μακαριώτατος, εὐχαριστώντας γιά τήν ἄμεση πρόσκληση, εὐχήθηκε στό νέο Πρόεδρο νά ἔχει τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ στά ὑψηλά καθήκοντα πού ἀνέλαβε ὑπέρ τοῦ αἰγυπτιακοῦ λαοῦ. Παράλληλα, τοῦ ἀπύθυνε πρόσκληση νά ἐπισκεφθεῖ τήν Πατριαρχική Καθέδρα στήν Ἀλεξάνδρεια. Ὁ κ. Μόρσι ἀπεδέχθη ἀμέσως τήν πρόσκληση καί τόνισε, ὅτι κατά τήν ἐπίσκεψή του στήν Μεγάλη Πόλη ὁ πρῶτος σταθμός του θά εἶναι τό παλαιό Πατριαρχεῖο, πρὸς τό ὁποῖο ἐξέφρασε τήν ἀμέριστη συμπαράστασή του, ἀφοῦ 2.000 χρόνια οἱ χριστιανοί ὀρθόδοξοι ζοῦν εἰρηνικά καί ἀδιάκοπα στή χώρα.

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Πατριάρχης προσέφερε στόν Πρόεδρο ἕναν ἀσημένιο δίσκο μέ τό ἔμβλημα τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ νέος Πρόεδρος τῆς Αἰγύπτου κ. Μοχάμεντ Μόρσι εὐχαρίστησε γιά τήν ἄμεση ἀναπόκριση ὅλους τούς συμμετέχοντες στή συνάντηση καί ἐπεσήμανε ὅτι ὅλοι οἱ Αἰγύπτιοι, χριστιανοί καί μουσουλμάνοι, εἶναι ἴσοι πολῖτες τοῦ κράτους, πού πρέπει νά διέπεται ἀπό δημοκρατία, συνταγματικότητα καί ἐλευθερία. Ἐπίσης, ἐτάχθη σαφῶς ὑπέρ τῆς ἁρμονικῆς συνυπόστασης χριστιανῶν καί μουσουλμάνων, ὑπογραμμίζοντας καί πάλι τίς ἀρχές τῆς ἰσονομίας καί τίς ἰσοπολιτείας, ἀνεξαοχτήτως θρησκευτικῆς πίστεως.

Ἐκκλησία Κύπρου

*Διαμαρτυρία κατά τῆς Βιβλικῆς
Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας Ἀμερικῆς*

Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου μέ ἀνακοίνωσή της (6.6.2012) καταδικάζει μετά βδελυγμίας καί ἀποτροπιασμοῦ τήν ἀπαράδεκτη ἐνέργεια μελῶν τῆς Βιβλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας τῶν Η.Π.Α. πού εἰσῆλθαν στήν Κυπριακή Ἐπικράτεια μέσῳ τοῦ παρανόμου Ἀεροδρομίου Τύμπου πού βρίσκεται στά Κατεχόμενα. Ἡ ἀνακοίνωση τονίζει χαρακτηριστικά ὅτι ἡ εἴσοδος στήν Κύπρο μέσῳ τῶν Κατεχομένων «διαγράφει οὐσιαστικά τό ἀδιαμφισβήτητο ἐδῶ καί τριάντα ὀκτώ χρόνια γεγονός τῆς ἐγκληματικῆς ἐπεμβάσεως τῆς Τουρκίας στή νῆσο μας τό 1974 καί τῆς συνεχιζομένης κατοχῆς τοῦ 37% τῶν ἐδαφῶν μας, τῆς προσφυγιᾶς, τῆς ὑπάρξεως ἀγνοουμένων Ἑλλήνων χριστιανῶν ἀδελφῶν, ἀλλά καί ταυτίζεται μετά τῆς ἀσεβοῦς καί ἱεροσύλου συλήσεως καί ἐξαφανίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί πολιτικῆς κληρονομιάς τοῦ τόπου μας».

*Δοξολογία γιά τήν ἀνάληψη
τῆς Εὐρωπαϊκῆς Προεδρίας*

Εἰδική τελετή καί δοξολογία, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἀνάληψης τῆς Προεδρίας τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης ἀπό τήν Κυπριακή Δημοκρατία πραγματοποιήθηκε τήν 1.7.2012, μετά τό πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας, στόν Καθεδρικό Ναό Ἁγίου Ἰωάννου στήν Λευκωσία.

Τῆς Τελετῆς προέστη ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Πάφου κ. Γεώργιος καί παρέστησαν ὁ Ὑφυπουργός Προεδρίας γιά Εὐρωπαϊκά θέματα κ. Ἀνδρέας Μαυρογιάννης, ἡ βουλευτής κα Ρούλα Μαυρονικόλα, ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων, Πρέσβεις Χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης, Εὐρωβουλευτές, οἱ ἑκπρόσωποι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης στήν Κύ-

προ, εκπρόσωποι Ξένων Δογμάτων και λοιποί προσκεκλημένοι.

Στήν προσφώνηση του, ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσοστόμου, ὁ Μητροπολίτης Γεώργιος εἶπε ὅτι «καιρόμαστε ιδιαίτερα καί εὐχαριστοῦμε ἀπό τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μας τόν Θεό πού μᾶς ἀξιώνει σήμερα νά εὐλογοῦμε, στό ὄνομά Του, τήν ἔναρξη τῆς προεδρίας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου ἐκ μέρους τῆς χώρας μας».

Ἐκκλησία Ἀλβανίας

Τά Θυρανοίξια τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως

Τήν Κυριακή 24 Ἰουνίου τ.ἔ., ἐορτάσθηκαν πανηγυρικῶς τά 20 ἔτη ἀπό τήν ἐκλογή τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἀναστασίου στόν Θρόνο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Τιράνων καί πάσης Ἀλβανίας. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἐτελέσθησαν τά Θυρανοίξια τοῦ ἐπιβλητικοῦ Καθεδρικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως στά Τί-

ρανα. Στίς Ἱερές Ἀκολουθίες μετεῖχαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀμερικῆς καί ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μελίτων ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί πλῆθος πιστῶν. Στή δοξολογία παρέστησαν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀλβανικῆς Δημοκρατίας κ. Μπαμίρ Τόπι, Ὑπουργοί καί Βουλευτές τοῦ Ἀλβανικοῦ Κοινοβουλίου, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος κ. Νικόλαος Πάζιος, οἱ Πρόξενοι Κορυτσᾶς καί Ἀργυροκάστρου κ.κ. Ἰω. Πεδιώτης καί Ν. Κουτροκόης, ὁ Περιφερειάρχης Ἡπείρου κ. Ἀλεξ. Κακριμάνης καί ὁ Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ. κ. Μιχαήλ Τρίτος. Ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μελίτων ἀνέγνωσε συγχαρητήριο ἐπιστολή τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου πρὸς τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀναστάσιο. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι τό συγκρότημα τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ ἀποτελεῖται ἀπό τόν ναό, τό παρεκκλήσιο, τό Συνοδικό Μέγαρο, τό Πολιτιστικό καί Πνευματικό Κέντρο καί τό κωδωνοστάσιο.